

**AKTUALIZACJA STRATEGII
ROZWOJU POWIATU
SKARŻYSKIEGO
DO 2020 ROKU
WRAZ Z WYNIKAJĄCYM
Z NIEJ WIELOLETNIM
PLANEM INWESTYCYJNYM
NA LATA 2009-2013**

Spis treści

WPROWADZENIE	4
1. PRZESŁANKI OPRACOWANIA AKTUALIZACJI STRATEGII ROZWOJU POWIATU SKARŻYSKIEGO	4
2. GŁÓWNE CELE OPRACOWANIA AKTUALIZACJI STRATEGII	6
3. KOMPETENCJE STRUKTURY „POWIAT – GMINY” JAKO PODMIOTU POLITYKI LOKALNEJ	7
4. RELACJE WEWNĄTRZ STRUKTURY „POWIAT – GMINY”	8
5. PODSTAWY PROGRAMOWE I METODYCZNE PROCESU PLANOWANIA STRATEGICZNEGO	10
CZEŚĆ I	12
DIAGNOZA STANU AKTUALNEGO POWIATU SKARŻYSKIEGO	12
1. PODSTAWOWE INFORMACJE	12
1.1. Położenie, podział administracyjny, ludność.....	12
1.2. Charakterystyka miast i gmin powiatu skarżyskiego.....	13
2. ZAGROSPODAROWANIE PRZESTRZENNE	14
2.1. Uwarunkowania ochrony środowiska przyrodniczego.....	14
2.1.1. Obszar krajobrazu chronionego.....	14
2.1.2. Rezerваты.....	15
2.1.3. Pomniki przyrody, użytki ekologiczne i stanowiska dokumentacyjne.....	17
2.1.4. Program Natura 2000.....	21
2.2. Dziedzictwo kulturowe.....	21
2.3. Turystyka i rekreacja.....	23
3. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE	26
3.1. Rzeźba terenu.....	26
3.2. Zasoby wodne.....	27
3.2.1. Wody podziemne.....	27
3.2.2. Wody powierzchniowe.....	28
3.3. Surowce mineralne.....	29
3.4. Klimat.....	30
3.5. Gleby.....	30
4. INFRASTRUKTURA DROGOWA I TECHNICZNA	31
4.1. Komunikacja.....	31
4.1.1. Transport publiczny.....	32
4.2. Infrastruktura techniczna.....	32
4.2.1. Gospodarka wodno – ściekowa.....	32
4.2.2. Gospodarka odpadami.....	34
4.2.3. Sieć gazowa.....	35
4.2.4. Elektroenergetyka.....	36
4.2.5. Telekomunikacja.....	36
4.2.6. Informatyzacja.....	36
5. GOSPODARKA	37
5.1. Gospodarka pozarolnicza.....	37
5.2. Rolnictwo.....	38
6. SFERA SPOŁECZNA	40
6.1. Struktura demograficzna.....	40
6.2. Bezrobocie.....	42
6.3. Bezpieczeństwo Publiczne.....	43
6.3.1. Straż pożarna.....	43
6.3.2. Policja.....	44
6.4. Warunki mieszkaniowe.....	46
6.5. Ochrona zdrowia.....	48

6.6. Pomoc społeczna.....	50
6.7. Edukacja.....	52
6.8. Aktywność społeczna, kulturowa i sportowa.....	54
7. RAPORT Z ANALIZY DIAGNOSTYCZNEJ POWIATU SKARŻYSKIEGO....	57
CZEŚĆ II.....	60
ANALIZA SWOT.....	60
CZEŚĆ III.....	65
SCENARIUSZE ROZWOJU POWIATU SKARŻYSKIEGO.....	65
1. INSTRUMENTY ZEWNĘTRZNE.....	65
2. SCENARIUSZ OPTYMISTYCZNY.....	65
3. SCENARIUSZ PESYMISTYCZNY.....	67
CZEŚĆ IV.....	68
PRIORYTETOWE KIERUNKI ROZWOJU POWIATU ORAZ GMIN WCHODZĄCYCH W SKŁAD POWIATU SKARŻYSKIEGO.....	68
CZEŚĆ V.....	75
MISJA I WIZJA ROZWOJU POWIATU SKARŻYSKIEGO DO 2020 ROKU.....	75
CZEŚĆ VI.....	77
CELE STRATEGICZNE.....	77
1. CELE STRATEGICZNE.....	77
2. CELE OPERACYJNE I KIERUNKI DZIAŁAŃ.....	78
CZEŚĆ VII.....	88
PRZYKŁADOWE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA INWESTYCJI I DZIAŁAŃ NA RZECZ ROZWOJU POWIATU SKARŻYSKIEGO.....	88
1. PRAKTYCZNE MOŻLIWOŚCI WYKORZYSTANIA FUNDUSZY POMOCOWYCH NA REALIZACJĘ ZADAŃ	89
2. DOTYCHCZASOWA POMOC FINANSOWA DLA POWIATU SKARŻYSKIEGO	92
CZEŚĆ VIII.....	94
SYSTEM WDRAŻANIA I ZARZĄDZANIA ZAKTUALIZOWANĄ STRATEGIĄ ROZWOJU POWIATU SKARŻYSKIEGO DO 2020 ROKU.....	94

WPROWADZENIE

1. PRZESŁANKI OPRACOWANIA AKTUALIZACJI STRATEGII ROZWOJU POWIATU SKARŻYSKIEGO

Ustrój demokratyczny, samorząd terytorialny aktywnie funkcjonujący na trzech poziomach administrowania, rozwijająca się gospodarka wolnorynkowa, która podatna jest na ciągłe zmiany podaży i popytu, zmusza władze jednostek terytorialnych do ciągłego planowania i zarządzania strategicznego. Stanowi to ważne narzędzie nadzoru, które ułatwia nakreślenie kierunków dalszego rozwoju i działania strategicznego oraz pozwala na podejmowanie takich decyzji, które mają istotne znaczenie dla ożywienia społeczno – gospodarczego regionu. Dynamicznie zachodzące przeobrażenia ekonomiczne i społeczne na krajowym i lokalnym rynku wywołują potrzebę wykorzystania i ożywienia potencjału dla rozwoju lokalnego. W związku z powyższym wynika nieunikniony wymóg opracowania wieloletniego planu strategicznego, którego głównym przesłaniem jest wsparcie i pomoc w prorozwojowej polityce samorządu terytorialnego.

Strategia rozwoju na każdym szczeblu administrowania jednostką samorządu terytorialnego jest odzwierciedleniem zintegrowanego i zrównoważonego planowania ładu przestrzennego, gospodarczo – społecznego i ekologicznego. Zawarte w niej cele strategicznego rozwoju poprzedzone są przeprowadzeniem wnikliwej analizy stanu obecnie istniejącego (raportu), która wskazuje, w jakich obszarach działania należy podjąć przedsięwzięcia w celu ich poprawy, minimalizacji a nawet likwidacji. Opracowane cele i zadania to wyraz aspiracji i dążeń władz lokalnych oraz społeczności, które mają się przyczynić do rozwiązania rozpoznanych problemów i ich naprawy. Strategia zawiera przyjęte założenia rozwoju (kluczowe projekty), cele, programy oraz zadania.

Opracowany dokument strategiczny bardzo ułatwia prace władzom lokalnym nastawionym na przeprowadzenie ważnych inwestycji gwarantujących poprawę stanu społeczno – ekonomicznego regionu. To ułatwienie wynika z przyjętej hierarchii celów i zadań, które zapewnią efektywność i skuteczność powziętych działań i wydatków finansowych. Planowanie, monitorowanie i aktualna ocena przedsięwzięć inwestycyjnych dzięki ich ujawnieniu będzie sprzyjać integracji i aktywizacji społecznej wokół zadań realizowanych przez władze.

Ważne jest, aby planowanie rozwoju miało charakter ciągły, otwarty i elastyczny, co pozwoli na każdorazowe dopasowywanie zadań i inwestycji do dokumentu oraz do dynamicznie zmieniającego się otoczenia. Dlatego opracowanie *Aktualizacji Strategii Rozwoju Skarżyskiego* uważa się za stosowne, gdyż należy uwzględnić w niej te zmiany i przeobrażenia.

Podstawą do opracowania *Aktualizacji Strategii Rozwoju Powiatu Skarżyskiego do 2020 roku* (poprzednia opracowana została w 2001 roku) była ocena sporządzona przez Zarząd Powiatu odnośnie zrealizowanych do tej pory celów i zadań oraz uwarunkowań prawnych powiatu związanych z nowym okresem programowania na lata 2007 – 2013. Ponadto nastąpiły daleko idące zmiany, powodujące, że obowiązujące zapisy w strategii uległy przedawnieniu i straciły na ważności. Stąd wynika konieczność jej modyfikacji. Dodatkowo została przeprowadzona ocena sformułowanych założeń pod kątem ich aktualności i wykonalności w chwili obecnej i przyszłości.

Zmiany wprowadzone do strategii są projektowane z myślą o przyszłym rozwoju Powiatu Skarżyskiego. W wyniku aktualizacji tego dokumentu uwzględniono wiele zmian w oparciu o aktualne dokumenty na szczeblu krajowym i wojewódzkim:

- Ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z dnia 6 grudnia 2006r.,
- Strategia Rozwoju Kraju na lata 2007 – 2015,

- Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007 – 2013
- Programy Operacyjne na lata 2007 – 2013,
- Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do 2020 roku,
- Inne dokumenty programowe,
- Regionalne i lokalne dokumenty programowe.

Punktem wyjścia do opracowania części strategicznej jest wnikliwa analiza sytuacji obecnej w powiecie. Raport ten został sporządzony za okres 2000 – 2007 dzięki współpracy przedstawicieli Starostwa Powiatowego w Skarżysku-Kamiennej, instytucji i organizacji funkcjonujących na terenie powiatu oraz Agencji Zarządu Nieruchomości i Rozwoju Regionalnego sp. z o.o. w Radomiu. Raport dotyczy każdej sfery życia mieszkańców powiatu: środowiskowej, społecznej, gospodarczej, technicznej i komunikacyjnej.

W oparciu o raport została sporządzona analiza SWOT (mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń). Identyfikacja atutów i słabości jest wynikiem badania obecnego potencjału społeczno – gospodarczego powiatu oraz zdolności do przyszłego rozwoju. Natomiast przedstawione szanse i zagrożenia mają charakter zewnętrzny i przyszłościowy. Analiza SWOT kolejno jest potrzebna do wypracowania misji i wizji powiatu, celów strategicznych, celów operacyjnych i kierunków działań.

W nawiązaniu do analizy SWOT przy uwzględnieniu atutów i szans opracowana została misja i wizja powiatu, jaką władze lokalne wspólnie z instytucjami, organizacjami i mieszkańcami osiągną w 2020 roku.

W związku z aktualizacją i zmianą obowiązujących dokumentów krajowych i regionalnych konieczne było opracowanie i zapisanie nowych celów strategicznych, operacyjnych i zadań, które określają nowe kierunki rozwoju regionu skarżyskiego. Ponadto dla lepszej przejrzystości zastosowano tabelę przedstawiającą cele strategiczne, cele operacyjne i kierunki działań, aby stały się one bardziej czytelne dla odbiorców dokumentu strategicznego.

Raport aktualnej sytuacji powiatu został sporządzony o następujące dokumenty i źródła informacji:

- dane pochodzące z publikacji i opracowań statystycznych,
- informacje uzyskane ze Starostwa Powiatowego w Skarżysku-Kamiennej oraz podległych mu jednostek organizacyjnych,
- regionalnych i lokalnych dokumentów programowych,
- dane uzyskane z poszczególnych gmin powiatu.

Opracowany Wieloletni Plan Inwestycyjny na lata 2009-2013 jest ściśle skorelowany z niniejszym dokumentem strategicznym i stanowi jego integralną część. Zadania zaplanowane w WPI wynikają ze zdefiniowanych celów strategicznych i operacyjnych przyjętych w Strategii i stanowią uszczegółowienie kierunków działań.

2. GŁÓWNE CELE OPRACOWANIA AKTUALIZACJI STRATEGII

1. Wykreowanie podstaw formalno – organizacyjnych w celu sprawnego i zrównoważonego zarządzania zaktualizowaną strategią rozwoju:

- przeprowadzenie obiektywnego rozpoznania postaw rozwoju powiatu w odniesieniu do zasobów, które mają bezpośredni wpływ na realizację opracowanych celów rozwoju strategicznego,
- przeprowadzenie dogłębnej i całościowej analizy oraz oceny wszystkich elementów realizacji celów strategicznych poprzez weryfikację szans i zagrożeń dla rozwoju społeczno – gospodarczego powiatu,
- ustalenie narzędzi i procedur osiągnięcia celów wyznaczonych w strategii w wyniku wyszczególnienia i przypisania właściwym podmiotom odpowiedzialności za realizację określonych zadań,
- utrwalenie kierunków polityki władz powiatu w stosunku do zadań będących w jego kompetencji, które cechują reguły realizacji przyjętych celów strategicznych i zadań.

2. Wykreowanie podstaw współpracy powiatu z gminami oraz innymi podmiotami, które biorą udział w kształtowaniu okoliczności rozwoju powiatu:

- przegląd gminnych planów strategicznych w zakresie zaakceptowanych priorytetów rozwoju,
- transfer lokalnych inicjatyw obywatelskich na wyższe poziomy decyzyjne,
- wsparcie i pomoc dla gminnych celów i planów strategicznych, które zostały przyjęte jako reguła formułowania zadań strategicznych,
- uzgodnienie i badanie działalności prorozwojowej, które będą kolejno podejmowane przez samorząd gminny i powiatowy,
- aktywizację postaw społecznych na obszarze całego powiatu, zaszczepienie ducha tożsamości kulturowej i lokalnego patriotyzmu.

3. Potrzeba wyzwań w zakresie konkurencyjności i bezpośredniości wynikająca z uwarunkowań członkostwa Polski w Unii Europejskiej:

- wykorzystanie do maksimum możliwości jakie stwarza członkostwo Polski w Unii Europejskiej – pozyskanie źródeł finansowania z funduszy strukturalnych na realizację zadań prorozwojowych,
- wyznaczenie celów i zadań strategicznych powiatu dostosowując je do programów operacyjnych uzyskując współfinansowanie ze środków unijnych i krajowych,
- wyeksponowanie bogactwa walorów powiatu, promocja dziedzictwa kulturalno – historycznego, środowiska naturalnego, tworzenie wizerunku powiatu otwartego i sprawnie działającego w ramach europejskiego regionu.

4. Aktywizacja mieszkańców powiatu w zakresie realizacji fundamentalnych zadań, których przesłaniem jest poprawa warunków bytowych:

- zaangażowanie reprezentantów społeczności lokalnej w opracowywaniu kierunków polityki rozwoju społeczno – ekonomicznego w odniesieniu do swojej „małej ojczyzny”,
- integracja mieszkańców warunkiem, który sprzyja i umożliwia realizację inicjatyw prorozwojowych (akceptacja opinii publicznej dla zaakceptowanych i przyjętych celów strategicznych i metod ich osiągania – „uspołecznienie” strategii),
- wdrożenie procedur w celu zaangażowania mieszkańców w realizację przyjętych celów i zadań strategicznych.

5. Promocja powiatu i ochrona zdrowia mieszkańców:

- wykreowanie profesjonalnej oferty promującej bogactwo walorów przyrodniczo-kulturowych powiatu,
- wyznaczenie kierunków polityki władz powiatu w zakresie zrównoważonego rozwoju i ochrony zdrowia mieszkańców poprzez aktywne funkcjonowanie ścieżek zdrowia,
- promocja i ochrona zdrowia oraz zapobieganie zagrożeniom życia poprzez realizację zamierzeń i kierunków wypracowanej polityki zdrowotnej w ramach programu „Zdrowy Powiat”.

3. KOMPETENCJE STRUKTURY „POWIAT – GMINY” JAKO PODMIOTU POLITYKI LOKALNEJ

W odniesieniu do ustawy o samorządzie powiatowym z dnia 5 czerwca 1998r. (Dz. U. 1998, Nr 91, poz. 578, z późn. zm.) w gestii powiatu znajdują się zadania o charakterze ponadgminnym i niezastrzeżone prawnie dla innych podmiotów i instytucji. W prawnych kompetencjach powiatu wyróżniamy głównie zadania publiczne, do których zaliczamy:

- prowadzenie szkół ponadgimnazjalnych i zawodowych,
- ochrona zdrowia i rozwój kultury fizycznej,
- pomoc społeczna poprzez Powiatowe Centrum Pomocy Społecznej i Domy Pomocy Społecznej,
- pomoc niepełnosprawnym,
- aktywna polityka rynku pracy (zwalczanie zjawiska bezrobocia i aktywizacja osób bezrobotnych),
- odpowiedzialność za drogi publiczne (powiatowe),
- odpowiedzialność za ochronę przeciwpożarową i bezpieczeństwo publiczne, zapobieganie nadzwyczajnym zagrożeniom życia i zdrowia mieszkańców w ramach bezpieczeństwa i porządku publicznego,
- odpowiedzialność za zadania z zakresu geodezji, kartografii, gospodarki wodnej, ochrony środowiska i przyrody, rolnictwa i leśnictwa w ramach ładu przestrzennego i ekologii,
- zadania w zakresie działania służb: straż pożarna, policja, inspekcja sanitarna, inspekcja weterynaryjna,
- utrzymanie powiatowych obiektów i instrumentów użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych,
- działalność promocyjną na rzecz rozwoju powiatu.

Ustawa o samorządzie powiatowym przyzwala tej jednostce samorządu terytorialnego na opracowanie i wdrażanie kierunków rozwoju społeczno – gospodarczego za pomocą lokalnych dokumentów i programów, w których są one zapisane: strategii rozwoju, planu rozwoju lokalnego, programów i projektów.

Na reformie systemu administracyjnego państwa powiat uzyskał wiele bardzo istotnych uprawnień w zakresie decydowania o kierunkach rozwoju, do których należą:

- niezawisłość w decydowaniu o wydatkach budżetowych, głównie w zakresie przedsięwzięć inwestycyjnych (powiat posiada własny budżet, w którym planuje takie zadania),
- uprawnienia do dysponowania majątkiem powiatu oraz określenie zasad dysponowania nim,

- uprawnienia do stanowienia prawa miejscowego (lokalnego) odnośnie przepisów porządkowych w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego i naturalnego, ochrony zdrowia, życia mieszkańców, ochrony mienia i bezpieczeństwa publicznego.

W odniesieniu do lokalnego rozwoju społeczno – gospodarczego prawne kompetencje powiatu dotyczą:

- zaspokojenia potrzeb lokalnej i powiatowej wspólnoty samorządowej (podnoszenie warunków bytowych i standardów życia mieszkańców),
- podwyższanie stopnia integracji i aktywizacji społeczności lokalnej jako czynnika stymulującego rozwój zasobów ludzkich,
- podjęcia działań ukierunkowanych na poprawę atrakcyjności i lokalizacji powiatu głównie ze względów działalności gospodarczej przy pomocy realizacji inwestycji drogowych,
- działań skierowanych na ochronę lokalnych zasobów naturalnych, które stanowią fundament rozwoju gospodarczego i społecznego powiatu, określenie zasad ich eksploatacji – zabezpieczenie perspektyw zrównoważonego rozwoju,
- współpraca z gminami w zakresie stymulowania ich rozwoju społecznego i gospodarczego,
- uzgodnienia działań podmiotów prowadzących własną działalność gospodarczą i inwestycyjną na terenie powiatu z interesem publicznym i prawami społeczności lokalnej.

Jednak ustawa o samorządzie powiatowym nakłada prawne ograniczenia na powiat, w wyniku których nie może on realizować pewnych zadań przypisanych z kolei innym podmiotom. Do nich należą:

- brak możliwości do podwyższania własnych zasobów lokacyjnych,
- ogólnie niskie dochody powiatu wynikające z możliwości pobierania podatków lokalnych (tylko w kompetencji gminy),
- konstrukcja budżetu głównie w oparciu o dotacje celowe,
- ograniczenie wpływu na poziom życia mieszkańców (zawężony zakres kompetencji).

Wąski obszar działalności powiatu świadczy o jego słabej podmiotowości w odniesieniu do możliwości oddziaływania na własny lokalny rozwój społeczno – gospodarczy. Ponadto taka sytuacja może przyczynić się do powstania sytuacji, w której samorzady gminne mogłyby stawić opór wszelkim inicjatywom prorozwojowym powiatu.

4. RELACJE WEWNĄTRZ STRUKTURY „POWIAT – GMINY”

Podział kompetencji pomiędzy powiatem a gminą ustalony jest prawnie na podstawie oddzielnych ustaw: ustawa o samorządzie powiatowym (Dz. U. 1998, Nr 91, poz. 578 z późn. zm.) i ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. 1990, Nr 16, poz. 95 z późn. zm.). Podział zadań dotyczy przede wszystkim działań w zakresie zaspokajania zbiorowych potrzeb społeczności lokalnych oraz wspierania rozwoju społeczno – gospodarczego. Aczkolwiek w tych aspektach bierze się pod uwagę wzajemne relacje pomiędzy tymi jednostkami samorządowymi, przy czym gmina posiada większe możliwości i kompetencje.

Procedury administracyjne wynikające z wyżej wymienionych ustaw określają podział zadań i obowiązków pomiędzy powiatem a gminą oraz ich wzajemne relacje na rzecz rozwoju lokalnego.

Procedury gminne posiadają cechy inicjatywne, przez co wpływają na wyznaczenie kierunków rozwoju społeczno – ekonomicznego oraz ich realizację. W zakresie tych uprawnień należy sporządzenie opracowań planistycznych, gminnych programów ochrony zasobów naturalnych, programów i dokumentacji na realizowane przedsięwzięcia inwestycyjne, wydawanie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

Procedury powiatowe posiadają charakter reaktywny, ponieważ nastawione są na reagowanie na wszelkie zagrożenia i ich zwalczanie. Ponadto mogą wpływać na realizację określonych i wyznaczonych przez gminy kierunków prorozwojowych. Na mocy ustawy powiat ma za zadanie opracowanie powiatowych programów przeciwdziałania patologiom społecznym oraz zagrożeniom bezpieczeństwa publicznego, wydawanie pozwoleń na budowę, eksploatację zasobów naturalnych (pozwolenia wodno – prawne, koncesje na eksploatację kopaliny). Ponadto powiat sporządza programy strategicznego rozwoju: strategię rozwoju, plan rozwoju lokalnego, powiatowe programy poszczególnych jednostek organizacyjnych.

Gminy:

- wykonywanie zadań publicznych o znaczeniu lokalnym,
- zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty samorządowej w zakresie rozwoju społecznego, gospodarczego, edukacji, ochrony zdrowia, ładu przestrzennego, komunikacyjnego, infrastruktury technicznej,
- współpraca i wsparcie dla inicjatyw powiatowych w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom społecznym i bezpieczeństwa publicznego,
- wsparcie dla przedsięwzięć powiatu w odniesieniu do ochrony środowiska przyrodniczego i zasobów naturalnych regionu.

Powiat:

- inicjatywa w zakresie ochrony środowiska i zasobów naturalnych,
- działania skierowane na przeciwdziałanie zagrożeniom społecznym,
- wsparcie i współpraca w zakresie inicjatyw rozwoju społeczno – ekonomicznego: promocja potencjału i zasobów gmin, inwestycje drogowe i techniczne, podejmowanie decyzji w procedurach administracyjnych,
- wsparcie dla przedsięwzięć gminnych odnośnie zaspokajania potrzeb społeczności lokalnej poprzez współdziałanie w procedurach decyzyjnych, podejmowaniu zadań inwestycyjnych mających na celu poprawę warunków bytowych i standardów jakości życia mieszkańców regionu i dostęp do usług publicznych i infrastrukturalnych,
- inicjatywa w zakresie podwyższania standardów rozwoju zasobów ludzkich.

Pomimo takiej współpracy przedstawionej powyżej, istnieją niestety zagrożenia dla wzajemnego współdziałania tych jednostek samorządowych. Te ewentualne zagrożenia widoczne są na następujących płaszczyznach:

- brak określonych ustawowo zakresów współdziałania powiatu i gmin przy wyznaczeniu kierunków polityki prorozwojowej,

- widoczna dysproporcja w znaczeniu podmiotowym powiatu w stosunku do gmin, co przekłada się na możliwości rozwoju społeczno – ekonomicznego regionu,
- brak wypracowanych samodzielnie metod w ramach współpracy pomiędzy tymi jednostkami samorządowymi odnośnie trendów prowadzenia polityki rozwojowej, spowodowanych krótkim okresem działania samorządu powiatowego,
- rosnąca konkurencja powiatu i gmin w ramach wpływu na lokalny rozwój społeczny i gospodarczy,
- zaznaczający się niski stopień zaangażowania i integracji społecznej, który może utrudnić współpracę na gminnym i powiatowym poziomie decyzyjnym.

5. PODSTAWY PROGRAMOWE I METODYCZNE PROCESU PLANOWANIA STRATEGICZNEGO

Metodyka opracowania Aktualizacji Strategii Rozwoju Powiatu Skarżyskiego do 2020 roku opiera się na panelu partnersko – eksperckim w gestii budowania planów i kierunków strategicznych, które odzwierciedlają plany krajowe i unijne w zakresie rozwoju jednostek samorządu terytorialnego w naszym kraju. W działaniach metodycznych bierze się pod uwagę dotychczasowe doświadczenia powiatu i jego gmin w opracowywaniu trendów rozwojowych oraz inne dokumenty planistyczne na szczeblu województwa – Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego i kraju – Strategia Rozwoju Kraju.

W procesie opracowywania Aktualizacji Strategii Rozwoju Powiatu Skarżyskiego do 2020 roku aktywnie brali udział przedstawiciele poszczególnych wydziałów Starostwa Powiatowego w Skarżysku – Kamiennej, reprezentanci instytucji i środowisk lokalnych, wyrażając swoją opinię i wnioski odnośnie raportu o stanie powiatu, zagadnień i kierunków ściśle związanych z rozwojem powiatu.

Prace nad aktualizacją strategii zostały podzielone na dwa główne etapy:

- Etap I – Raport o stanie powiatu,
- Etap II – Aktualizacja Strategii Rozwoju.

Podstawą do działań metodycznych w pracach nad sporządzaniem dokumentu były:

- bieżąca współpraca z przedstawicielami lokalnych instytucji i organizacji społecznych, reprezentantami władz powiatu oraz innych uczestników życia społecznego i gospodarczego powiatu,
- wykonanie badań statystycznych i analitycznych dotyczących określenia sytuacji społeczno – ekonomicznej, która posłużyła do wypracowania kierunków rozwoju, uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych w wizji perspektywicznej do 2020 roku. Fundamentalnym instrumentem pracy zastosowanym na tym etapie była szczegółowa analiza danych statystycznych uzyskanych od instytucji, organizacji powiatu, gmin oraz Głównego Urzędu Statystycznego,
- uspołecznienie procesu opracowywanej aktualizacji strategii poprzez aktywizację społeczności lokalnej powiatu, aby wykazać zgodność jej oczekiwań i potrzeb z wyznaczonymi celami i zadaniami w dokumencie,
- dostosowanie zaktualizowanego dokumentu strategicznego do wymogów prawnych jakie określone są w ustawach, dokumentach krajowych, programach operacyjnych. Skupiono się głównie na przepisach ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz dokumentach strategicznych, które zostały przytoczone we wstępie.

W celu sprawnego przebiegu prac nad dokumentem w działaniach merytorycznych brał udział zespół koordynatorów poszczególnych wydziałów Starostwa Powiatowego, tj.:

- Wydział Rozwoju Powiatu i Funduszy Europejskich,
- Wydział Edukacji, Kultury, Sportu i Turystyki,
- Wydział Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa,
- Wydział Architektury, Budownictwa i Zagospodarowania Przestrzennego,
- Wydział Zdrowia,
- Wydział Geodezji, Kartografii, Katastru i Gospodarki Nieruchomościami,
- Wydział Zarządzania Kryzysowego, Ochrony Ludności i Spraw Obronnych,
- Zespół Zabezpieczenia Informatycznego,
- Zarząd Dróg Powiatowych.

Nad całym procesem prac Aktualizacji Strategii Rozwoju Powiatu Skarżyskiego do 2020 roku czuwał Zarząd Powiatu.

CZEŚĆ I

DIAGNOZA STANU AKTUALNEGO POWIATU SKARŻYSKIEGO

1. PODSTAWOWE INFORMACJE

1.1. Położenie, podział administracyjny, ludność

Powiat Skarżyski jest jednym z 13 powiatów województwa świętokrzyskiego, który położony jest w jego północnej części. Powiat usytuowany jest na obrzeżach Gór Świętokrzyskich, w dolinie rzeki Kamiennej i jej dopływów.

Powiat Skarżyski graniczy z następującymi powiatami:

- od północy z powiatem szydłowieckim (woj. mazowieckie),
- od południa z powiatem kieleckim,
- od zachodu z powiatem koneckim,
- od wschodu z powiatem starachowickim.

Położenie powiatu skarżyskiego na tle kraju

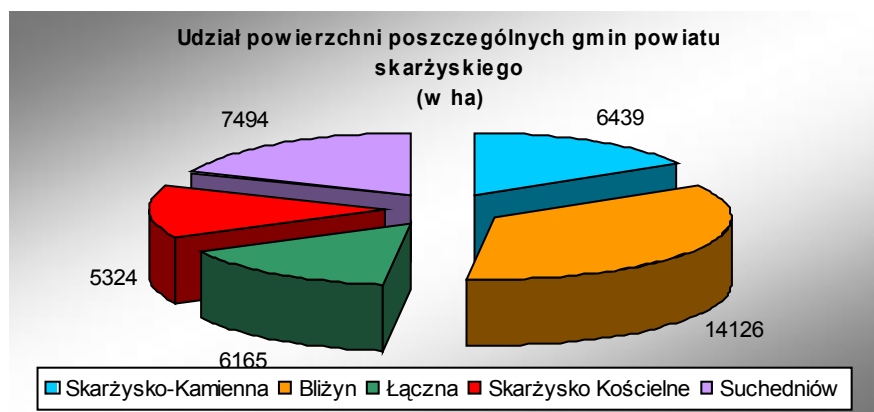
Źródło: Internet

Skarżysko – Kamienna nie posiada tradycji powiatowych. Po reformie administracyjnej w 1998 roku, miasto stało się siedzibą powiatu. W skład administracyjny powiatu wchodzi 5 jednostek terytorialnych: miasto Skarżysko-Kamienna, miasto i gmina Suchedniów oraz gminy wiejskie: Bliżyn, Łączna i Skarżysko Kościelne.

Powiat, który ma powierzchnię 39548 ha, zamieszkuje 79292 osoby. Siedzibą władz powiatu jest miasto Skarżysko – Kamienna liczące 48500 osób.

Udział powierzchni poszczególnych gmin w ogólnej powierzchni powiatu skarżyskiego przedstawia się następująco:

- Skarżysko – Kamienna - 6439 ha,
- Bliżyn - 14126 ha,
- Łączna - 6165 ha,
- Skarżysko Kościelne - 5324 ha,
- Suchedniów - 7494 ha.

1.2. Charakterystyka miast i gmin powiatu skarżyskiego

Tabela 3. Ogólna charakterystyka gmin powiatu skarżyskiego

Gmina	Powierzchnia (ha)	Ludność	Miejscowości
Skarżysko-Kamienna o funkcji ośrodka miejskiego świadczące usługi publiczne na szczeblu powiatowym	6439 w tym: użytki rolne 22,8% lasy 40,5%	48 500 753 osób/km ²	
Suchedniów	7 494 w tym: użytki rolne 21% lasy 61,3%	10 762 144 osób/km ²	Suchedniów, Krzyżka, Michniów, Mostki, Ostojów,
Bliżyn	14 126 w tym: użytki rolne 22,9% lasy 70,6%	8 571 61 osób/km ²	Bliżyn, Brzeście, Bugaj, Drożdżów, Gilów, Gostków, Górki, Kopcie, Kucębów, Jastrzębia, Mroczków, Nowki, Nowy Odrawążek, Odrowążek, Płaczków, Rędocin, Sobótka, Sorbin, Ubyszów, Wołów, Wojtyniów, Zagórze, Zbrojów,
Łączna	6 165 w tym: użytki rolne 32,8% lasy 58,8%	5 271 85 osób/km ²	Czerwona Górka, Gózd, Jęgrzna, Kamionki, Klonów, Łączna, Podłazie, Podzagnańszcze, Występa, Zagórze, Zalezianka, Zaskale,
Skarżysko Kościelne	5 324 w tym: użytki rolne 31,9% lasy 46%	6 188 116 osób/km ²	Skarżysko Kościelne, Lipowe Pole Skarbowe, Lipowe Pole Plebańskie, Świerczek, Grzybowa Góra, Majków, Michałów, Kierz Niedźwiedzi,

2. ZAGROSPODAROWANIE PRZESTRZENNE

2.1. Uwarunkowania ochrony środowiska przyrodniczego

Na obszarach objętych ochroną prawną zakazuje się lokowania nowych inwestycji, które stanowiłyby poważne zagrożenie dla środowiska naturalnego. Na tych terenach wszelka ingerencja człowieka jest zabroniona w celu ochrony cennych walorów przyrody. Krajowy system obszarów chronionych obejmuje parki narodowe, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu i rezerваты przyrody.

2.1.1. Obszar krajobrazu chronionego

Na terenie powiatu skarżyskiego położony jest **Suchedniowsko - Oblęgorski Park Krajobrazowy**, który zajmuje powierzchnię 21407 ha z otuliną o powierzchni 25681 ha i swoim zasięgiem obejmuje gminy Bliżyn i Suchedniów oraz północno-zachodni fragment gminy Łączna. Tworzą go dwa zwarte obszary: zachodni obejmuje Pasma Oblęgorskie Gór Świętokrzyskich, a wschodni - wielki kompleks lasów mieszanych pradawnej Puszczy Świętokrzyskiej (Płaskowyż Suchedniowski). Występują tu unikatowe zespoły zabytków techniki związane z górnictwem i metalurgią rud żelaza oraz metali nieżelaznych w Staropolskim Okręgu Przemysłowym. Dominują tu siedliska żyznych borów mieszanych lasów wyżynnych wilgotnych i świeżych. W runie leśnym występuje około 346 gatunków roślin naczyniowych, z czego 46 podlega ochronie prawnej. Lasy parku stanowią ostoję fauny. Spotkać tu można łosia, jelenia, borsuka i piżmaka. Ponownie pojawia się bóbr. W wodach stwierdzono ponad 20 gatunków ryb. Można tu spotkać największe krajowe gatunki chrząszczy: jelonek rogacz, koziołek dębosz. Awifauna (ponad 100 gatunków) reprezentowana jest przez rzadko występujące ptaki: bociana czarnego, brodziec samotnego i cietrzewia.

Sieradowicki Park Krajobrazowy zajmuje powierzchnię 12106 ha, a wraz z otuliną - powierzchnię 16263 ha. Obejmuje północno - wschodni fragment Puszczy Świętokrzyskiej zwany Lasami Siekierzyńskimi (lasy stanowią aż 85% ogólnej powierzchni parku) pomiędzy doliną rzeki Kamiennej a Doliną Bodzentyńską. Park swoim zasięgiem obejmuje gminy: Suchedniów, Starachowice, Bodzentyń, Pawłów i Wąchock. Przeważają tu lasy mieszane świeże oraz lasy mieszane z udziałem jodły i modrzewia. Unikalnym bogactwem odznacza się runo leśne, Odgrywają one istotną rolę dla gospodarki wodami powierzchniowymi i ochrony terenów źródliskowych. Park stanowi bowiem ważny regionalny węzeł hydrograficzny i obszar źródliskowy dla prawobrzeżnych dopływów Kamiennej (Żarnówki, Lubianki, Świśliny). Na terenie parku stwierdzono obecność 52 gatunków roślin podlegających ochronie prawnej. Mają tu swoją ostoję łosie, jelenie, dziki i sarny.

Świętokrzyski Park Narodowy wraz z otuliną występuje tylko w niewielkim fragmencie w granicach powiatu skarżyskiego, pomiędzy miejscowościami Klonów i Zagórze w gminie Łączna. Utworzony został na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 1 kwietnia 1950r.

Podkielecki Obszar Chronionego Krajobrazu obejmuje tereny otaczające Kielce od północy i od wschodu. Teren ten stanowi strefę buforową między aglomeracją kielecką a chronionymi obszarami Świętokrzyskiego Parku Narodowego i parków krajobrazowych. Jego granica przebiega w południowej części powiatu skarżyskiego i obejmuje część obszaru gminy Suchedniów. Obszar ten obejmuje ochroną zbiorowiska lasów liściastych, świeże bory sosnowe i bory mieszane z udziałem jodły, występujące w Paśmie Klonowskim.

Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Kamiennej leży w północno-zachodniej części powiatu skarżyskiego i w granicach tego powiatu obejmuje gminy: Suchedniów, Skarżysko Kościelne. Obszar ten posiada silnie zróżnicowaną i bogatą roślinność. Związane jest to z dużym urozmaiceniem podłoża skalnego,

rzeźby, gleb, a także działalnością ludzką. Na szczególną uwagę zasługuje zabytek kultury klasy europejskiej jakim jest rezerwat archeologiczny Rydno. W rezerwacie tym udokumentowane są paleolityczne kopalnie czerwonych barwników hematytowych.

Konecko-Łopuszniański Obszar Chronionego Krajobrazu znajduje się w północno-zachodniej części powiatu skarżyskiego i obejmuje część obszaru gminy Bliżyn. Prawie 50 % tego obszaru zajmują duże kompleksy o charakterze naturalnym z wielogatunkowymi drzewostanami, z przewagą jodły i sosny, z domieszką dębu, świerka, buku i grabu. W północno-wschodniej i północnej części obszaru występują siedliska borowe.

Tabela 4. Wykaz obszarów prawnie chronionych występujących na terenie powiatu skarżyskiego

Wyszczególnienie	Ogółem obszary prawnie chronione	Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w % powierzchni ogółem	Parki narodowe	Parki krajobrazowe	Obszary chronionego krajobrazu
	[ha]	[%]	[ha]	[ha]	[ha]
Razem powiat skarżyski	24 570,90	71,7	527,1	13 303	10 736
Bliżyn	12 139,70	86,2		6 932	5 230
Łączna	4 743,10	76,8	527,1	2 418	1 798
Skarżysko Kościelne	1300	65,8			1 300
Suchedniów	6 388,10	85,2		3 953	2 435

Źródło: Dane z Powiatowego Planu Gospodarki Odpadami dla Powiatu Skarżyskiego

2.1.2. Rezerваты

Na obszarze powiatu skarżyskiego znajdują się 3 rezerваты przyrody żywej i 1 rezerwat archeologiczny.

Świnia Góra

Uznany został za najcenniejszy rezerwat występujący na terenie Gór Świętokrzyskich. Położony jest w środkowej części wzniesienia o nazwie Świnia Góra. Został utworzony w 1953r., na powierzchni 50,78 ha. Znajduje się około 7 km na południowy-zachód od Bliżyna. Teren, na którym jest położony stanowi przedłużenie łańcucha lasów samsonowsko-suchedniowsko-bliżyńskich o powierzchni 16 000 ha i jest drugim pod względem wielkości na kielecczyźnie. Ze względu na bioróżnorodną i dziewiczą przyrodę jest obiektem badań naukowych. Spotyka się tu zabagnienia i zwarty wielopiętrowy oraz wielogatunkowy drzewostan. Pewne partie lasów bliżyńskich zachowały się w stanie naturalnym i są świadectwem dawnych Gór Świętokrzyskich. Istniejący drzewostan stanowi ostoję dla licznych gatunków zwierząt. We florze spotykamy gatunki roślin górskich, gatunki bardzo rzadkie, zagrożone wyginięciem oraz chronione.

Flora rezerwatu liczy 345 gatunków roślin naczyniowych. Drzewa i krzewy reprezentowane są przez 38 gatunków. Występują tu 22 gatunki roślin górskich i 20 gatunków roślin chronionych, 100 gatunków mchów i 70 gatunków porostów. Do najciekawszych i niezwykle rzadkich możemy zaliczyć liczydło górskie, pełnik europejski, podkolan biały, kosaciec syberyjski, wawrzynek wilczczyko, czosnek niedźwiedzi, storczyk plamisty, rosiczka okrągło-i długolistna, widłaki, mchy, a wśród nich świecący mech Schistostega osmundacea, paprocie oraz grzyby o szczególnych właściwościach leczniczych – modrzewnik lekarski.

Fauna i flora w rezerwacie są niezwykle interesujące. Spotkać tu można duże ssaki - jelenie, łosie, sarny, dziki i mniejsze zające, borsuki, wiewiórki, lisy, kuny leśne, łasice, popielice, orzesznice, myszy leśne, badylarki i nietoperze. W ostatnich latach w okolicy rezerwatu pojawiły się bobry, które przybyły wzdłuż rzeki Krasnej, mającej swoje źródła w pobliżu rezerwatu. Spośród ptaków

spotkamy: kukułkę, dzięcioły, bociana czarnego, kruka, jarząbka, jastrzębia gołębiarza, sikorki, kowalika. Płazy reprezentują - żaby, ropuchy, rzekotka drzewna, a gady – jaszczurki zwinka i żyworodna, zaskroniec, padalec i żmija zygzakowata. Występują tu rzadko spotykane motyle – pokłonnik osiniec, mieniaki i szlaczkoń torfowiec.

Dalejów

Rezerwat został utworzony w 1978r. i zajmuje powierzchnię 87,58 ha. Celem ochrony jest zachowanie naturalnych wielogatunkowych drzewostanów z dużym udziałem modrzewia polskiego. Położony jest na terenie wsi Wołów w odległości około 4 km na południe od Bliżyna.

Na terenie rezerwatu znajduje się pomnik przyrody „**Piekło Dalejowskie**”. Tworzą go liczne formy skalne m.in. ścianki, małe urwiska, progi, stoły i bloki skalne o wysokości 1–4 m. Występują one w kilku grupach w pasie o długości około 130 m i szerokości około 30 m. Skałki, zbudowane z piaskowców dolnotriasowych, tworzą grupy oddzielone od siebie szczelinami o szerokości 1–2 m, nabierającymi cech korytarzy.

Drzewostany uważane są za pozostałości dawnej Puszczy Świętokrzyskiej. Tworzy je głównie jodła i modrzew polski oraz buk, dąb, sosna, świerk, brzoza, jawor, osika i olsza. Wiek drzewostanów określa się na 80 do 150 lat, przy czym wiele dorodnych okazów modrzewia, a także jodły, buku i dębu osiągnęło 180 i więcej lat, oraz rozmiary drzew pomnikowych. Równie zróżnicowane jest drugie piętro lasu, które tworzą drzewa w wieku 20 do 70 lat.

Charakterystyczną roślinnością rezerwatu jest modrzew polski rodzimego pochodzenia, odnawiający się z samosiewu i stanowiący gatunek główny lub domieszkowy. Odznacza się bardzo dobrym stanem zdrowotnym, znakomitą jakością drewna. Innym wspaniałym okazem jest świerk węzowy oraz świerk kolumnowy. Podszyt stanowią głównie grab, dąb, buk, jarzębina, kruszyna, trzmielina, brzoza, osika, bez czarny i koralowy. Bogate runo leśne tworzą gajowiec żółty, dąbrówka rozesłana, szczawik zajęczy, siódmaczek leśny, fiołek leśny, wietlica samicza, zawilec gajowy oraz wiele gatunków chronionych i rzadkich m.in. lilia złotogłów, wawrzynek wilczełyko, storczyk plamisty, podkolan biały, kosaciec syberyjski, bluszcz pospolity, konwalia majowa, liczydło górskie, widłak jałowcowaty i wiele gatunków mchów.

Fauna rezerwatu jest bardzo bogata i różnorodna. Ze świata owadów możemy tu spotkać chrabąszcze, cetyńce, korniki i smoliki, jelonka, kozioroga, dębosza, rohatyńca nosorożca, pазie królowej i żeglarza oraz rusałki i mieniaki. Spośród płazów i gadów występują tu traszki, rzekotka drzewna i rzadka już ropucha zwyczajna oraz jaszczurka żyworodna i zwyczajna, padalec, zaskroniec i żmija zygzakowata. Ptaki reprezentują - jarząbek, dzięcioł czarny, trójpalczasty i zielony, pliszka górską, kowalik, kukułka, raniuszek, sikora czubatka i modra, sójka i inne. Wśród ssaków leśnych wyróżniamy łasicę, kunę leśną, kreta, jeża, koszatkę, ryjówkę aksamitną i liczne gatunki nietoperzy.

Ciechostowice

Rezerwat został utworzony w 1953r. Jego powierzchnia wynosi 7,43 ha. Lasy rezerwatu porastają południowo-zachodnie zbocze wzniesienia wchodzącego w skład Garbu Gielniowskiego. Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdzono występowanie aż 106 gatunków roślin naczyniowych (łącznie z gatunkami synantropijnymi) i 52 gatunki mszaków. Ukształtowały się tu zbiorowiska leśne o charakterystycznym składzie i strukturze. Obecny drzewostan tworzą jodły, buk zwyczajny, świerk pospolity, jarząb pospolity, modrzew polski. Pozostałe gatunki drzew występują nielicznie, a z krzewów pojawia się kruszyna pospolita, bez koralowy. Runo jest ubogie i przeważają w nim gatunki borowe.

Rezerwat stanowi dodatkowo atrakcję turystyczną, ponieważ znajduje się na trasie szlaków turystycznych: zielonego Chlewiska - Majdów, niebieskiego Pogorzale – Kuźniaki oraz czarnego Sołyków PKP – rez. „Ciechostowice”.

Rydno

Rydno jest rezerwatem archeologicznym, który w 1986r. został wpisany do rejestru zabytków. Leży w północno-wschodniej dzielnicy miasta Skarżysko-Kamienna w miejscowości Łyżwy.

Został utworzony w celu ochrony nieruchomych i ruchomych pozostałości prehistorycznych zakładów kopalnianych hematytu, funkcjonujących tu w zamierzchłej przeszłości, jak również miejsc przetwórstwa tego cennego surowca, z którego otrzymywano magiczny proszek – ochrę.

Dzięki badaniom archeologicznym zostały odkryte olbrzymie ilości wyrobów z krzemienia czekoladowego oraz nierozzerwalnie związanych z działalnością produkcyjną miejsca wymiany handlowej oraz kompleks obozowisk z licznymi śladami pobytu ludzi. Zasadnicza część znalezisk datowana jest na schyłkowy paleolit (10 000 – 9000 p.n.e.), mezolit (8000-6000 p.n.e.) i neolit (6000-3000 p.n.e.).

Granice rezerwatu obejmują tereny w dolinie rzeki Kamiennej, w bezpośredniej bliskości miasta Skarżysko-Kamienna w kierunku wschodnim (Łyżwy, Nowy Młyn, Grzybowa Góra, Marcinków, Wąchock). Rezerwat jest unikatowym w skali Europy i świata skupieniem pozostałości osadnictwa związanych z wydobywaniem hematytu i obróbką krzemienia czekoladowego w okresie epoki kamienia.

Tabela 5. Wykaz rezerwatów przyrody powiatu skarżyskiego

Lp	Nazwa rezerwatu	Gmina miejscowość	Typ rezerwatu i przedmiot ochrony	Pow. (ha)
1	Świnia Góra	Bliżyn Kucembów	Leśny; fragment lasu z naturalnymi drzewostanami mieszanymi	50,78
2	Dalejów	Bliżyn Jastrzębie	Wielogatunkowe drzewostany z udziałem modrzewia polskiego	87,58
3	Ciechostowice	Bliżyn Mroczków	Fragment lasu mieszanego z udziałem modrzewia polskiego, występującego w różnych stadiach rozwoju	7,43
4	Rydno	Skarżysko-Kamienna Łyżwy	Archeologiczny, obejmuje zespół paleolitycznych osad przemysłowych wraz z kopalnią hematytu	53,01

Źródło: Dane z Powiatowego Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Skarżyskiego

2.1.3. Pomniki przyrody, użytki ekologiczne i stanowiska dokumentacyjne

Na terenie powiatu skarżyskiego ochroną konserwatorską objęte zostały także pomniki przyrody, użytki ekologiczne i stanowiska dokumentacyjne.

Tabela 6. Wykaz pomników przyrody, użytków ekologicznych, stanowisk dokumentacyjnych powiatu skarżyskiego

Lp	Gmina	Nazwa obiektu	Data utworzenia i podstawa prawna	Szczegółowa lokalizacja	Opis obiektu
1.	2.	3.	4.	5.	6.
1	SKARŻYSKO KAMIENNA	Dąb szypułkowy 273	15.04.1989 Zarz. Wojew. Kieleckiego Nr3/89	ul. Kopernika 33	obwód pnia na wys.1,3m – 3,40 m
2		Dęby szypułkowe (2 sztuki) 271	15.04.1989 Zarz. Wojew. Kieleckiego Nr3/89	ul. Kopernika 29	obwód pnia na wys.1,3m – 5,30 m obwód pnia na wys. 1,30 m – 4,45 m

Lp	Gmina	Nazwa obiektu	Data utworzenia i podstawa prawna	Szczegółowa lokalizacja	Opis obiektu	
1.	2.	3.	4.	5.	6.	
3	SKARŻYSKO KAMIENNA	Dąb szypułkowy 319	30.12.1993 Zarz. Wojew. Kieleckiego Nr13/93	ul. Torowa 8	obwód pnia na wys.1,3m – 4,00 m	
4		Dąb bezszypułkowy 120	24.12.1986 Zarz. Wojew. Kieleckiego Nr26/86	ul. Towarowa 2	obwód pnia na wys.1,3m – 3,10 m	
5		Dąb szypułkowy 272	15.04.1989 Zarz. Wojew. Kieleckiego Nr3/89	ul. Tysiąclecia 42	obwód pnia na wys.1,3m – 3,40 m	
6		Grusza pospolita 258	26.01.1989 Zarz. Wojew. Kieleckiego Nr3/89	ul. Sportowa	obwód pnia na wys.1,3m – 2,80 m	
7		Klon pospolity 269	26.01.1989 Zarz. Wojew. Kieleckiego Nr3/89	ul. Wioślarska Ośrodek Rejów	obwód pnia na wys.1,3m – 3,80 m	
8		Skały 224	02.10.1987 Dz. U.W. w Kielcach Nr 23/87	ok. 3 km na S od Skarżyska-Kamiennej	stoły skalne dł. 15 m szer. 7 m wys. 6-8 m	
9		Dęby szypułkowe (2 sztuki) 259	15.04.1989 Zarz. Wojew. Kieleckiego Nr3/89	ul. Marchlewskiego 41-43	obwód pnia na wys.1,3m – 3,40 m obwód pnia na wys.1,3m – 4,50 m	
10		Dęby szypułkowe (3 sztuki) 257	26.01.1989 Zarz. Wojew. Kieleckiego Nr3/89	ok. 150 m na S od skrzyżowania z ul. Łyżwy drogi polnej	obwód pnia na wys.1,3m – 3,90 m obwód pnia na wys. 1,3 m – 4,00 m obwód pnia na wys. 1,3 m – 3,40 m	
11		Dąb szypułkowy 262	24.01.1989 Zarz. Wojew. Kieleckiego Nr3/89	ul. Słoneczna 94	obwód pnia na wys.1,3m – 5,40 m	
12		Dąb bezszypułkowy 274	15.04.1989 Zarz. Wojew. Kieleckiego Nr3/89	ZM „MESKO” Oddział 21	obwód pnia na wys.1,3m – 3,21 m	
13		ŁĄCZNA	Modrzewie Europejskie (2 sztuki) 121	24.12.1986 Zarz. Wojew. Kieleckiego Nr26/86	Nadleśnictwo Zagnańsk Leśnictwo Barcza pododdział – 66c	obwód pnia na wys.1,3m – 3,36 m obwód pnia na wys.1,3m – 3,00 m
14			Skały 038	28.10.1954 Orz. Prez. WRN Nr75/54	Na północnym zboczu Bukowej Góry	piaskowce dewońskie dł. 80 m, szer. 20-40 m, wys. 1,3-3,00 m
15	Naturalna wychodnia szarych piaskowców S-008		19.02.2002 Roz. Wojew. Kieleckiego Nr 17/2002	Mostki działka Nr 1134/1	piaskowce triasowe dł. 40 m wys. 1-5 m	
16	SUCHEDNIÓW	Lipy drobnolistne (2 sztuki) 405	19.10.1989 Roz. Wojew. Kieleckiego Nr 26/86	Mostki działka Nr 1134/1	obwód pnia na wys.1,3m – 5,69 m obwód pnia na wys.1,3m – 3,60 m	
17		Dąb szypułkowy 340	30.12.1994 Roz. Wojew. Kieleckiego Nr 17/94	Nadleśnictwo Suchedniów Leśnictwo Rejów oddział 83 g	obwód pnia na wys.1,3m – 4,26 m	
18		Modrzew Polski 028	05.01.1954 Orz. Prez. WRN Nr 49/54	Nadleśnictwo Suchedniów Obręb Suchedniów Leśnictwo Rejów pododdział 125b	obwód pnia na wys.1,3m – 4,12 m	

Lp	Gmina	Nazwa obiektu	Data utworzenia i podstawa prawna	Szczegółowa lokalizacja	Opis obiektu				
1.	2.	3.	4.	5.	6.				
19	SUCHEDNIÓW	Dąb szypułkowy	25.05.2000 Orz. Prez. WRN Nr 87/2000		obwód pnia na wys.1,3m – 4,80 m				
20		Dąb szypułkowy 336	30.12.1994 Roz. Wojew. Kieleckiego Nr 17/94	Nadleśnictwo Suchedniów Leśnictwo Kleszczyny oddział 197 f	obwód pnia na wys.1,3m – 4,47 m				
21		Cis pospolity 288	04.12.1991 Roz. Wojew. Kieleckiego Nr 5/91	Nadleśnictwo Suchedniów Leśnictwo Osieczno pododdział 58 c	obwód pnia na wys.1,3m – 4,46 m				
22		Dąb szypułkowy 036	28.10.1954 Orz. Prez. WRN Nr 73/54	Nadleśnictwo Suchedniów Leśnictwo Baranów pododdział 150 j	obwód pnia na wys.1,3m – 5,46 m				
23		Dąb szypułkowy 030	05.01.1954 Orz. Prez. WRN Nr 50/54	Nadleśnictwo Suchedniów Obręb Siekierno Leśnictwo Michniów pododdział 181 a	obwód pnia na wys.1,3m – 5,18 m				
24		Dąb szypułkowy 029	05.01.1954 Orz. Prez. WRN Nr 50/54	Nadleśnictwo Suchedniów Obręb Suchedniów Leśnictwo Kruk pododdział 91a	obwód pnia na wys.1,3m – 4,73 m				
25	SKARŻYSKO KOŚCIELNE	Dąb szypułkowy 267	26.01.1989 Zarz. Wojew. Kieleckiego Nr3/89	Majków - Piaski	obwód pnia na wys.1,3m –5,25 m				
26		Dąb szypułkowy 260	26.01.1989 Zarz. Wojew. Kieleckiego Nr3/89	Majków 155a	obwód pnia na wys.1,3m –3,75 m				
27									
28									
29						Dąb szypułkowy 261	26.01.1989 Zarz. Wojew. Kieleckiego Nr3/89	Majków 155	obwód pnia na wys.1,3m –4,16 m
						Skałka 238	02.10.1897 Zarz. Nr 23/87	Nadleśnictwo Skarżysko- Kamienna Obręb Skarżysko- Kamienna Leśnictwo Pleśniówka pododdział-148 d	ścianka skalna o dł. 8m, wys. 1-1,5 m, zbudowana z donotriasowego piaskowca beżowego
	Skałki 239	02.10.1897 Zarz. Nr 23/87	Nadleśnictwo Skarżysko- Kamienna Obręb Skarżysko- Kamienna Leśnictwo Pleśniówka pododdział-151 d	stoły skalne o wys. 1-2 m, znajdujące się na obszarze o promieniu 10 m, zbudowane z dolnotriasowego piaskowca					
30	Bloki skalne 240	02.10.1897 Zarz. Nr 23/87	Nadleśnictwo Skarżysko- Kamienna Obręb Skarżysko- Kamienna Leśnictwo Pleśniówka pododdział-151 c	bloki skalne o średnicy do 5 m i wys. nad ziemią 1,5-3 m, zbudowane z dolnotriasowego piaskowca					
31		Klon Jawor 332	30.12.1994 Roz. Wojew. Kieleckiego Nr 17/94	Nadleśnictwo Suchedniów Leśnictwo Świnia Góra oddział 95 h	obwód pnia na wys.1,3m – 3,16 m, 3,34 m (dwie odnogi)				

Lp	Gmina	Nazwa obiektu	Data utworzenia i podstawa prawna	Szczegółowa lokalizacja	Opis obiektu
1.	2.	3.	4.	5.	6.
32	BLIŻYN	Modrzew Europejski 334	30.12.1994 Roz. Wojew. Kieleckiego Nr 17/94	Nadleśnictwo Suchedniów Leśnictwo Świnia Góra oddział 116m	obwód pnia na wys.1,3m – 3,91 m
33		Buk pospolity 335	02.12.1952 Roz. Wojew. Kieleckiego Nr 17/94	Nadleśnictwo Suchedniów Leśnictwo Świnia Góra oddział 158h	obwód pnia na wys.1,3m – 5,31 m
34		Śródleśne bagno U-021	19.02.2002 Roz. Wojew. Kieleckiego Nr 19/2002	Nadleśnictwo Suchedniów Leśnictwo Świnia Góra oddział 183d	śródleśne bagno o powierzchni 1,07 ha
35					
36		Śródleśne bagno U-019	19.02.2002 Roz. Wojew. Kieleckiego Nr 19/2002	Nadleśnictwo Suchedniów Leśnictwo Odrawążek pododdział 49s, 61d	śródleśne bagno o powierzchni 2,52 ha
37					
38					
39					
40					
41		Jodła pospolita 103	24.12.1986 Zarz. Wojew. Kieleckiego Nr 26/86	Nadleśnictwo Suchedniów Leśnictwo Odrawążek pododdział 75c	obwód pnia na wys.1,3m – 3,91 m
42		Buk pospolity 331	30.12.1994 Roz. Wojew. Kieleckiego Nr 17/94	Nadleśnictwo Suchedniów Leśnictwo Odrawążek pododdział 75c	obwód pnia na wys.1,3m – 3,57 m
		Buk pospolity 328	30.12.1994 Roz. Wojew. Kieleckiego Nr 17/94	Nadleśnictwo Suchedniów Leśnictwo Odrawążek pododdział 75c	obwód pnia na wys.1,3m – 3,75 m
		Buk pospolity 330	30.12.1994 Orz. Prez. WRN Nr 17/94	Nadleśnictwo Suchedniów Leśnictwo Odrawążek pododdział 75c	obwód pnia na wys.1,3m – 3,16 m
		Modrzew Polski 329	30.12.1994 Roz. Wojew. Kieleckiego Nr 17/94	Nadleśnictwo Suchedniów Leśnictwo Odrawążek pododdział 75c	obwód pnia na wys.1,3m – 4,28 m
		Buk zwyczajny 003	02.12.1952 Orz. Prez. WRN Nr 4/52	Nadleśnictwo Suchedniów Obręb Bliżyn Leśnictwo Odrawążek pododdział 64b	obwód pnia na wys.1,3m – 4,73 m
	Dąb na „Stawidłach” Szypułkowy 037	28.10.1954 Orz. Prez. WRN Nr 74/54	Nadleśnictwo Suchedniów Obręb Suchedniów Leśnictwo Kopcie pododdział 64a	obwód pnia na wys.1,3m – 5,21 m	
	43	Podmokłe pastwisko U-037	24.10.1997 Uchwała Rady Gminy Nr 22/186/97 w Bliżynie	Nadleśnictwo Suchedniów Leśnictwo Szalas oddział 37 a	podmokłe pastwisko o powierzchni 5,55 ha
44	Klon zwyczajny 318	30.12.1993 Roz. Wojew. Kieleckiego Nr 13/93	ul. Kościuszki 39	obwód pnia na wys.1,3m – 4,05 m	
45	Profil geologiczny 130	02.10.1987 Dz. U. Woj. Kiel. Nr 23/87	ok. 350 m na NNE od linii kolejowej Skarżysko- Końskie	wapień muszlowy – trias środkowy	

Lp	Gmina	Nazwa obiektu	Data utworzenia i podstawa prawna	Szczegółowa lokalizacja	Opis obiektu
1.	2.	3.	4.	5.	6.
46	BLIŻYN	Skałki „Piekło Dalejowskie” 131	02.10.1987 Roz. Wojew. Kieleckiego Nr 23/87	Nadleśnictwo Suchedniów Obręb Bliżyn Leśnictwo Jastrzębia pododdział 176 b,c,f	formy skalne dolnotriasowe
47		„Brama Piekielna” 009	02.12.1952	Nadleśnictwo Suchedniów Obręb Bliżyn Leśnictwo Jastrzębia pododdział 176 b,c,f	szer. 0,8 m wys. 1,6 m
48		Śródleśne bagno U-021	18.12.1995 Roz. Wojew. Kieleckiego Nr 15/95	Nadleśnictwo Suchedniów Leśnictwo Dalejów pododdział 60c	śródleśne bagno o powierzchni 0,86 ha
49		Śródleśne bagno U-020	18.12.1995 Roz. Wojew. Kieleckiego Nr 16/95	Nadleśnictwo Suchedniów Leśnictwo Jastrzębia pododdział 173c, 174b	bagno o powierzchni 3,52 ha
50		Śródleśne bagno U-064	15.06.1999Roz. Wojew. Kieleckiego Nr 19/99	Nadleśnictwo Skarżysko- Kamienna Leśnictwo Ciechostowice podod. 144a, działka 347/144	bagno o powierzchni 3,33 ha
51		Modrzewie Polskie (3 sztuki) 044	03.01.1955 Orz. Prez. WRN Nr 89/55	Nadleśnictwo Skarżysko- Kamienna Obręb Skarżysko- Kamienna Leśnictwo Ciechostowice podod. 133d	obwód pnia na wys.1,3m – 3,62 m obwód pnia na wys. 1,3 m – 3,82 m obwód pnia na wys. 1,3 m – 4,05 m
52		Bagno śródleśne U-063	19.02.2002 Roz. Wojew. Kieleckiego Nr 19/2002	Nadleśnictwo Skarżysko- Kamienna Leśnictwo Pogorzałe pododz. 125j,l Zagórze działka Nr 125/Ls	bagno o powierzchni 2,65 ha

Zródło: Dane z Powiatowego Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Skarżyskiego

2.1.4 Program Natura 2000

W związku z przystąpieniem do Unii Europejskiej Polska musi utworzyć na swoim obszarze część europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000 w oparciu o dyrektywy unijne. W powiecie skarżyskim sieć Natura 2000 występuje na terenie lasów suchedniowskich (kod obszaru PLH 260010) oraz w okolicach Doliny Krasnej gmina Bliżyn (kod obszaru PLH 260001). Zgodnie z unijnymi przepisami prawnymi na tych terenach nie wolno przeprowadzać żadnych przedsięwzięć inwestycyjnych.

2.2. Dziedzictwo kulturowe

Powiat skarżyski jest obszarem bogatym kulturowo i turystycznie. Znajdują się tu liczne obiekty zabytkowe, które posiadają dużą wartość kulturową i historyczną. Dość silnie oddziałują one na tożsamość kulturowo – historyczną społeczności zamieszkującej powiat.

Wśród obiektów wpisanych do Centralnego Rejestru Zabytków należą:

Gmina Bliżyn

Bliżyn

- kościół p.w. św. Zofii Dziewicy Męczennicy, nr rej.: 485 z 23.03.1957 oraz 269 z 15.06.1967;
- park, nr rej.: 575 z 11.12.1957;

Mroczków

- kościół parafialny p.w. św. Rocha, orzeczenie nr 27-II-13 z 25.09.1947;

Gmina Skarżysko Kościelne

Skarżysko Kościelne

- zespół kościoła parafialnego p.w. św. Trójcy:
kościół, nr rej.: 274 z 16.10.1956 oraz 165 z 11.02.1967;
kaplica I (obecnie kostnica), nr rej.: 165 z 11.02.1967;
kaplica II, nr rej.: 165 z 11.02.1967;
ogrodzenie cmentarza przykościelnego, nr rej.: 165 z 11.02.1967;

Miasto Skarżysko-Kamienna

Skarżysko-Bzin

- zespół dróżniczówki, ul. Krakowska 171:
dom dróżnika, nr rej.: 838 z 9.10.1974;
studnia, nr rej.: 838 z 9.10.1974;

Gmina Suchedniów

Suchedniów

- kościół parafialny p.w. MB Częstochowskiej, nr rej.: 423 z 24.01.1957 oraz 299 z 15.02.1967;
- kapliczka św. Jana Nepomucena, ul. Warszawska 2, nr rej.: 1036 z 11.10.1985;
- dworek, ul. Berezów 3, nr rej.: 437 z 27.01.1957 oraz 635 z 28.10.1971;
- dom, ul. Bodzentyńska 30, nr rej.: 872 z 16.03.1976;
- dom, ul. Kielecka 54, nr rej.: 873 z 16.03.1976.

2.3. Turystyka i rekreacja

Ziemia skarżyska zaliczana jest do atrakcyjnych i ciekawych zakątków północnego województwa świętokrzyskiego. Charakteryzuje się bardzo dużym potencjałem turystycznym i rekreacyjnym, ponieważ jej obszar rozciąga się w granicach 3 rezerwatów i 2 parków. Urok krajobrazu wzbogacony jest o malownicze kompleksy leśne, wśród których znajdują się zbiorniki wodne i kąpieliska.

Na terenie powiatu skarżyskiego funkcjonuje 7 gospodarstw agroturystycznych, które zapewniają bazę noclegową na 73 miejsca. Gospodarstwa te oferują swoim gościom wiele atrakcji turystycznych i rekreacyjnych takich jak: jazda konna, grillowanie, biesiadowanie, wycieczki piesze i rowerowe, uczestnictwo w codziennych pracach gospodarzy oraz imprezach folklorystycznych. Turyści przebywający na urlopie w gospodarstwach agroturystycznych mogą zasmakować kuchni regionalnej. Ponadto gospodarze dla wzbogacenia swojej oferty turystycznej sięgają do przeróżnych atrakcji, między innymi organizują plenery malarskie, garncarskie i fotograficzne z udziałem wykładowców w danej dziedzinie.

Na terenie powiatu znajduje się 5 obiektów, które dysponują 355 miejscami noclegowymi, do których należą:

3 hotele – 239 miejsc noclegowych,

1 kemping – 56 miejsc,

1 zespół domków turystycznych – 60 miejsc.

Tabela 7. Obiekty zbiorowego zakwaterowania na terenie powiatu skarżyskiego

Wyszczególnienie	2003	2004	2005	2006	2007
Liczba obiektów	7	7	7	5	5
Ilość miejsc noclegowych ogółem	393	427	463	403	355
Liczba osób korzystających z noclegów	11 998	17 529	18 923	13 529	10 824
Ilość udzielonych noclegów	16 456	22 260	24 232	20 343	22 487

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z GUS (brak danych w bazie GUS za okres 2000-2002)

W 2007 roku z powyższych obiektów skorzystało ogółem 10824 osoby. W stosunku do lat poprzednich liczba wczasowiczów zdecydowanie maleje.

Powiat skarżyski przecięty jest licznymi szlakami turystycznymi pieszymi i rowerowymi. Dzięki nim turyści mogą aktywnie spędzić wakacyjny czas i głębiej zapoznać się z kulturą i historią tego regionu.

Szlaki piesze:

Szlak zielony o długości 26 km, prowadzi z Bliżyna do Zagnańska, poprzez masyw Puszczy Świętokrzyskiej i częściowo przez tereny Suchedniowsko – Oblęgorskiego Parku Krajobrazowego, gdzie można podziwiać pomniki przyrody nieożywionej „Piekło Dalejowskie” i „Brama Piekielna” oraz rezerwat „Świnia Góra” z legendarnym dębem „Bartkiem”;

Szlak żółty o długości 27 km, prowadzi z Dworca Głównego PKP w Skarżysku – Kamiennej na północ, do stacji PKP Skarżysko – Zachodnie. Na szlaku można zobaczyć ciekawe, ważne dla historii i przyrody miejsca: leśny cmentarz partyzancki, Wzgórze Niekłańsko – Bliżyńskie, mogiła na Brzasku, mogiła na Borze, pomnik „Jędrka”, szczyt Góry Baranowskiej, mogiła hubalczyka, pomnik powstańców z 1863r., dąb pomnik przyrody, Muzeum im. Orła Białego, ruiny wielkiego pieca i tamę na rzece Kamionce;

Szlak zielony o długości 20 km, prowadzi z przystanku PKP w Skarżysku Zachodnim, przez duże kompleksy leśne Puszczy Świętokrzyskiej do polany Wykus, biegnie częściowo przez Sieradowicki Park Krajobrazowy, otulinę Suchedniowsko - Oblęgorskiego Parku Krajobrazowego (ruiny wielkiego pieca z XIX wieku, Muzeum Orła Białego, pomnik Powstańców z 1863 roku, dąb - pomnik przyrody);

Szlak zielony - o długości 36 km, łączna - Starachowice (widok na Pasma Klonowskie oraz na Świętokrzyski Park Narodowy);

Szlak czarny o długości 8 km, prowadzi z Suchedniowa do rezerwatu Dalejów o długości 8 km (pomnik przyrody dąb szypułkowy, mogiła W. Wasilewskiego "Oseta" - dowódcy plutonu zgrupowania AK Ponurego);

Szlak czarny - Kamień Michniowski - Św. Barbara o długości 2 km (Kamień Michniowski - rezerwat przyrody);

Szlak niebieski o długości 15 km, prowadzi przez Berezów do Suchedniowa (pomnikowy dąb, pomnik Świętokrzyskich Leśników, miejsce martyrologii Wsi Polskiej ze zbiorową mogiłą i "Pietą Michniowską", źródło „Burzący Stok”);

Szlak niebieski o długości 81 km, prowadzi od cmentarza partyzanckiego za Pogorzałem w kierunku zachodnim przez lasy Garbu Gieleniowskiego, rezerwat modrzewi „Ciechostowice”, wsie Łazy i Majdów, rezerwat geologiczny „Piekło Niekłańskie”, a stąd przez miejscowości: Furmanów, Starą Kuźnię, Końskie do Muzeum Techniki w Sielpi Wielkiej na zalewem na rzece Czarnej, następnie przez Józwicków, Gruszkę obok Muzeum Partyzanckiego do Kuźniak;

Szlak żółty o długości 11 km Barcza – Bukowa Góra, szlak biegnie fragmentem Pasma Klonowskiego na granicy powiatów skarżyskiego i kieleckiego. Początek szlaku znajduje się przy skrzyżowaniu DK 7 (E7) z drogą odchodzącą w kierunku Zagnańska. Warto jednak rozpocząć wędrowkę kilkadziesiąt metrów dalej (w kierunku Kielc) gdzie znajduje się rezerwat geologiczny „Barcza”;

Szlak czerwony o długości 55 km i zaczyna się w Skarżysku-Kamiennej a kończy w Kałkowie (szlak Milenijny). Główną ideą powstania szlaku „Milenijnego” było połączenie dwóch ośrodków kultu maryjnego: sanktuarium Matki Boskiej Ostrobramskiej w Skarżysku-Kamiennej z sanktuarium Bolesnej Królowej Polski, Matki Ziemi Świętokrzyskiej w Kałkowie-Godowie. Znaki czerwone łączą się ze znakami niebieskiego szlaku rowerowego Berlin-Lwów;

Szlak czerwony o długości 97 km i rozpoczyna się w rezerwacie leśno – krajobrazowym „Diabla Góra”. Szlak ten krzyżuje się ze szlakiem niebieskim Piotrków Trybunalski - Krzętów - Starzechowice PKS. Na szlaku występują liczne bagna, unikatowy w Europie zabytek techniki z zachowanym pełnym cyklem technologicznym walcowania blach i wytwarzania z nich łopat i szpadli, liczne gospodarstwa rybne, miejscowości wypoczynkowe i letniskowe, miejsce upamiętniające wojnę obronną 1939 roku.

Szlaki rowerowe:

Szlak niebieski - (Transwojewódzki szlak rowerowy Lwów – Berlin). Województwo Świętokrzyskie jest jedynym regionem w kraju gdzie szlak został wytyczony i oznaczony. Prowadzi od strony Wąchocka i Marcinkowa gruntową drogą wzdłuż rzeki Kamiennej, lasem obok stadniny koni fiordzkich „Stary Młyn” do Szczepanowa, następnie przez miasto Skarżysko-Kamienna, ul. 3-go Maja, ul. Marsz. J. Piłsudskiego przez wiadukt, al. Niepodległości, ul. Legionów, ul. Staffa do Rejowa, ul. Słoneczną przez drogę K7, ul. J. Kilińskiego i dalej drogą pożarową nr 1 przez Kamienną Górę do polany Kruk, duktem leśnym przez Górę Czerwoną i Rezerwat „Dalejów” do wsi Jastrzębia, przez Bliżyn ul. Zafabryczną i Kolejową w kierunku Majdowa, Huciska i Niekłania;

Szlak niebieski „Śladami Zabytków Techniki Doliny Kamiennej” o długości 81,5km o relacji Skarżysko-Kamienna - Wąchock - Starachowice - Michałów - Brody -

Kałków-Godów - Nietulisko - Kunów - Chmielów - Ostrowiec Świętokrzyski. Najdłuższy szlak rowerowy w regionie, który jest częścią międzynarodowej trasy rowerowej Berlin – Lwów. Na szlaku można zobaczyć m.in. ruiny zakładu przemysłowego z XIX w. i dawny budynek zarządu, tzw. Pałac Schonberga, zespół klasztorny Cystersów, pomnik dowódcy zgrupowań partyzanckich AK mjr. Jana Piwnika „Ponurego”, malownicze lessowe wąwozy, klasycystyczny pałac Wielkopolskich, w którym obecnie mieści się Muzeum Historyczno – Archeologiczne;

Szlak czarny o długości 25 km i prowadzi do przystanku kolejowego Skarżysko Zachodnie, ul. Sportową na Rejów obok Muzeum im. Orła Białego, dalej gruntową drogą leśną wzdłuż zalewu do Suchedniowa, Stokowca i Wierzbki, stąd drogą leśną do Dobrej Dróży i wzdłuż zalewu lasem do Mostek.

Szlaki konne

Szlak konny - atrakcją turystyczną przeznaczoną dla miłośników jeździectwa jest szlak konny, liczący 20 kilometrów. Początek nowo utworzonego szlaku znajduje się w dzielnicy Suchedniowa - Stokowiec. Na skraju lasu, nieopodal potężnego dębu, na wysokim brzegu rzeki Kamionki, znajduje się gospodarstwo agroturystyczne, nazywane przez miejscowych „U Pana Boga za torami”. Szlak wiedzie przez suchedniowskie lasy. Pierwszym interesującym miejscem na trasie jest kamieniołom „Kopulak”. Występują tu utrwalone w piaskowcu tropy płazów. Następnie trasa prowadzi do pomnika przyrody - źródła „Burzący Stok”, którego woda według mieszkańców pobliskiego Michniowa posiada moc uzdrowicielską. Trasa kończy się w gajówce „Opal”. Znajduje się tu miejsce postojowe dla jeźdźców i koni, wiaty i plac, gdzie można urządzić ognisko i pobiesiadować.

3. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

3.1. Rzeźba terenu

Powiat skarżyski posiada bardzo ciekawą budowę geologiczną, która istotnie wpływa na ukształtowanie terenu. Widoczne są tu wzniesienia i doliny rzeczne. Występują tu liczne strefy uskokowe znaczące istotnie dla formowania się zarówno systemu dolin jak i obszarów wyniesionych. Stanowi to o górskim charakterze powiatu.

Obszar powiatu skarżyskiego, prawie w całości, położony jest w obrębie permsko-mezozoicznego obrzeżenia Gór Świętokrzyskich. Jedynie najbardziej południowa jego część – rejon Klonowa i Bukowa Góra w gminie Łączna oraz rejon Michniowa w gminie Suchedniów – wpisuje się w trzon paleozoiczny tych gór.

Skały trzonu paleozoicznego zostały silnie sfałdowane w trakcie faz orogenezy waryscyjskiej, a podczas młodszych ruchów górotwórczych dodatkowo podlegały, głównie procesom tektoniki nieciągłej (uskoki). Z tych względów przedstawiają obecnie skomplikowany układ przestrzenny, w którym dominują fałdy przechodzące niekiedy w nasunięcia oraz liczne uskoki zrzutowe i zrzutowo-przesuwcze. Warstwy skalne zapadają pod różnymi kątami od 90° do 0° i tworzą formy synklinalne (synklina Barczy i michnowska) i antyklinalne (antyklina klonowska i bronkowicka).

Strefa permsko-mezozoicznego obrzeżenia charakteryzuje się prostszą budową geologiczną. Warstwy skalne zapadają na północ i północny zachód pod niewielkim kątem (2° - 4°), czasami leżą poziomo, a tylko sporadycznie notuje się większe upady (5° - 8°). Generalnie tworzą monoklinę, niewielkie zafałdowania obserwuje się w rejonie Skarżyska-Kamiennej (antyklina majkowska), Suchedniowa oraz w zachodniej części gminy Bliżyn.

Na obszarze powiatu przeważają skały starszego podłoża. Ukształtowanie terenu ma ścisły związek z litologią skał. Wzniesienia budują skały odporne na erozję. W obrębie trzonu są to piaskowce kwarcytowe dewonu dolnego (Bukowa Góra, Barcza), a na obszarze obrzeżenia piaskowce triasu dolnego (wzniesienia w środkowej części gminy Bliżyn, w gminie Suchedniów i południowej części gminy Skarżysko-Kamienna) oraz piaskowce jury dolnej (wzniesienia na północ od doliny Kamiennej, w gminach Skarżysko-Kamienna i Bliżyn). Skały węglanowe, mułowce i iłowce, jako mniej odporne na erozję, rzadziej tworzą wychodnie na powierzchni terenu. Pojawiają się w strefach przystokowych wzniesień oraz w obniżeniach i dolinach rzek, gdzie najczęściej przykryte są różnej miąższości osadami czwartorzędu. Utwory czwartorzędu występują podrzędnie. Najlepiej rozwinięte są w dolinach rzek. Relatywnie większe powierzchnie zajmują rozmaite litologicznie osady peryglacialne.

Powiat przynależy do makroregionu Wyżyna Kielecka, która obejmuje znaczną część Płaskowyżu Suchedniowskiego oraz fragmenty mezoregionów: od północy Grabu Gielniowskiego i Przedgórze Iłżeckiego oraz od południa Gór Świętokrzyskich.

Południowa część terenu powiatu położona jest w obrębie Pasma Klonowskiego, który osiąga kumulację na Bukowej Górze (483 m n.p.m.) i należy do krainy Gór Świętokrzyskich. Północno – zachodni fragment regionu położony jest na północ od doliny rzeki Kamiennej i obejmuje swoim zasięgiem wysoczyznę Grabu Gielniowskiego o średniej wysokości 300 – 320m n.p.m. z kumulacją na Górze Altana 408m n.p.m. Natomiast północno – wschodni kraniec powiatu należy do Przedgórze Iłżeckiego. Teren ten położony jest dość nisko w stosunku do otaczających go wysoczyzn o średniej wysokości 230 – 240 m n.p.m. z kumulacją na Grzybowej Górze (254m n.p.m.).

3.2. Zasoby wodne

3.2.1. Wody podziemne

Podstawowe źródła zaopatrzenia mieszkańców powiatu w wodę pitną stanowią pokłady triasowego poziomu wodonośnego. Monitoring jakości wód podziemnych prowadzony jest w sześciu punktach regionalnej sieci oraz w jednym punkcie sieci krajowej. Wody na pokładach triasowych i jurajskich charakteryzują się klasą czystości Ib, co oznacza, że woda posiada wysoką jakość bezpośrednio skierowaną do spożycia. Jedynie lokalnie jakość wody może być o niższej klasie ze względu na występowanie w niej żelaza manganu pochodzenia geogenicznego oraz sporadycznie azotanów pochodzenia antropogenicznego.

Wody na poziomie czwartorzędowym na terenach czystych charakteryzują się zmienną jakością. Wody podziemne w studni obserwacyjnej IMiGW w Ubyszowie (gm. Bliżyn) posiada jakość klasy Ia, a w studni obserwacyjnej IMiGW w Świerczku (gm. Skarżysko Kościelne) jakość klasy III ze względu na występowanie dużej zawartości żelaza, manganów i azotanów. Na terenach przemysłowych wody czwartorzędowe są najczęściej pozaklasowe.

Wody podziemne na obszarze omawianego powiatu występują w zbiornikach sylursko – dewońskim, triasowym, jurajskim i czwartorzędowym.

Sylursko-dewoński poziom wodonośny – związany jest z kompleksem piaskowcowym wykształconym w postaci piaskowców wiśniowych z wkładkami łupków ilasto-mułkowych syluru (warstwy klonowskie) oraz piaskowców kwarcytowych dolnego dewonu. Położony jest na południowych stokach Pasma Klonowskiego w rejonie wsi Klonów. Zbiornik jest typu szczelinowego, zwierciadło wody najczęściej występuje pod niewielkim ciśnieniem. Poziom wodonośny nie posiada warstwy izolującej i jest bardzo wrażliwy na zanieczyszczenie. Posiada znaczenie lokalne w postaci studni głębinowych.

Dewoński poziom wodonośny – związany jest z węglanowymi utworami dewonu środkowego i górnego (wapienie) występującymi na powierzchni około 1 km² u podnóża Pasma Klonowskiego w rejonie wsi Zagórze (gm. Łączna). Stanowi on zachodni kraniec Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 419 – Bodzentyn o całkowitej powierzchni 52 km². Jest to zbiornik typu szczelinowo-krasowego, jego zasoby dyspozycyjne wynoszą 12 000 m³/dobę, moduł zasobowy 2,67 dm³/s/km², potencjalna wydajność otworu studziennego przekracza 70 m³/dobę. przy średniej głębokości otworu poniżej 100 m. W obrębie powiatu skarżyskiego zbiornik nie jest eksploatowany.

Triasowy poziom wodonośny – podłoże stanowią głównie piaskowcowe utwory triasu dolnego wykształcone w postaci czerwonych, płytowych piaskowców drobnoziarnistych przechodzących facjalnie w mułowce i ropy oraz wapienie triasu środkowego występujące w wąskim pasie wzdłuż północnej granicy kompleksu piaskowcowego na linii Szałas–Bliżyn–Skarżysko.

Opisane formacje skalne stanowią zasobny zbiornik wód podziemnych w obrębie którego wydzielono Główne Zbiorniki Wód Podziemnych: nr 415 – Górna Kamienna oraz 414 – Zagnańsk.

GZWP 415 – Górna Kamienna leży w całości na terenie powiatu skarżyskiego obejmując swym zasięgiem centralną i południową część. Jest to zbiornik typu szczelinowo-porowego i szczelinowo-krasowego. Zasoby dyspozycyjne wynoszą 24500 m³/dobę, a moduł zasobowy 1,02 dm³/s/km².

Z zasobów GZWP 415 korzystają następujące ujęcia komunalne i większe przemysłowe: gm. Łączna – Czerwona Górka, Zalezianka; gm. Suchedniów – Józefów, Stokowiec; gm. Skarżysko Kamienna–Bzin, Bór, Bugaj oraz ujęcie Mesko SP II; gm. Bliżyn – Gostków.

GZWP 414 – Zagnańsk obejmuje swym zasięgiem jedynie niewielkie fragmenty SW części powierzchni powiatu w rejonie Świniej Góry. Jest to zbiornik typu szczelinowo – porowego o zasobach dyspozycyjnych wynoszących 48000 m³/dobę i o module zasobowym 1,66 dm³/s/km², potencjalna wydajność otworu studziennego przekracza 70 m³/dobę przy średniej głębokości poniżej 100 m.

Jurajski poziom wodonośny występuje na północ od doliny Kamiennej. Wodonoścem są tu dolnojurajskie piaskowce i piaskowce z przewarstwieniami iłó. Jest to zbiornik typu szczelinowo – porowego o module zasobowym 0,47 dm³/s/km². W jego obrębie nie wydzielono głównego zbiornika wód podziemnych z uwagi na niespełnienie statystycznych kryteriów wydajności typowej studni. Niemniej jest to cenny zbiornik wód podziemnych zaliczony przez A. S. Kleczkowskiego (35) do obszarów wysokiej ochrony (OWO). Stanowi on również obszar ochronny dla GZWP 415 – Górna Kamienna. Z wód tego poziomu korzystają ujęcia komunalne w Skarżysku Kościelnym i w Pogorzałem.

Czwartorzędowy poziom wodonośny o większym znaczeniu występuje w piaszczysto – żwirowych osadach rzecznych wypełniających doliny Kamiennej Kamionki i Kaczki. W dolinie Kamiennej i Kamionki miąższość aluwii waha się w granicach 11 – 30 m. Zwierciadło wody jest swobodne. Poziom ten ujmowany jest przez studnie ujęcia Mesko SP-I i SP-II. Są to ujęcia infiltracyjne (zasilane częściowo przez wodę z rzeki) o wydajnościach rzędu 15 – 64 m³/godz.

3.2.2. Wody powierzchniowe

Powiat skarżyski położony jest na obszarze czterech zlewni drugiego rzędu rzeki Kamiennej i dopływów trzech rzek: Pilicy, Nidy i Iłżanki. Zlewnia rzeki Kamiennej obejmuje swoim zasięgiem około 85% powierzchni powiatu i wraz ze swoimi dopływami: Kamionką, Kaczką, Bernatką, Oleśnicą, Kuźniczką i Kobylanką, stanowi główny system drenażu wód gruntowych. Zachodnia część powiatu w rejonie Świniej Góry odwadniana jest przez rzekę Krasną z dopływami należącą do zlewni Pilicy. Do zlewni Iłżanki należy ciek wypływający z rejonu wsi Kież, natomiast cieki spływające z południowych stoków Pasma Klonowskiego należą do zlewni Lubrzanki.

Na terenie powiatu występują zbiorniki retencyjne, które pełnią funkcję przeciwpowodziową oraz rekreacyjno – sportową. Na rzece Kamiennej w Skarżysku – Kamiennej znajdują się zbiorniki: „Rejów” o powierzchni 40 ha, „Kamionka” (gm. Suchedniów) o powierzchni 21,4 ha. Natomiast na rzece Żarnówce w miejscowości Mostki znajduje się zbiornik rekreacyjny i przeciwpożarowy o powierzchni 40 ha. Ponadto została przeprowadzona budowa zbiornika na rzece Jaśle (gm. Łączna) o powierzchni 14 ha, który został oddany do użytku. Kolejny zbiornik rekreacyjny znajduje się na rzece Kamiennej w gminie Bliżyn.

Na rzece Kamiennej znajdują się dwa punkty pomiarowo-kontrolne. Pierwszy z nich zlokalizowany w miejscowości Mroczków (powyżej Bliżyna) na 127,9 km biegu rzeki, a drugi w miejscowości Bzinek, na 113,8 km biegu rzeki. Rzeka Kamienna objęta jest siecią monitoringu podstawowego.

Klasę III stwierdzono na odcinku między Bliżynem i Skarżyskiem–Kamienną. Według oceny WIOŚ odcinek rzeki od źródeł do punktu pomiarowego Mroczków jest pozaklasowy (non) z uwagi na ponadnormatywną zawartość manganu, która jest pochodzenia geogenicznego i traktowana jest nie jako zanieczyszczenie tylko naturalny chemizm wody rzeki wypływającej z terenów leśnych i bagiennych.

Rzeka Kamionka jest prawobrzeżnym dopływem Kamiennej (długość 17,2 km, zlewnia 107,26 km²). Objęta jest siecią monitoringu regionalnego. Na rzece są dwa punkty pomiarowo-kontrolne: w miejscowości Dulemba na 13,4 km biegu rzeki oraz w ujściowym punkcie Bzin. Odcinek źródłowy do Suchedniowa odpowiada I klasie czystości natomiast do ujścia rzeki Kamiennej klasie II. Jakość

wód Kamionki w klasyfikacji ogólnej nie odpowiada normatywowi żadnej klasy czystości. Zdecydowała o tym ponadnormatywna zawartość azotynów w odcinku ujściowym rzeki oraz miano Coli- na całej długości.

Zanieczyszczenie dla rzeki stanowią ścieki odprowadzane z oczyszczalni ścieków w łącznej. Dzieje się tak, gdyż stan techniczny oczyszczalni jest zły i nie jest w stanie zapewnić właściwej redukcji zanieczyszczeń.

3.3. Surowce mineralne

Powiat skarżyski charakteryzuje się rozbudowaną bazą surowcową, wśród której znajdują się złoża zaliczane do złóż rzadkich i charakterystycznych dla regionu świętokrzyskiego. Aktualną bazę surowcową powiatu stanowi 14 złóż.

Dewońskie piaskowce kwarcytowe znajdujące się na obszarze Bukowej Góry. Piaskowce kwarcytowe z tego złoża stosowane są jako surowce w przemyśle materiałów ogniotrwałych oraz do produkcji żelazostopów. Ponadto wykorzystywane są również do produkcji kruszywa drogowego i kolejowego klasy I i II, gdyż surowiec ten charakteryzuje się wytrzymałością na ściskanie w granicach 100-230 MPa (w stanie nasycenia wodą) i nasiąkliwością rzędu 0,6-1,5%.

Surowce ilaste są doskonałe do produkcji wysokiej jakości ceramiki kamionkowej. Około 40 % tych zasobów stanowią triasowe surowce ilaste.

Złoże Wierzbka najcenniejsze ze względu na unikalny słomkowo-żółty kolor wypału masy ceramicznej, sporządzonej na bazie surowca z tego złoża. W obrębie złoża ulokowane są inne towarzyszące, głównie iłowce wapniste, które są bardzo przydatne do ceramiki budowlanej.

Jurajskie surowce ilaste charakteryzujące się występowaniem glin ceramicznych wysokiej jakości do produkcji: wyrobów kamionkowych, ogniotrwałych, w tym także glin białowypalających się.

Bloczne piaskowce triasowe wykorzystywane jako kamienie budowlane. Piaskowce koloru ciemnobrązowego posiadają spoiwo krzemionkowe łączące obwódkami regeneracyjnymi poszczególne ziarna kwarcu, przez co skała ma bardzo dobre własności fizyko-mechaniczne i nadaje się do produkcji elementów okładzinowych zewnętrznych poziomych (np. schody).

Złoże Kamienna Góra i Stokowiec charakteryzują się występowaniem piaskowca jasnoszarego, żółtego, jasno różowego, określane mianem piaskowców suchedniowskich.

Wapień znajdujące się w złożu „Parszów” nie są zbyt cennym surowcem w rejonie świętokrzyskim, gdyż stanowią je wapień środkowego triasu (wapień muszlowy) o zmiennych parametrach fizyko-mechanicznych.

Kruszywo naturalne w skład, którego wchodzi piaski czwartorzędowe. Przydatne są w budownictwie i drogownictwie.

Na obszarze powiatu eksploatowane są tylko 3 złoża:

- Bukowa Góra – piaskowce kwarcytowe,
- Baranów – iły kamionkowe,
- Łyżwy II – kruszywo naturalne – piasek.

3.4. Klimat

Powiat skarżyski położony jest na pograniczu dwóch regionów klimatycznych: Małopolskiego i Mazowieckiego. Warunki klimatyczne są charakterystyczne dla strefy pośredniej, gdzie ścierają się ze sobą wpływy klimatu nizinnego i wyżynnego.

▪ Średnia roczna temperatura	6,7°C,
▪ Średnia najwyższa temperatura w lipcu	17,6°C,
▪ Średnia najniższa temperatura w lutym	-5,2°C,
▪ Ilość dni mroźnych	43,
▪ Ilość dni z przymrozkami	133,
▪ Okres wegetacyjny	195 dni,
▪ Średnia roczna suma opadów	630 mm.

Na obszarze powiatu cyrkulacja powietrza ma charakter zachodni, południowo – zachodni i północno – zachodni. Dominują wiatry o prędkości nie przekraczającej 5 m/s w 90% ich trwania. Kanał wentylacyjny dla Skarżyska stanowi dolina Kamiennej, której oś podłużna pokrywa się z głównym kierunkiem wiatrów.

3.5. Gleby

Na terenie powiatu wyróżnia się suchedniowski region gleb wykształconych na utworach piaskowcowych dolnego triasu, północno-łysogórski region gleb wykształconych na piaskowcowym paleozoiku oraz częściowo gielniowsko - skarżyski region gleb wykształconych na piaskowcowym retyku i liasie. Najbardziej rozprzestrzenione są gleby bielcowe z płytkim poziomem próchnicznym oraz brunatne utworzone z piasków, glin i iłów. W dolinach rzecznych występują gleby pochodzenia organicznego i mineralnego: mady rzeczne, gleby mułowe, mułowo -torfowe, torfowe i murszowe.

Gleby na tym obszarze wykazują się niską wartością produkcyjną. Zdecydowana większość należy do klasy bonitacyjnej od IVa do VI, głównie są to kompleksy żytne słabe i najsłabsze (żytnio-łubinowe). Niewielki areał zajmują gleby klasy IIIa i IIIb, tworzące kompleksy pszenne: dobry i wadliwy (północno -łysogórski region gleb).

4. INFRASTRUKTURA DROGOWA I TECHNICZNA

4.1. Komunikacja

Podmiotem odpowiedzialnym za budowę i utrzymanie dróg powiatowych na terenie powiatu jest Zarząd Dróg Powiatowych w Skarżysku – Kamiennej.

Przez powiat przebiegają dwie drogi krajowe:

- nr 7 o relacji Gdańsk – Elbląg – Ostróda – Płońsk – Warszawa – Radom – Skarżysko-Kamienna – Kielce – Kraków – Rabka – Chyżne – granica państwa;
- nr 42 o relacji Namysłów – Kluczbork – Praszka – Rudniki – Działoszyn – Pajęczno – Nowa Brzeźnica – Radomsko – Przedbórz – Ruda Maleniecka – Końskie – Skarżysko-Kamienna – Rudnik.

oraz jedna droga województwa:

- nr 751 o relacji Suchedniów – Bodzentyn - Nowa Słupia - Ostrowiec Św.

Wg danych uzyskanych z Zarządu Dróg Powiatowych w Skarżysku-Kamiennej długość dróg powiatowych na obszarze powiatu wynosi 186,9 km, w tym:

- 173,5 km o nawierzchni utwardzonej,
- 13,4 km nawierzchni gruntowej.

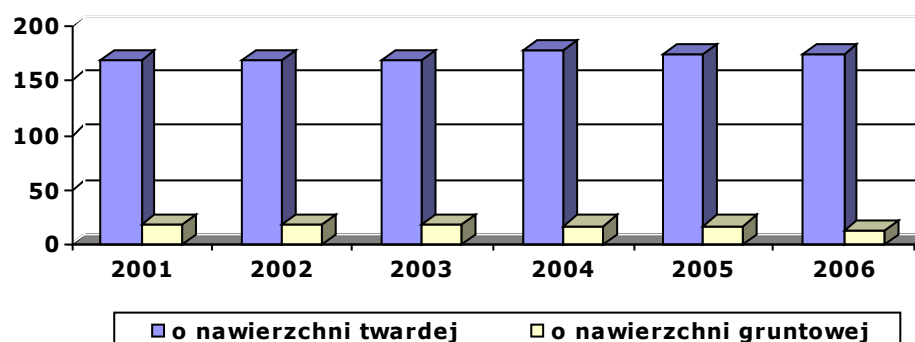
Na terenie powiatu znajduje się 20 obiektów mostowych oraz 126 przepustów pod drogami. Długość dróg powiatowych w granicach administracyjnych miasta Skarżysko – Kamienna wynosi 33623m.

Tabela 8. Długość dróg publicznych powiatowych w latach 2001-2006

Wyszczególnienie	J.m	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Drogi powiatowe wg typu nawierzchni							
Województwo Świętokrzyskie							
o nawierzchni twardej	km	5 537,9	5 633,4	5 611,0	5 596,9	5 599,9	5 630,2
o nawierzchni gruntowej	km	681,3	646,3	623,2	639,5	614,4	582,9
Powiat Skarżyski							
o nawierzchni twardej	km	167,9	168,1	168,1	177,8	174,5	173,5
o nawierzchni gruntowej	km	18,7	18,4	18,4	17,9	18,0	13,4

Źródło: Dane uzyskane z Głównego Urzędu Statystycznego

Długość dróg publicznych powiatowych na terenie powiatu skarżyskiego w latach 2001-2006

Stan nawierzchni dróg powiatowych o nawierzchni twardej ulepszonej można określić jako dobry, w pozostałych przypadkach (głównie na terenach wiejskich) ich

stan można uznać za niezadowalający i wymagający natychmiastowego zaangażowania środków na jego poprawę. W powiecie zauważa się systematyczny wzrost w przebudowie i modernizacji dróg powiatowych. Przeprowadzane są ciągłe inwestycje mające głównie na celu poprawę stanu nawierzchni dróg.

Utrzymanie dróg w prawidłowym stanie technicznym daje możliwości szybkiego i dogodnego przemieszczania się. Dodatkowo przyczynia się do podnoszenia atrakcyjności terenu powiatu.

4.1.1. Transport publiczny

Transport publiczny na terenie powiatu skarżyskiego jest bardzo rozbudowany. Mieszkańcy powiatu korzystają z usług Przedsiębiorstwa Komunikacji Samochodowej i kolei. Ponadto dynamicznie rozwija się transport indywidualny.

Miejska Komunikacja Samochodowa z siedzibą w Skarżysku – Kamiennej zajmuje się transportem miejskim i międzymiastowym oraz prowadzi usługi spedycyjne. Ponadto wynajmuje autokary na zorganizowane wycieczki krajowe i różne imprezy okolicznościowe.

PKP Przewozy Regionalne sp. z o.o. w Kielcach, Sekcja Pasażerska w Skarżysku–Kamiennej zajmuje się przewozami regionalnymi pociągami osobowymi i pośpiesznymi, międzynarodowymi pociągami w ruchu dalekobieżnym i przygranicznym, przewozem międzywojewódzkim, obsługą transportową imprez i uroczystości o charakterze masowym. Ze stacji w Skarżysku–Kamiennej podróży mogą udać się m.in. do Radomia (i dalej do Warszawy), Tomaszowa Mazowieckiego przez Końskie, do Kielc i Ostrowca Świętokrzyskiego.

PKP CARGO S.A. Zakład Przewozów Towarowych w Skarżysku-Kamiennej jest jednym z 23 zakładów Spółki PKP CARGO świadczącym usługi kolejowego przewozu towarów w komunikacji krajowej i międzynarodowej w szczególności materiałów hutniczych i budowlanych. Przewozy towarów realizowane są zarówno w pojedynczych wagonach, jak i w składach całopociągowych. Organizuje przewozy materiałów niebezpiecznych. Ofertę kieruje do firm z obszaru czterech województw: świętokrzyskiego, łódzkiego, mazowieckiego, podkarpackiego. W Skarżysku–Kamiennej znajduje się stacja rozrządowa. Wykonywana usługa transportowa jest bezpieczna, ekologiczna, zgodna z polityką jakości i środowiskową.

4.2. Infrastruktura techniczna

Obsługa infrastrukturalna oraz programowanie jej rozwoju zasadniczo pozostają w gestii samorządów gminnych. W związku z tym, zagadnienia infrastrukturalne nie będą przedmiotem obszernych analiz w diagnozie stanu powiatu. Wskazać jednak należy na wyróżnione obszary, w których zagadnienia obsługi infrastrukturalnej odgrywają rolę istotną z punktu widzenia zintegrowanego zarządzania lokalnymi zasobami i kierowania rozwojem zrównoważonym.

4.2.1. Gospodarka wodno – ściekowa

Gospodarka wodno – ściekowa na terenie powiatu jest w większej części uregulowana. Stan systemu zaopatrzenia w wodę w miastach i gminach na terenie powiatu skarżyskiego jest zróżnicowany – część gmin praktycznie zakończyła proces wodociągowania, dla części dokończenie budowy sieci jest jednym z priorytetowych zadań. Nieco gorzej jest z siecią kanalizacyjną i deszczową, co zwiększa zagrożenie dla środowiska naturalnego.

Długość istniejącej sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na terenie poszczególnych gmin powiatu skarżyskiego przedstawiają poniższe tabele.

Tabela 9. Długość sieci wodociągowej w poszczególnych gminach powiatu skarżyskiego w latach 2000-2006

Długość sieci wodociągowej								
Wyszczególnienie	J.m.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Polska	km	211897,8	218098,0	224783,8	232310,4	239179,6	245600,8	251369,5
Województwo Świętokrzyskie	km	9289,1	9702,3	10218,5	10725,6	10977,5	11195,0	11557,8
Razem Powiat Skarżyski	km	420,8	443,6	447,7	441,9	449,8	447,1	466,7
Skarżysko Kamienna	km	131,6	131,3	131,5	139,8	140,8	140,9	153,7
Bliżyn	km	115,1	115,1	114,1	104,1	106,3	106,3	111,8
Łączna	km	52,1	53,2	54,5	55,8	56,4	55,4	56,7
Skarżysko Kościelne	km	32,6	54,6	54,6	48,3	52,3	50,5	50,5
Suchedniów	km	89,4	89,4	93,0	93,9	94,0	94,0	94,0

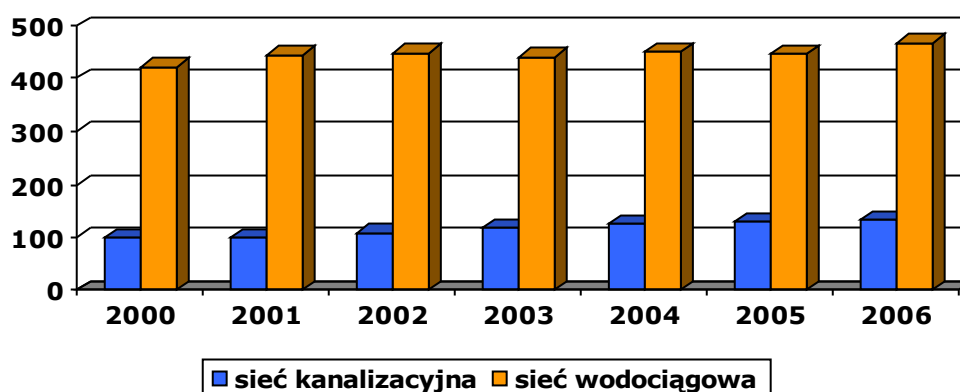
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Głównego Urzędu Statystycznego

Tabela 10. Długość sieci kanalizacyjnej w poszczególnych gminach powiatu skarżyskiego w latach 2000-2006

Długość sieci kanalizacyjnej								
Wyszczególnienie	J.m.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Polska	km	51110,4	55495,9	60950,0	68857,0	73867,3	80130,8	84856,2
Województwo Świętokrzyskie	km	1476,8	1540,2	1687,6	2071,0	2292,8	2689,0	2702,1
Razem Powiat Skarżyski	km	98,6	98,8	108,5	117,7	125,7	129,5	132,4
Skarżysko Kamienna	km	82,1	82,4	86,7	91,9	97,2	100,4	100,5
Bliżyn	km	1,3	1,3	1,3	1,3	1,2	1,2	1,2
Łączna	km	0,7	0,7	0,7	1,2	0,7	1,2	1,8
Skarżysko Kościelne	km	-	-	-	-	3,0	3,0	3,0
Suchedniów	km	14,5	14,4	19,8	23,3	23,6	23,7	25,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Głównego Urzędu Statystycznego

Długość sieci kanalizacyjnej i wodociągowej w powiecie skarżyskim w latach 2000-2006 (w km)

Na obszarze powiatu skarżyskiego funkcjonuje kilka oczyszczalni ścieków. Największą przepustowość ma oczyszczalnia ścieków w mieście Skarżysko - Kamienna i wynosi 15000m³/d w okresie bezdeszczowym i 24000m³/d w okresie deszczowym. Ogólna liczba mieszkańców obsługiwana przez oczyszczalnię wynosi około 48 957 osób. Znacznie mniejszą przepustowość ma miejska oczyszczalnia ścieków na terenie miasta Suchedniów i wynosi 3055 m³/d, która obsługuje 4 560 mieszkańców. Najmniejszą przepustowość ma mechaniczno - biologiczna

oczyszczalnia ścieków w gminie łączna i wynosi 450 m³/d. Jednakże istnieje potrzeba zbudowania jeszcze dwóch małych oczyszczalni dla 3 miejscowości: Klonów, Zaskale i Zagórze.

4.2.2. Gospodarka odpadami

Na terenie powiatu ostatnie czynne składowisko odpadów komunalnych – „Łyżwy” w Skarżysku-Kamiennej, funkcjonowało do końca 2006r. Na zamkniętym wysypisku zostanie przeprowadzona rekultywacja całego terenu według opracowanego projektu. Znajdują się tu również trzy nieczynne składowiska odpadów przemysłowych: w Skarżysku-Kamiennej popiołów dymnicowych, w Skarżysku Kościelnym osadów pogalwanicznych oraz w Bliżynie odpadów lakierniczych (zrekultywowane). Na terenie powiatu znajdują się również laguny osadowe Miejskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji w Skarżysku-Kamiennej oraz wylewisko ścieków poługowniczych w Bliżynie. Składowisko odpadów przemysłowych w Bliżynie (nieczynne od 1996r.) oraz wylewisko ścieków poługowniczych (nieczynne przeszło 20 lat) zostały zrekultywowane, dodatkowo wylewisko zostało zasypane warstwą ziemi. Natomiast składowisko osadów pogalwanicznych w Skarżysku Kościelnym (od 2000r.) jest już nieeksploatowane ale jeszcze nie zrekultywowane.

Funkcjonujące od 1974r. składowisko w Skarżysku-Kamiennej miało charakter nadpoziomowy o całkowitej powierzchni 4,95 ha i docelowej pojemności 2 800 000 m³, Składowisko to spełniało jedynie funkcję docelową, zaś stopień wypełnienia wynosił ok. 75%.

W 2007 roku w Skarżysku-Kamiennej wybudowana została sortownia odpadów wraz z produkcją paliwa alternatywnego oraz została rozwinięta selektywna zbiórka odpadów (Zakład Segregacji i Odzysku Odpadów Komunalnych i Produkcji Paliwa Alternatywnego). Inwestycja została przeprowadzona dzięki dotacji EkoFunduszu w wysokości 4 mln zł (prawie 30% kosztów projektu). Dzięki tym środkom została zakupiona i zamontowana linia do belowania surowców wtórnych, linia do segregacji odpadów selektywnie zebranych i odzyskanych ze zmieszanych odpadów oraz zakupiona i zamontowana część linii do produkcji paliwa RDF. Bardzo istotne stało się wybudowanie Zakładu, w którym powstały linie do podczyszczania odpadów w celu wydzielenia handlowych frakcji surowców wtórnych nadających się do dalszego wykorzystania w przemyśle, linii do sortowania odpadów zmieszanych oraz do produkcji paliwa alternatywnego. Szacuje się, że w 2009 roku ze strumienia ok. 60 tys. Mg odpadów komunalnych rocznie odzyskiwane będzie około 14 tys. Mg surowców wtórnych, a produkcja paliwa alternatywnego osiągnie poziom 5,8 tys. Mg. Ponadto 11,2 tys. Mg zostanie przekazana jako frakcja bio do dalszego zagospodarowania, a 19,1 tys. Mg frakcji podsitowej zostanie użyte jako przesyпка. Ilość odpadów deponowanych na składowisku zostanie zredukowana o 78,3%.

Na terenie powiatu skarżyskiego funkcjonuje selektywna zbiórka odpadów w oparciu o następujące pojemniki:

- kontenery o pojemności 7 m³, 1,1 m³ oraz 0,5 m³ – stosowane są najczęściej w obrębie zabudowy wielorodzinnej, w ośrodkach miejskich (Skarżysko-Kamienna, Suchedniów) oraz w obrębie zabudowy wiejskiej (gm. Łączna i gm. Bliżyn) oraz pojedyncze w pozostałych gminach;
- pojemniki 110 l i 120 l (indywidualne) – stosowane są w obrębie zabudowy jednorodzinnej zarówno w ośrodkach miejskich jak i wiejskich we wszystkich gminach.

Zbieraniem i transportem odpadów komunalnych w poszczególnych gminach zajmują się firmy prywatne, posiadające stosowne zezwolenia wydane przez wójtów i burmistrzów oraz Miejskie Usługi Komunalne w Skarżysku-Kamiennej.

Wykaz podmiotów zajmujących się zbieraniem i transportem odpadów komunalnych i surowców wtórnych przedstawiono poniżej:

- Miejskie Usługi Komunalne w Skarżysku-Kamiennej;
- Zakład Mechaniki Maszyn Rolniczych i Oczyszczania Miasta - Zdzisław Kozłowski w Skarżysku-Kamiennej;
- Zakład Transportu i Usług Asenizacyjnych – Andrzej Pogorzelski w Skarżysku-Kamiennej;
- Wywóz Nieczystości Stałych „Bratek” – Ryszard Pogorzelski w Skarżysku-Kamiennej;
- „MARKO” Wywóz Nieczystości Płynnych i Stałych – Marek Pogorzelski w Szydłowcu.

Poza wyżej wymienionymi firmami na terenie powiatu zezwolenie posiada jeszcze kilka mniejszych firm działających na niewielką skalę m.in.:

- Firma Handlowo-Usługowa „NEXPOL”;
- Firma Usługowa „TRANS-SPEC” – wywóz nieczystości płynnych;
- Zakład Produkcyjno – Usługowy „Sigma”;
- „TRANS” S.C. Jakubowski, L. Krupa.

4.2.3. Sieć gazowa

Powiat skarżyski uzbrojony jest w sieć gazową, do której podłączone są wszystkie gminy powiatu. System zasilania w gaz ziemny poszczególnych gmin składa się z gazociągów wysokiego, średniego i niskiego ciśnienia. Na obszarze całego powiatu znajduje się 6 stacji redukcyjnych I⁰ oraz 6 stacji redukcyjnych II⁰. Ponadto występuje 16606 punktów przyłączeniowych o poborze do 10 m³/h oraz 23 punkty przyłączeniowe o poborze powyżej 10 m³/h.

Długość czynnej sieci gazowej na terenie powiatu wynosi 263 646 m, a sieci przesyłowej 50 138 m. Liczba budynków mieszkalnych podłączonych do sieci gazowej wynosi 5 894 sztuk. Odbiorcami gazu jest 17 980 gospodarstw domowych. Roczne zużycie gazu wynosi 7 825,6 tys. m³, z czego na ogrzewanie mieszkań zużywa się 3 433,6 tys. m³. Ogólna liczba ludności korzystająca z sieci gazowej wynosi 47 529 osób.

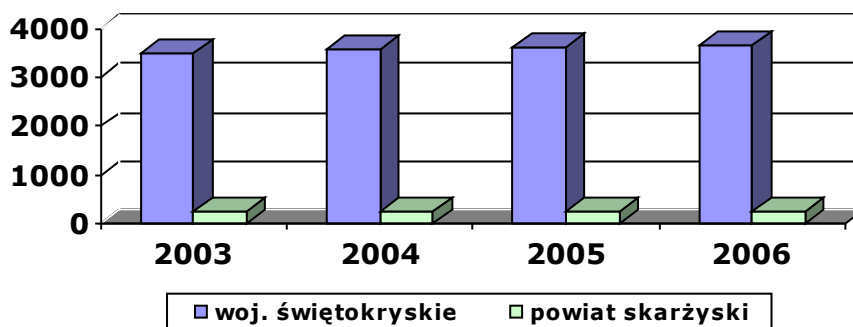
Sieć gazowa w powiecie skarżyskim w przeważającej części jest z lat 1970 – 2000. Sieć jest na bieżąco kontrolowana oraz modernizowana. Wszystkie stacje gazowe I⁰ i II⁰ są wymieniane na nowe.

Tabela 11. Długość czynnej sieci gazowej w poszczególnych gminach powiatu skarżyskiego

Wyszczególnienie	2003	2004	2005	2006
Województwo Świętokrzyskie	3515,1	3580,5	3624,4	3674,9
Powiat razem	255,9	261,3	262,9	263,6
Skarżysko Kamienna	117,4	117,6	110,9	111,4
Bliżyn	65,8	65,9	73,0	73,0
Łączna	9,6	9,6	9,6	9,6
Skarżysko Kościelne	-	1,8	2,9	2,9
Suchedniów	63,1	66,4	66,5	66,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych z GUS (brak danych w bazie GUS za okres 2000-2002)

Długość sieci gazowej w powiecie skarżyskim na tle woj. świętokrzyskiego

Jak wynika z powyższej tabeli rozwój zaopatrzenia obszaru powiatu w gaz ziemny jest niewielki. W latach 2008 – 2011 przewidziana jest modernizacja sieci gazowej o długości około 4000 m.

4.2.4. Elektroenergetyka

Funkcjonujący system energetyczny w powiecie w większości pokrywa potrzeby w zakresie zaopatrzenia w energię elektryczną. Wszystkie gminy są zelektryfikowane.

Na terenie powiatu znajduje się:

- 337 szt. stacji transformatorowych 15/0,4kV,
- 394,84 km linii napowietrznych nN,
- 151,54 km linii kablowych nN,
- 116 km linii kablowych 15kV,
- 176,4 km linii napowietrznych 15kV.

Stan wymienionych powyżej urządzeń średniego i niskiego napięcia uważany jest za zadowalający. Aczkolwiek system wymaga jednak ciągłej rozbudowy i modernizacji, toteż w najbliższych latach 2008-2010 planowanych jest kilkanaście zadań inwestycyjnych w zakresie modernizacji sieci. Administratorem sieci elektroenergetycznych średniego i niskiego napięcia jest Rejonowy Zakład Energetyczny w Skarżysku-Kamiennej, natomiast sieci elektroenergetyczne wysokiego napięcia pozostają w gestii Rejonu Energetycznego Najwyższych Napięć w Radomiu.

4.2.5. Telekomunikacja

Potrzeby telefoniczne na terenie powiatu zapewnia Telekomunikacja Polska S.A. Drugim operatorem sieci telekomunikacyjnej jest „VECTRA”. Na terenie powiatu znajdują się także przekaźniki telefonii komórkowej.

4.2.6. Informatyzacja

W powiecie dostęp do Internetu mają wszystkie placówki oświatowe na poziomie ponadgimnazjalnym, instytucje publiczne. Aczkolwiek nadal jest potrzebna informatyzacja regionu w postaci szerokopasmowego Internetu, by dostęp do tej sieci miała coraz większa liczba mieszkańców (przede wszystkim na terenach wiejskich).

5. GOSPODARKA

5.1. Gospodarka pozarolnicza

Gospodarkę powiatu skarżyskiego wyróżnia zróżnicowany profil i w miarę zróżnicowana struktura. Pomimo tego, że jest powiatem również o charakterze rolniczym to handel i usługi, budownictwo i przemysł odgrywają ważną rolę w jego strukturze gospodarczej.

Podlegająca ciągłym zmianom struktura gospodarcza powiatu powoduje powstawanie nowych podmiotów gospodarczych w sektorze prywatnym. Liczba podmiotów gospodarczych w powiecie skarżyskim w 2007 roku wynosiła 7361 jednostek.

Tabela 12. Struktura podmiotowa gospodarki z sektora prywatnego w powiecie skarżyskim wg wybranych sekcji PKD na przestrzeni lat 2000-2007.

Wyszczególnienie	Jed.gosp.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Polska									
sektor publiczny	jed.gosp.	3,2%	3,4%	3,5%	3,6%	3,8%	3,8%	3,8%	3,8%
sektor prywatny	jed.gosp.	96,8%	96,6%	96,5%	96,4%	96,2%	96,2%	96,2%	96,2%
Woj. Świętokrzyskie									
sektor publiczny	jed.gosp.	3,8%	3,9%	3,8%	3,7%	3,7%	3,7%	2,7%	3,6%
sektor prywatny	jed.gosp.	96,2%	96,1%	96,2%	96,3%	96,3%	96,3%	96,3%	96,4%
Powiat Skarżyski									
sektor publiczny	jed.gosp.	5,1%	5,3%	5,2%	5%	5,1%	5,3%	5,3%	5,3%
sektor prywatny	jed.gosp.	94,9%	94,7%	94,8%	95%	94,9%	94,7%	94,7%	94,7%
w sekcji A Rolnictwo i leśnictwo									
sektor prywatny	jed.gosp.	1,2%	1,2%	1,2%	1,1%	1%	1%	1,1%	1,1%
w sekcji C Przetwórstwo przemysłowe									
sektor prywatny	jed.gosp.	0,02%	0,03%	0,03%	0,03%	0,04%	0,04%	0,04%	0,04%
w sekcji D Zaopatrzenie w energię, gaz i wodę									
sektor prywatny	jed.gosp.	13%	12,3%	12%	12%	12%	11,5%	11,6%	11,5%
w sekcji E Dostawa wody, gospodarowanie ciekami i odpadami									
sektor prywatny	jed.gosp.	0,03%	0,03%	0,03%	0,03%	0,03%	0,03%	0,05%	0,07%
w sekcji F Budownictwo									
sektor prywatny	jed.gosp.	8%	9%	9%	8,8%	8,7%	8,7%	8,9%	9,5%
w sekcji G Handel i naprawy									
sektor prywatny	jed.gosp.	44,1%	43,5%	43,5%	43,6%	43,6%	43,8%	42,9%	42,5%
w sekcji H Transport i łączność									
sektor prywatny	jed.gosp.	2,7%	2,8%	2,8%	2,8%	2,8%	2,7%	2,7%	2,6%
w sekcji I Hotele i restauracje									
sektor prywatny	jed.gosp.	6,5%	6,5%	6,3%	6,5%	6,7%	6,6%	6,6%	6,5%
w sekcji J Informacja i komunikacja									
sektor prywatny	jed.gosp.	3,3%	3,7%	3,8%	3,8%	3,7%	3,8%	3,8%	3,9%
w sekcji K Pośrednictwo finansowe									
sektor prywatny	jed.gosp.	10%	10,5%	10,8%	11,1%	11%	10,7%	10,9%	10,5%
w sekcji L Obsługa nieruchomości									
sektor prywatny	jed.gosp.	0,01%	0,09%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%
w sekcji M Działalność naukowa i technologiczna									
sektor prywatny	jed.gosp.	0,8%	0,8%	0,9%	0,8%	0,8%	0,8%	0,9%	1%
w sekcji N Działalność w zakresie usług administracyjnych									
sektor prywatny	jed.gosp.	4,3%	4,3%	4,2%	4,2%	4,3%	4,2%	4,3%	4,4%
w sekcji O Administracja publiczna i obrona narodowa									
sektor prywatny	jed.gosp.	4,8%	5,2%	5,2%	5,3%	5,4%	5,6%	5,8%	6%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Ważną rolę w gospodarce powiatu skarżyskiego odgrywają wszelkiego rodzaju instytucje otoczenia rynku, ukierunkowane przede wszystkim na rozwój

i podniesienie jakości życia lokalnej społeczności. Są to m.in. banki oraz ich filie, towarzystwa ubezpieczeniowe, instytucje i urzędy, organizacje i stowarzyszenia.

5.2. Rolnictwo

Rozwój rolnictwa na danym terenie uzależniony jest głównie od warunków przyrodniczych (klimat, ukształtowanie terenu i gleby) oraz pozaprzyrodniczych (struktura wielkości gospodarstw rolnych, forma własności gospodarstw oraz mechanizacja rolnictwa) jakie na nim występują.

Ze względu na niedostępność do aktualnych danych statystycznych ocena obecnej sytuacji rolnictwa jest utrudniona. Po raz ostatni szczegółowych informacji dostarczył przeprowadzony w 2002 roku Powszechny Spis Rolny.

Cały obszar powiatu jest zróżnicowany pod względem klas bonitacyjnych gleb od I do VI. Gleby są raczej słabe, do klas bonitacyjnych IV, V, VI należy ok. 64% ogółu gruntów rolnych, a do klas najwyższych ok. 3,6%.

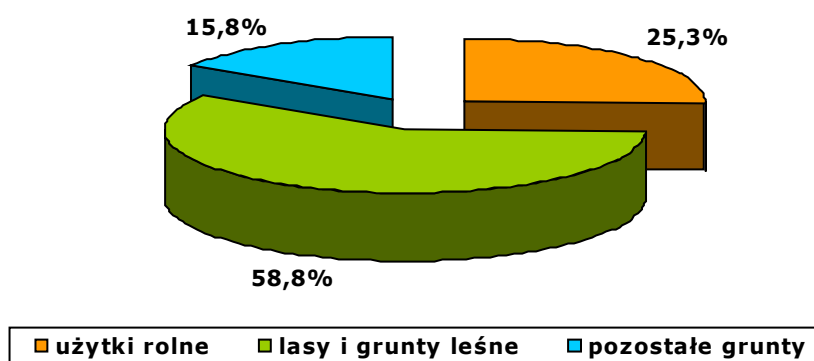
Według informacji zawartych w Programie Ochrony Środowiska dla Powiatu Skarżyskiego, działalność rolniczą prowadzi ok. 3600 gospodarstw. Największą grupę tworzą gospodarstwa o powierzchni od 1 do 5 ha, które stanowią 98% wszystkich gospodarstw. Zdecydowanie największą powierzchnię upraw zbożowych zajmuje żyto (56,3%) i owies, które stanowią podstawową uprawę w gminach Łączna i Skarżysko Kościelne. Uprawa ziemniaków zajmuje 540 ha.

Tabela 12. Struktura użytkowania gruntów w powiecie skarżyskim.

Wyszczególnienie	Powierzchnia gruntu	Użytki rolne				Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty
		Razem	Grunty orne	Sady	Łąki i pastwiska		
Polska	31267938	18208403	13861249	283616	4063538	9172558	3887541
Woj. Świętokrzyskie	1171020	683704	520946	25037	137721	331693	155393
Powiat skarżyski	39548	9992	6313	65	3614	23232	6257
w %	100	25,3	63,2	0,6	36,2	58,8	15,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Struktura obszarowa powiatu skarżyskiego

Obszar powiatu skarżyskiego charakteryzuje się niską wielkością procentową użytków rolnych przede wszystkim dlatego, że zdecydowanie większą część jego powierzchni zajmują lasy i grunty leśne. Proporcja występuje na poziomie 25,3%:58,8%. To świadczy o dużej lesistości terenu. Charakter rolniczy mają głównie trzy gminy: Bliżyn, Łączna i Skarżysko Kościelne.

Pomoc doradczą dla rolników świadczą następujące instytucje:

- Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Biuro Powiatowe w Skarżysku – Kamiennej,
- Świętokrzyska Izba Rolnicza, Rada Powiatowa w Skarżysku – Kamiennej,
- Świętokrzyski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Modliszewicach, Powiatowy Zespół Doradczy w Skarżysku – Kamiennej,
- Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Skarżysku – Kamiennej,
- Agencja Rynku Rolnego w Warszawie, Oddział Terenowy w Kielcach,
- Wojewódzki Inspektorat Ochrony Roślin i Nasiennictwa w Kielcach Oddział w Starachowicach.

6. SFERA SPOŁECZNA

6.1. Struktura demograficzna

Powiat skarżyski w końcu 2007r. zamieszkiwało 79 292 osoby, z czego ludność miejska stanowiła 72% ogółu mieszkańców. Gęstość zaludnienia w powiecie wynosiła 200 os./km².

Tabela 14. Liczba ludności powiatu skarżyskiego w poszczególnych gminach w 2007r.

Nazwa jednostki	Liczba ludności	%
miasto Skarżysko - Kamienna	48 500	61,2
gmina miejska Suchedniów	10 762	13,6
gmina Bliżyn	8571	10,8
gmina łączna	5271	6,6
gmina Skarżysko - Kościelne	6188	7,8
powiat skarżyski	79 292	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

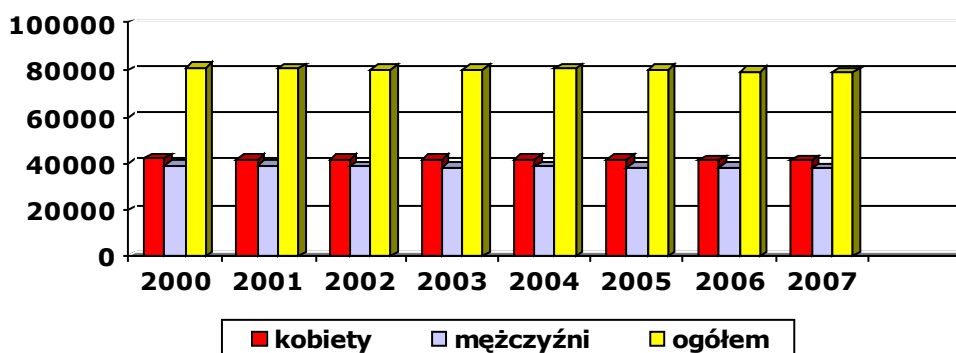
Największy udział w strukturze demograficznej powiatu ma ludność zamieszkująca miasto Skarżysko-Kamienna – 61,2% ogółu mieszkańców. Drugą co do liczby ludności jednostką terytorialną powiatu jest miasto i gmina Suchedniów, którą zamieszkuje 13,6% mieszkańców powiatu.

Tabela 15. Liczba ludności na terenie powiatu skarżyskiego w latach 2000 - 2007

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Polska	38253955	38242197	38218531	38190608	38173835	38157055	38125479	38115641
Woj. Świętokrzyskie	1302650	1299382	1295885	1291598	1288693	1285007	1279838	1275550
Powiat ogółem	81547	81087	80794	80384	80879	80419	79730	79292
kobiety	42344	42091	42008	41774	41986	41751	41.442	41.263
mężczyźni	39203	38996	38786	38610	38893	38668	38.288	38.029

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Liczba ludności na terenie powiatu skarżyskiego w latach 2000-2007

Na przestrzeni analizowanego okresu liczba mieszkańców powiatu systematycznie malała. Rok 2007 charakteryzuje się ubytkiem aż 2255 osób w porównaniu do roku bazowego 2000. Udział kobiet w populacji zamieszkującej powiat kształtuje się na poziomie 52%.

Wskaźnik feminizacji w powiecie skarżyskim wynosi około 109 kobiet na 100 mężczyzn, co oznacza, że struktura płci jest w miarę zachowana z lekką nadwyżką kobiet. Najniższy wskaźnik obserwuje się w gminie łączna, który wynosi 100, a najwyższy w mieście Skarżysko-Kamienna – 111.

W strukturze wiekowej ludności powiatu skarżyskiego można zaobserwować duży udział ludności w wieku produkcyjnym 50644 osoby, a zdecydowanie mniejszą

w wieku poprodukcyjnym 14800. Dlatego można śmiało rzec, że taka struktura jest bardzo korzystna, głównie ze względów ekonomicznych i społecznych.

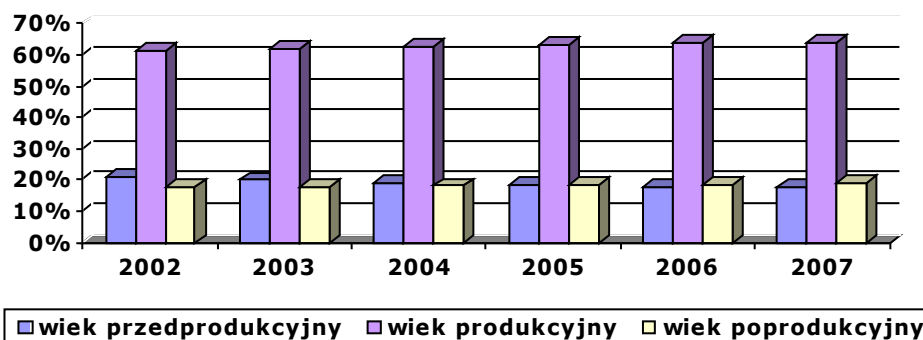
Udział poszczególnych grup wiekowych w ogólnej liczbie mieszkańców powiatu w analizowanym okresie ulegał niewielkim zmianom. Dominowała i dominuje grupa osób w wieku produkcyjnym. Udział procentowy ludności według grupy przedstawia poniższa tabela.

Tabela 16. Procentowy udział ludności wg grup wieku dla powiatu skarżyskiego

Wyszczególnienie	J.m.	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Polska							
wiek przedprodukcyjny	%	22,7	21,9	21,2	20,6	20,1	19,6
wiek produkcyjny	%	62,2	62,9	63,5	64,0	64,2	64,4
wiek poprodukcyjny	%	15,1	15,2	15,3	15,4	15,7	16,0
Województwo Świętokrzyskie							
wiek przedprodukcyjny	%	22,7	21,9	21,2	20,6	20,0	19,4
wiek produkcyjny	%	60,6	61,4	61,9	62,4	62,8	63,1
wiek poprodukcyjny	%	16,7	16,8	16,9	17,0	17,2	17,4
Powiat Skarżyski							
wiek przedprodukcyjny	%	20,9	19,9	19,2	18,5	17,9	17,5
wiek produkcyjny	%	61,5	62,2	62,8	63,4	63,7	63,9
wiek poprodukcyjny	%	17,7	17,9	18,0	18,1	18,4	18,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Udział ludności według grup wieku dla powiatu skarżyskiego

Na stan i podstawę rozwoju ludności w powiecie skarżyskim wpływają ważne dwa czynniki: przyrost naturalny i migracje, które go modyfikują. Migracje, przede wszystkim wewnątrz powiatu, kształtują oddziaływanie przyrostu naturalnego na liczbę ludności, a także silnie wpływają na rozmieszczenie w układzie miasto – wieś. W ostatnich latach w powiecie zauważa się postępujący spadek przyrostu naturalnego, który pod koniec 2007r. wynosił -4,4‰ na 1000 osób.

Na przebieg powyższych zjawisk znaczący wpływ mają zmiany zachodzące w sferze ekonomicznej i społecznej na obszarze omawianego powiatu. Skarżysko-Kamienna, która jest głównym i największym ośrodkiem miejskim na obszarze powiatu, nie jest już ostatecznym celem migracji ludności wiejskiej, która chce poprawić swój status społeczny. W chwili obecnej ludność wybiera większe aglomeracje miejskie, a nawet kraje Unii Europejskiej.

6.2. Bezrobocie

Na dzień 30 czerwca 2008r. w powiecie skarżyskim liczba bezrobotnych wynosiła 4991 osób (w tym 2632 kobiet), a stopa bezrobocia - 22,8%. Prawo do zasiłku miało 1003 osób.

Tabela 17. Struktura bezrobocia w latach 2004 – 2007 w poszczególnych gminach powiatu skarżyskiego

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007
miasto Skarżysko-Kamienna	6100	5588	4952	4295
gmina miejska Suchedniów	1497	1420	1286	1106
gmina Bliżyn	1512	1439	1245	1224
gmina łączna	666	610	527	492
gmina Skarżysko Kościelna	945	905	779	727

Źródło: Dane uzyskane z Powiatowego Urzędu Pracy w Skarżysku – Kamiennej

Powyższe zestawienie danych przedstawia, że od 2004r. liczba osób bezrobotnych w poszczególnych gminach sukcesywnie malała. Dynamika spadku bardzo wyraźna jest zarówno w mieście powiatowym (Skarżysku – Kamiennej), gminie miejsko – wiejskiej, jak również w gminach należących do powiatu.

Tabela 18. Stopa bezrobocia na terenie powiatu skarżyskiego w latach 2001-2007

Wyszczególnienie	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Woj. Świętokrzyskie	18,3%	18,5%	18,1%	21,9%	20,6%	17,8%	15,1%
Powiat skarżyski	26,8%	28,1%	28,6%	32,8%	31,5%	28,9%	26,2%

Źródło: Dane uzyskane z Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Kielcach

Stopa bezrobocia na terenie powiatu skarżyskiego w latach 2001-2007

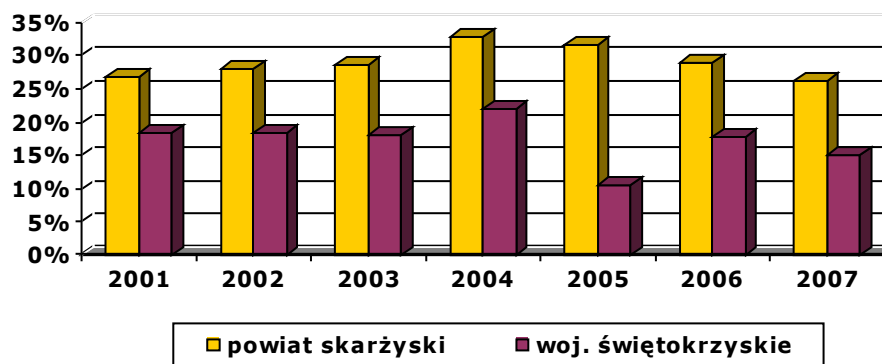

Tabela 19. Struktura wieku osób bezrobotnych w latach 2000-2007

Wiek bezrobotnych	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
24 i mniej	24,6%	25,6%	23,4%	20,9%	21,2%	18,8%	17,2%	17,3%
25 - 34	26,2%	26%	27,3%	27,8%	28,8%	29,4%	28,2%	27,6%
35 - 44	27,3%	25,1%	25,6%	24,3%	22,3%	21,8%	21,9%	20,7%
45 - 54	19,7%	20,7%	21,9%	23,6%	23,8%	25,3%	26,6%	26,9%
55 i więcej	2,2%	2,5%	2,8%	3,3%	3,8%	4,7%	6,1%	7,4%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS i PUP w Skarżysku – Kamiennej

Tabela 20. Struktura bezrobocia według wykształcenia w latach 2000 - 2007

Wykształcenie bezrobotnych	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
wyższe	3,5%	5%	5,8%	5,9%	7,3%	7,2%	7,8%	8%
policealne, średnie zawodowe	26,2%	27,4%	28,3%	27,7%	28,1%	28%	27,9%	27,3%
średnie ogólnokształcące	8,1%	8,2%	7,6%	7,9%	8,8%	9,7%	9,9%	11,3%
zasadnicze zawodowe	39,3%	37,8%	37,3%	37,2%	35,5%	34,3%	33,5%	32,1%
gimnazjalne i poniżej	brak danych	brak danych	20,9%	21,3%	20,3%	20,8%	20,8%	21,3%

Źródło: Dane uzyskane z GUS i PUP w Skarżysku – Kamiennej

Tabela 21. Struktura bezrobocia według czasu pozostawania bez pracy

Czas pozostawania bez pracy	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
3 miesiące i mniej	brak danych	brak danych	brak danych	16,4%	17,3%	26,5%	20,2%	24,2%
3 – 6 miesięcy	brak danych	brak danych	brak danych	11,2%	12,5%	13,0%	13,5%	13,3%
6 – 12 miesięcy	brak danych	brak danych	brak danych	15,7%	16,4%	13,5%	15,1%	15,1%
12 – 24 miesięcy	brak danych	brak danych	brak danych	20,2%	16,7%	16,9%	16,8%	16,8%
powyżej 24	brak danych	brak danych	brak danych	36,5%	37,1%	35,7%	34,4%	30,6%

Źródło: Dane uzyskane z GUS i PUP w Skarżysku – Kamiennej

W poprzednim okresie programowania osoby bezrobotne z terenu powiatu skarżyskiego mogły uczestniczyć w projektach unijnych realizowanych przez Powiatowy Urząd Pracy w Skarżysku – Kamiennej, które pozwalały im odnaleźć się na rynku pracy i podnieść ich walory jako wykwalifikowanego pracownika.

6.3. Bezpieczeństwo Publiczne

6.3.1. Straż pożarna

Terenem działania Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej z siedzibą w Skarżysku–Kamiennej jest powiat skarżyski. Jej działania skupione są na ochronie ludności i środowiska naturalnego, walce z pożarami, klęskami żywiołowymi, różnymi zagrożeniami miejscowymi.

Działania ratowniczo – gaśnicze prowadzone są na obszarze powiatu przy współdziałaniu Ochotniczych Straży Pożarnych w ilości 13 jednostek, w tym 8 włączonych do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.

Wiodąca rola w prowadzeniu działań ratowniczo - gaśniczych spoczywa na Jednostce Ratowniczo - Gaśniczej PSP w Skarżysku-Kamiennej, na wyposażeniu której znajdują się samochody gaśnicze, specjalne i sprzęt specjalistyczny do prowadzenia działań ratowniczych. Posiadany sprzęt pozwala na skuteczne prowadzenie akcji ratowniczych.

Tabela 22. Ilość zdarzeń na terenie powiatu skarżyskiego w latach 2000 - 2007

Rok	Pożary	Miejscowe zagrożenia	Fałszywe alarmy	RAZEM
2000	460	232	20	712

2001	378	359	18	755
2002	589	497	17	1103
2003	798	452	12	1262
2004	458	429	11	898
2005	795	538	15	1348
2006	673	566	15	1254
2007	533	551	24	1108

Źródło: Dane uzyskane z Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Skarżysku – Kamiennej

Liczba zdarzeń na terenie powiatu skarżyskiego w latach 2000-2007

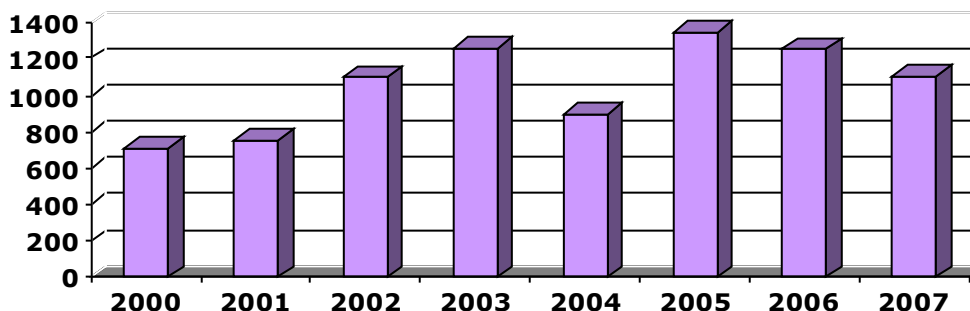

Tabela 23. Liczba zdarzeń w rozbiu na poszczególne gminy powiatu skarżyskiego

Gmina	Ilość zdarzeń			
	Pożary	Miejscowe zagrożenia	Alarmy fałszywe	Razem
Bliżyn	112	71	4	187
Łączna	21	32	-	53
Skarżysko Kościelne	49	36	5	90
Suchedniów	87	98	3	188
Skarżysko – Kamienna	264	314	12	590
Razem	533	551	24	1108

Źródło: Dane uzyskane z Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Skarżysku – Kamiennej

Na terenie powiatu skarżyskiego występują miejsca o charakterze pożarowym. Duże zagrożenie stwarzają zlokalizowane w mieście Skarżysko-Kamienna zakłady przemysłowe, stacje redukcji gazu ziemnego, węzeł kolejowy oraz sieć dróg z krajową nr 7 na czele. W gminie Bliżyn i Łączna zagrożenie pożarowe stwarzają tu znaczne obszary zalesione. Powodzie i zatopienia mogą powstać wzdłuż rzeki Kamiennej, szczególnie w okresie wiosennych roztopów oraz po długotrwałych intensywnych opadach deszczu. Rzeka ta tylko na terenie Skarżyska - Kamiennej na niewielkim odcinku jest uregulowana wałami przeciwpowodziowymi.

6.3.2. Policja

Na terenie powiatu skarżyskiego nad bezpieczeństwem publicznym czuwa Komenda Powiatowa Policji w Skarżysku – Kamiennej oraz Komisariat Policji w Suchedniowie i Posterunek Policji w Bliżynie.

Według statystyk policyjnych na obszarze działania Komendy Powiatowej Policji w Skarżysku – Kamiennej w I półroczu 2008r. stwierdzono 1020 przestępstw, a w analogicznym okresie 2007r. – 3270 co daje dynamikę 31,2%. Poniższa tabela przedstawia najczęściej i najwięcej popełnianych przestępstw:

Tabela 24. Przepęstwa popełnione na terenie powiatu skarżyskiego w I półroczu 2008r.

Jednostka	Wyszczególnienie						
	kradzież cudzej rzeczy	kradzież z włamaniem	uszkodzenie rzeczy	fałszerstwo	oszustwo	przestępstwo gospodarcze	przestępstwa drogowe
Powiat skarżyski	167	123	66	67	54	50	163

Źródło: Dane uzyskane z Komendy Powiatowej Policji w Skarżysku - Kamiennej

Osiągnięty wskaźnik wykrywalności przestępstw to 87,4%.

Tabela 25. Liczba przestępstw popełnionych w powiecie skarżyskim w latach 2000-2007

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ogólna liczba przestępstw	3180	3464	3455	3506	3391	3565	3112	4454
Liczba przestępstw popełnionych przez nieletnich	127	80	105	270	244	153	150	142

Źródło: Dane uzyskane z Komendy Powiatowej Policji w Skarżysku - Kamiennej

W I półroczu 2008r. na terenie powiatu skarżyskiego 43 nieletnich popełniło 51 czynów karalnych, co stanowi 5% ogólnej liczby przestępstw stwierdzonych na omawianym terenie.

Tabela 26. Przepęstwa najczęściej popełniane przez nieletnich

Jednostka	Wyszczególnienie						
	rozbój i wymuszenie	kradzież z włamaniem	kradzież cudzej rzeczy	uszczerbek na zdrowiu	bójka i pobicie	narkomania	uszkodzenie rzeczy
Powiat skarżyski	14	8	9	1	2	2	7

Źródło: Dane uzyskane z Komendy Powiatowej Policji w Skarżysku - Kamiennej

W okresie pierwszego półroczu 2008r. na drogach powiatu skarżyskiego odnotowano 405 zdarzeń drogowych, z czego 35 to wypadki drogowe, natomiast 370 to kolizje drogowe.

Tabela 27. Liczba wypadków i kolizji zaistniałych w powiecie skarżyskim w latach 2000-2007

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ogólna liczba wypadków	142	138	150	163	138	122	139	98
Ogólna liczba kolizji	572	664	647	686	832	787	729	803

Źródło: Dane uzyskane z Komendy Powiatowej Policji w Skarżysku - Kamiennej

Komenda Powiatowa Policji w Skarżysku – Kamiennej prowadzi szeroko zakrojone działania informacyjno – edukacyjne w celu poprawy bezpieczeństwa i porządku publicznego poprzez realizację programów profilaktycznych, które mają wszystkie w swoich założeniach informowanie i edukowanie społeczeństwa. Wśród nich wyróżniamy:

- Rządowy Program Ograniczania Przemocności i Aspołecznych Zachowań „Razem Bezpieczniej”,
- „Bezpieczne Świętokrzyskie”,
- „Bezpieczne Miasta”,
- „Życie jest zbyt cenne – nie zostawiaj go na drodze”,
- „Raz, Dwa, Trzy – bądź bezpieczny i Ty”,
- „Szkoła – Rodzina – Środowisko”,
- „Bezpieczny Dom – Osiedle – Parking”,
- „Bezpieczny Wypoczynek”,
- „Bezpieczny Biznes”,
- Świętokrzyski Program Pomocy Ofiarom Przemocności,
- Przeciwdziałanie Narkomanii i Alkoholizmowi,
- Powiatowy Program Na Rzecz Bezpieczeństwa Obywateli”,
- Gminny Program Budowy Bezpieczeństwa Lokalnego „Razem Bezpieczniej 2008 – 2010”.

Policjanci tutejszej Komendy Policji w ramach powyższych programów odbywają spotkania ze społeczeństwem (szkołach, spółdzielniach mieszkaniowych, radach osiedlowych, w czasie festynów) przekazując im treści związane z bezpieczeństwem, sposobami unikania zagrożeń, edukują w zakresie ruchu drogowego.

6.4. Warunki mieszkaniowe

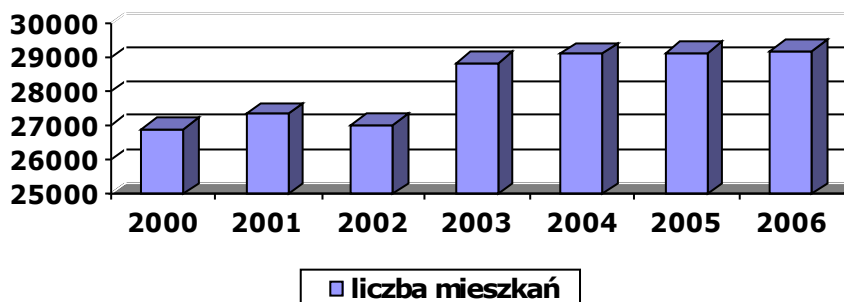
Ogół zasobów mieszkaniowych na terenie omawianego powiatu w 2006 roku wynosił 29210 mieszkań, których łączna powierzchnia użytkowa to 1778937 m².

Tabela 27. Zasoby mieszkaniowe powiatu skarżyskiego

wyszczególnienie	j.m.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Polska								
mieszkania	miesz.	11844838	11945941	11763540	12595891	12683392	12776140	12876676
izby	izba	41174502	41567870	43409805	46342039	46723302	47122164	47539382
powierzchnia użytkowa mieszkań	m ²	728366058	737219110	804615603	866322277	875493658	885061411	895078614
Województwo Świętokrzyskie								
mieszkania	miesz.	395231	396961	383159	410620	412576	414470	415780
izby	izba	1303581	1312131	1388192	1485234	1495530	1504225	1511276
powierzchnia użytkowa mieszkań	m ²	23613160	23805258	26781000	28848521	29082416	29270962	29431845
Powiat Skarżyski								
mieszkania	miesz.	26899	27358	2 037	28861	29114	29161	29210
izby	izba	87985	89638	93695	99598	100627	100935	101226
powierzchnia użytkowa mieszkań	m ²	1486391	1517570	1625272	1741369	1763600	1771143	1778937

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

**Liczba zasobów mieszkaniowych powiatu skarżyskiego
w okresie 2000-2006**

Na koniec 2006 roku liczba mieszkań będących własnością spółdzielni mieszkaniowych wynosiła 6618 lokali, gmin – 2712, osób fizycznych – 18663, zakładów pracy – 1105, Towarzystwa Budownictwa Społecznego – 40, innych podmiotów – 72.

Tabela 28. Zasoby mieszkaniowe według form własności w powiecie skarżyskim

Forma własności	Miesz.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Polska								
zasoby gmin (komunalne)	miesz.	1 371 409	1 279 842	1 400 586	1 314 863	1 314 459	1 248 779	1 251 555
zasoby spółdzielni mieszkaniowych	miesz.	-	-	3 465 562	3 452 275	3 460 897	3 429 255	3 437 940
zasoby zakładów pracy	miesz.	-	-	483 237	466 961	467 328	373 191	373 141
zasoby osób fizycznych	miesz.	-	-	6 987 249	7 235 119	7 284 604	7 536 199	7 582 307
zasoby Towarzystw Budownictwa Społecznego (TBS)	miesz.	-	-	40 544	47 037	53 206	62 396	68 027
zasoby pozostałych podmiotów	miesz.	-	-	60 848	79 636	102 898	126 320	163 706
Województwo Świętokrzyskie								
zasoby gmin (komunalne)	miesz.	9 802	7 642	22 298	12 363	12 390	19 339	19 388
zasoby spółdzielni mieszkaniowych	miesz.	-	-	92 690	91 619	91 673	91 339	91 476
zasoby zakładów pracy	miesz.	-	-	7 582	7 593	7 581	5 762	5 764
zasoby osób fizycznych	miesz.	-	-	282 032	297 193	298 696	295 397	296 432
zasoby Towarzystw Budownictwa Społecznego (TBS)	miesz.	-	-	638	702	850	909	908
zasoby pozostałych podmiotów	miesz.	-	-	1 045	1 150	1 386	1 724	1 812
Powiat Skarżyski								
zasoby gmin (komunalne)	miesz.	1 488	734	3 402	558	557	2 712	2 712
zasoby spółdzielni mieszkaniowych	miesz.	-	-	6 826	6 749	6 749	6 618	6 618
zasoby zakładów pracy	miesz.	-	-	1 251	1 251	1 250	1 105	1 105
zasoby osób fizycznych	miesz.	-	-	17 135	20 219	20 444	18 614	18 663
zasoby Towarzystw Budownictwa Społecznego (TBS)	miesz.	-	-	40	40	40	40	40
zasoby pozostałych podmiotów	miesz.	-	-	35	44	74	72	72

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Na podstawie analizowanego okresu obserwuje się wzrost liczby mieszkań komunalnych będących w zasobach gmin, szczególnie w roku 2002, gdzie liczba lokali wzrosła o 2668 w stosunku do roku 2001. Następnie w dwóch kolejnych latach nastąpił ogromny spadek mieszkań, które w następnych latach (2005 i 2006)

nadrobiły częściowo ten regres. W przypadku pozostałych zasobów mieszkaniowych pod względem formy własności widać niewielkie wahania.

Tabela 29. Zasoby mieszkaniowe - wskaźniki

Przeciętna powierzchnia użytkowa w m ²	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Polska							
1 mieszkania	-	-	68,4	68,8	69,0	69,3	69,5
na 1 osobę	-	-	21,1	22,7	22,9	23,2	23,5
Województwo Świętokrzyskie							
1 mieszkania	-	-	69,9	70,3	70,5	70,6	70,8
na 1 osobę	-	-	20,7	22,3	22,6	22,8	23,0
Powiat Skarżyski							
1 mieszkania	-	-	60,1	60,3	60,6	60,7	60,9
na 1 osobę	-	-	20,1	21,7	21,8	22,0	22,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Zasoby mieszkaniowe powiatu to w większości mieszkania indywidualne, które stanowią około 63,9% ogółu zasobów mieszkaniowych. Uzupełnienie stanowi zabudowa jednorodzinna oraz małe domy wielorodzinne.

Mieszkania wyposażone w sieć wodociągową w miastach stanowią 94,6% ogółu zasobów, a na terenach wiejskich – 84,2%. Nieco gorzej jest z siecią kanalizacyjną na wsiach, gdzie mieszkania w nią wyposażone stanowią 60,2%.

6.5. Ochrona zdrowia

Na terenie powiatu skarżyskiego za opiekę zdrowotną i ochronę zdrowia odpowiedzialnych jest 8 publicznych i niepublicznych placówek ochrony zdrowia. Ochrona zdrowia wzbogacona jest o zakłady opieki zdrowotnej, których założycielem jest Starostwo Powiatowe w Skarżysku-Kamiennej:

- Międzyzakładowy Ośrodek Medycyny Pracy w Skarżysku – Kamiennej,
- Obwód Lecznictwa Kolejowego w Skarżysku – Kamiennej,
- Zespół Opieki Zdrowotnej w Skarżysku – Kamiennej.

W strukturze Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Skarżysku – Kamiennej funkcjonuje Szpital Powiatowy, który posiada 367 łóżek + 37 noworodkowych + 24 łóżka w Zakładzie Opiekuńczo-Lecznicznym. Aktualnie w Zespole Opieki Zdrowotnej pracuje 79 lekarzy w tym 4 dr n. med., 65 lekarzy z drugim stopniem specjalizacji, 9 z pierwszy stopniem specjalizacji. W Szpitalu od kilku lat prowadzony jest program dostosowawczy, który pozwoli zmniejszyć zagęszczenie łóżek w oddziałach. Do tej pory zmniejszono liczbę łóżek w oddziałach: Dziecięcym - z 50 na 35, Położniczo-Ginekologicznym - 69 na 59, Noworodkowym - z 54 na 37, Zakaźnym - z 40 na 36.

Tabela 30. Liczba łóżek i pacjentów w Szpitalu Powiatowym w Skarżysku - Kamiennej

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003
Polska				
liczba łóżek	-	188 234	188 038	186 043
liczba pacjentów (bez ruchu międzyoddziałowego)	6 007 091	6 336 215	6 697 920	6 616 174
osobodni leczenia	53 585 884	53 247 426	53 127 776	50 931 259
Województwo Świętokrzyskie				
liczba łóżek	-	5 941	5 985	5 991
liczba pacjentów (bez ruchu międzyoddziałowego)	196 302	209 217	223 057	226 393
osobodni leczenia	1 744 222	1 752 713	1 769 385	1 696 282

Powiat Skarżyski				
liczba łóżek	388	388	368	267
liczba pacjentów (bez ruchu międzyoddziałowego)	13 699	brak danych	15 477	15 831
osobodni leczenia	106 431	brak danych	111 396	110 129

Źródło: Dane uzyskane z GUS (dane przedstawione w tabeli dotyczą okresu 2000-2003, ponieważ na późniejsze lata nie udało się uzyskać potrzebnych informacji)

Zgodnie z projektem ustawy o zoz-ach uchwalonym przez Sejm w dniu 21.10.2008r. placówki zdrowotne zostaną obligatoryjnie przekształcone w spółki kapitałowe działające w oparciu o prawo handlowe (ma to nastąpić do stycznia 2011r.). Samorząd otrzyma 100% kapitału zakładowego, którym będzie mógł dysponować. To on będzie podejmował decyzję o ewentualnej sprzedaży udziałów. Taki zapis daje samorządowi możliwość całkowitego wyzbycia się kapitału zoz-ów, ale także zachowania całości lub większości udziałów. Na mocy tej ustawy Zespół Opieki Zdrowotnej w Skarżysku-Kamiennej będzie zobowiązany do przekształcenia w spółkę handlową.

Tabela 31. Porady ogólnodostępne udzielone w latach 2003 - 2007 na terenie powiatu skarżyskiego

Wyszczególnienie	2003	2004	2005	2006	2007
Polska					
porady podległe samorządowi	44 711 805	40 768 861	36 852 511	34 822 113	34 680 860
ogółem	145 395 635	143 428 851	138 419 524	141 140 011	147 817 861
Województwo Świętokrzyskie					
porady podległe samorządowi	3 298 236	3 108 274	2 796 549	2 400 182	2 377 395
ogółem	4 501 689	5 320 119	4 934 115	4 588 060	4 967 757
Powiat Skarżyski					
porady podległe powiatowi	315 815	319 916	315 793	197 655	203 232
ogółem	315 815	339 681	330 052	244 992	316 348

Źródło: Dane uzyskane z GUS (wcześniejsze dane statystyczne nie zostały przedstawione z powodu braku danych)

Z powyższej tabeli wynika, że z roku na rok spada liczba udzielanych porad medycznych w publicznych placówkach opieki zdrowotnej pacjentom z obszaru powiatu skarżyskiego. Dzieje się tak głównie dlatego, że pacjenci korzystają z porad niepublicznych placówek opieki zdrowotnej, które szybciej i wygodniej obsługują mieszkańców.

Tabela 32. Personel medyczny

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Polska							
lekarze	85 031	86 608	88 070	89 317	83 372	76 046	77 479
lekarze dentyści	11 758	10 124	10 775	14 017	10 081	11 881	12 187
pielęgniarki	189632	186491	185892	184169	177501	178789	178781
położne	21 997	21 843	21 743	21 692	21 090	20 832	20 919
Województwo Świętokrzyskie							
lekarze	2 685	2 665	2 635	2 646	2 551	2 559	2 597
lekarze dentyści	387	309	283	319	232	312	348
pielęgniarki	6 952	6 800	6 664	6 447	6 221	6 385	6 438
położne	802	789	760	748	701	713	706
Powiat Skarżyski							
lekarze	187	193	160	162	162	152	153
lekarze dentyści	25	12	10	19	11	23	25
pielęgniarki	0	463	394	380	358	346	379
położne		61	56	56	55	54	57

Źródło: Dane uzyskane z GUS

Tabela 33. Liczba aptek na terenie powiatu skarżyskiego w latach 2000 - 2007

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Polska								
apteki	8 318	9 014	9 332	9 583	9 758	10 019	10 341	10 632
mgr farmacji	-	-	-	-	19 622	19 909	20 514	21 028
ludność na aptekę ogólnodostępną	-	-	4 095	3 985	3 912	3 808	3 687	3 585
Województwo Świętokrzyskie								
apteki	298	293	310	329	353	331	386	402
mgr farmacji	-	-	-	-	568	537	643	657
ludność na aptekę ogólnodostępną	-	-	4 180	3 926	3 651	3 882	3 316	3 173
Powiat Skarżyski								
apteki	27	23	24	24	24	25	28	32
mgr farmacji	-	-	-	-	34	39	42	45
ludność na aptekę ogólnodostępną	-	-	3 366	3 349	3 370	3 217	2 848	2 478

Źródło: Dane uzyskane z GUS (wcześniejsze dane statystyczne odnośnie mgr farmacji i liczby osób przypadająca na aptekę nie zostały przedstawione z powodu braku danych)

W powiecie opieką zdrowotną zajmują się również niepubliczne zakłady zdrowotne i gabinety lekarskie. Wśród nich wyróżniamy między innymi gabinety o specjalizacji ginekologicznej, chorób wewnętrznych, pediatrii, laseroskopii, stomatologii.

6.6. Pomoc społeczna

Na obszarze omawianego powiatu zagadnieniami pomocy społecznej zajmują się placówki: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Skarżysku-Kamiennej, Miejsko – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Suchedniowie oraz 3 Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej w Bliżynie, Łącznej i Skarżysku Kościelnym.

Tabela 34. Liczba rodzin objętych pomocą społeczną w 2007r. w powiecie skarżyskim

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba rodzin, którym przyznano świadczenia w trybie decyzji
1.	miasto Skarżysko - Kamienna	2240
2.	miasto i gmina Suchedniów	358
3.	gmina Bliżyn	918
4.	gmina Łączna	239
5.	gmina Skarżysko Kościelne	319
6.	Powiat ogółem	

Źródło: Dane uzyskane z poszczególnych ośrodków pomocy społecznej w powiecie

Najbardziej powszechną i znaczącą formą świadczeń są zasiłki celowe, które przyznawane są jednorazowo na pokrycie podstawowych potrzeb takich jak: koszty pogrzebu, posiłki, opał, koszt świadczeń zdrowotnych, odzież, pokrycie wydatków powstałych wyniku różnych zdarzeń losowych.

Tabela 35. Wydatki gminnych ośrodków pomocy społecznej na opiekę społeczną

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Polska							
wydatki bieżące jednostek budżetowych	2111709388,00	2375514094,00	2451920521,00	2527754982,00	-	-	-
wydatki majątkowe	57 123 705,00	59 695 271,00	55 889 625,00	61 544 698,00	-	-	-
domy pomocy społecznej	560 894 534,00	442 343 992,00	479 481 869,00	484 828 358,00	-	-	-
zasiłki i pomoc w naturze oraz	-	-	2766464095,00	2593632480,00	-	-	-

składki na ubezpieczenia społeczne							
ogółem	6160264263,00	7024890554,00	7521287014,00	7474515390,00	-	-	-
Województwo Świętokrzyskie							
wydatki bieżące jednostek budżetowych	70 821800,00	74753451,00	70530111,00	73860025,00	-	-	-
wydatki majątkowe	795 298,00	1211602,00	994 985,00	827 884,00	-	-	-
domy pomocy społecznej	28 972295,00	-	-	-	-	-	-
zasiłki i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia społeczne	-	-	91285047,00	88342682,00	-	-	-
ogółem	197452881,00	227795349,00	218565663,00	218871674,00			
Powiat Skarżyski							
wydatki bieżące jednostek budżetowych	4 712 606,00	4 818 825,00	4 796 231,00	4 958 933,00	5 668301,00	6 019433,00	7 135127,02
wydatki majątkowe	0	6500,00	0	16 470,00	63600,00	16244,00	10370,00
domy pomocy społecznej	485 000,00	250 479,00	307 036,00	331 470,00	335000,00	414936,00	419278,11
zasiłki i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia społeczne	brak danych	brak danych	5 621 841,00	5 098 629,00	310 259,00	2 743760,00	3 104522,72
ogółem	13 473 265,00	13 608 578,00	14 021 351,00	14 076 932,00	21986049,00	28518307,00	34145878,16

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z GUS

Z powyższej tabeli wynika, że z roku na rok wzrastają wydatki jednostek budżetowych na pomoc społeczną. Jest to zjawisko bardzo niepokojące zarówno dla władz gmin jak i powiatu, które coraz więcej środków finansowych przeznaczają na opiekę społeczną. Wskazuje to na stan ubożenia społeczności lokalnej, który bezwzględnie powiązany jest z rynkiem pracy i rozwojem społeczno – gospodarczym.

Tabela 36. Powody przyznania pomocy

Wyszczególnienie	Liczba rodzin
Ubóstwo	1587
Sieroctwo	2
Bezdomność	18
Potrzeba ochrony macierzyństwa	240
Bezrobocie	2158
Niepełnosprawność	597
Długotrwała lub ciężka choroba	426
Bezradność w sprawach opiekuńczych	257
Przemoc w rodzinie	58
Alkoholizm	560
Narkomania	6
Trudności w przystosowaniu się do życia po opuszczeniu zakładu karnego	17
Zdarzenie losowe	16
Sytuacja kryzysowa	118

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z poszczególnych ośrodków pomocy społecznej w powiecie

Na terenie powiatu skarżyskiego funkcjonuje wiele instytucji społecznych, które wspomagają działalność ośrodków pomocy społecznej i Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie. Do nich należą:

- Dom Pomocy Społecznej,
- Dzienny Środowiskowy Dom Samopomocy,
- Zespół Placówek Opieki, Wychowania i Interwencji Kryzysowej „Przystań”,
- Warsztaty Terapii Zajęciowej „Tęcza”.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Skarżysku - Kamiennej jest jednostką wykonującą zadania powiatu w ramach pomocy społecznej oraz rehabilitacji osób niepełnosprawnych. W zakresie swojej działalności:

- zapewnia i organizuje usługi o określonym standardzie w domu pomocy społecznej,
- kieruje osoby ubiegające się o przyjęcie do domu pomocy społecznej,
- zapewnia opiekę i wychowanie dzieci całkowicie lub częściowo pozbawionych opieki oraz dzieci niedostosowanych społecznie poprzez kierowanie do placówek opiekuńczo - wychowawczych, w tym resocjalizacyjnych,
- udziela pomocy na usamodzielnienie i kontynuowanie nauki dla pełnoletnich wychowanków z rodzin zastępczych oraz osób opuszczających niektóre typy placówek opiekuńczo-wychowawczych i specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych,
- prowadzi świetlicę dla osób niepełnosprawnych intelektualnie,
- stale współpracuje z innymi jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej działającymi na terenie powiatu, kościołem katolickim a także stowarzyszeniami i organizacjami pozarządowymi.
- organizuje przy dofinansowaniu z PFRON uczestnictwo osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych,
- zaopatruje w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze,
- zajmuje się likwidacją barier architektonicznych,
- finansuje uczestnictwo tych osób w warsztatach terapii zajęciowej.

6.7. Edukacja

Na obszarze powiatu skarżyskiego funkcjonują zespoły szkół publicznych i ponadgimnazjalnych, w których młodzież kształci się w następujących typach szkół:

- I Liceum Ogólnokształcące im. J. Słowackiego w Skarżysku – Kamiennej,
- II Liceum Ogólnokształcące im. A. Mickiewicza w Skarżysku – Kamiennej,
- III Liceum Ogólnokształcące im. S. Staszica w Skarżysku – Kamiennej,
- Zespół Szkół Technicznych w Skarżysku – Kamiennej,
- Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 3 w Skarżysku – Kamiennej,
- Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 4 w Skarżysku – Kamiennej,
- Zespół Szkół Ekonomicznych im. M. Kopernika w Skarżysku – Kamiennej,
- Techniczne Zakłady Naukowe im. Partyzantów Ziemi Kieleckiej w Skarżysku – Kamiennej.

Placówki oświatowe, dla których powiat skarżyski jest organem prowadzącym:

- Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy Nr 1 im. Janusza Korczaka w Skarżysku – Kamiennej,
- Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy Nr 2 w Skarżysku – Kamiennej,
- Zespół Placówek Specjalnych w Skarżysku – Kamiennej,
- Zespół Placówek Specjalnych dla Niepełnosprawnych Ruchowo w Skarżysku – Kamiennej,

- Centrum Kształcenia Praktycznego w Skarżysku – Kamiennej,
- Bursa Szkolna w Skarżysku – Kamiennej,
- Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna w Skarżysku – Kamiennej.

Ogólna liczba sal lekcyjnych we wszystkich powyższych placówkach oświatowych wynosi 276. W tych placówkach szkolnych pobiera naukę około 4347 uczniów. Liczba zatrudnionych w nich nauczycieli wynosi 612 osób (pełnozatrudnieni i niepełnozatrudnieni).

Tabela 37. Liczba nauczycieli i uczniów w placówkach oświatowych w powiecie skarżyskim w roku szkolnym 2007/2008

Wyszczególnienie	Liczba nauczycieli	Liczba uczniów	Liczba absolwentów w roku szkolnym 2006/2007
I Liceum Ogólnokształcące	43	601	192
II Liceum Ogólnokształcące	44	610	210
III Liceum Ogólnokształcące	33	348	169
Zespół Szkół Zawodowych Nr 1	37	287	62
Zespół Szkół Ekonomicznych	61	696	128
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 3	53	602	113
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 4	34	346	83
Zespół Szkół Budowlanych	28	262	70
Techniczne Zakłady Naukowe	43	345	141
Zespół Placówek Specjalnych dla Niepełnosprawnych Ruchowo	37	103	15
Zespół Placówek Specjalnych	49	87	24
Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy Nr 1	53	188	86
Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy Nr 2	51	72	14
Centrum Kształcenia Praktycznego	27	323*	-
Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna	14	-	-
BURSA	5	30-40*	-

Źródło: Dane uzyskane z Wydziału Edukacji, Kultury, Sportu i Turystyki Starostwa Powiatowego w Skarżysku – Kamiennej

*uczniowie, którzy uczęszczają do tych placówek, są również uczniami wyżej wymienionych szkół ponadgimnazjalnych

Wszystkie szkoły ponadgimnazjalne posiadają dobrze wyposażone pracownie komputerowe z podłączeniem do sieci internetowej. Na jeden komputer przypada około 10,8 osób. Poniękąd wynika to z konieczności jaka zaistniała w ostatnich latach ze względu na elektroniczną rekrutację kandydatów w ramach przyjęcia do szkół ponadgimnazjalnych. Ponadto szkoły uczestniczą w programach unijnych wymiany uczniów, między innymi Leonardo da Vinci. Dzięki temu nawiązują współpracę z uczniami innych krajów Unii Europejskiej, a uczniowie szkół zawodowych nawet odbywają praktyki zawodowe za granicą. W kolejnych latach jak najbardziej wskazane jest, aby uczniowie szkół ponadgimnazjalnych nadal uczestniczyli w unijnych programach wymiany uczniów i organizowanych praktykach zagranicznych, ponieważ dzięki temu nabywają nowych zdolności manualnych, intelektualnych, poszerzają zainteresowania naukowe i zdolności językowe, które są bardzo ważnym przymiotem na dzisiejszym rynku pracy.

Szkoły ponadgimnazjalne coraz szerzej zajmują się promocją zdrowia i sportu. W tym kierunku zakładane są kluby sportowe, a młodzież uczestniczy w imprezach i zawodach sportowych. Techniczne Zakłady Naukowe w Skarżysku-Kamiennej mogą pochwalić się posiadaniem certyfikatu „Szkoły Promującej Zdrowie”. W tym zakresie prowadzi między innymi edukację zdrowotną, troszczy się o dobre samopoczucie uczniów i pracowników pedagogicznych, działalność na

rzecz ochrony środowiska naturalnego, poprawy warunków prowadzenia zajęć wychowania fizycznego, itp.

Tabela 38. Czynniki komputeryzacji placówek szkolnych na terenie powiatu skarżyskiego

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006
Polska					
udział szkół wyposażonych w komputery	20,8%	21,2%	22,2%	24,0%	26,0%
liczba osób przypadająca na 1 komputer	31,91	24,94	21,91	20,00	14,27
Województwo Świętokrzyskie					
udział szkół wyposażonych w komputery	24,1%	25,2%	22,5%	25,4%	28,0%
liczba osób przypadająca na 1 komputer	32,46	25,48	22,12	20,25	14,97
Powiat Skarżyski					
udział szkół wyposażonych w komputery	35,7%	37%	30%	34%	41,7%
liczba osób przypadająca na 1 komputer	25,38	21,81	17,58	17,17	10,8

Źródło: Dane uzyskane z GUS

Ogólny stan techniczny placówek szkolnych można określić jako dobry, aczkolwiek część obiektów wymaga przeprowadzenia termomodernizacji. Na bieżąco przeprowadzane są modernizacje i remonty budynków szkolnych. Ponadto pracownie specjalistyczne wyposażone są w bardzo dobry sprzęt dydaktyczny i komputerowy (zakup komputerów został sfinansowany przy pomocy środków pieniężnych z Europejskiego Funduszu Społecznego).

Aktualna baza oświatowa jest bazą dostosowaną do potrzeb i wymaganych standardów. Prowadzonym modernizacjom bazy oświatowej w ubiegłych latach towarzyszył rozwój kształcenia młodzieży i doskonalenia kadr pod intensywnie zmieniające się potrzeby powiatu i regionu. W chwili obecnej szkoły ponadgimnazjalne dostosowują profil kształcenia uczniów do wymogów i potrzeb rynku pracy, dzięki czemu uczniowie mogą zdobyć taki zawód, który po ukończeniu szkoły pozwoli im znaleźć dobrą pracę. Szkoły te pragną odpowiedzieć na potrzeby lokalnego rynku i dlatego zachęcają młodych ludzi szerokim wyborem profili kształcenia. Ponadto szkoły dają możliwości osobom dorosłym na uzupełnienie wykształcenia.

6.8. Aktywność społeczna, kulturowa i sportowa

Działalność społeczno-kulturalna i sportowa może przybierać różnorodną formę. W tym zakresie wyróżnia się instytucje kultury, ośrodki sportu i rekreacji, muzea, stowarzyszenia, których funkcjonowanie ukierunkowane jest na działalność kulturową, społeczną, charytatywną i folklorystyczną.

Instytucje kulturalne i społeczne

Istotną rolę w upowszechnianiu kultury odgrywają biblioteki publiczne, których ogólna liczba wynosi 13 wraz z filiami, z których korzysta przeciętnie 10 000 czytelników.

Tabela 39. Liczba bibliotek i korzystających czytelników w latach 2000 - 2006

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
liczba bibliotek i filii	12	12	12	12	12	12	13
pracownicy bibliotek	27	26	26	27	29	25	23
księgozbiór	266132	265482	263728	256123	248935	244005	236775
czytelnicy	11 032	11 430	11 478	11 207	10 573	10 410	10 051
ilość wypożyczeń	175282	185283	190542	192827	188794	184822	174650
obiekty przystosowane do osób niepełnosprawnych	3	3	3	3	3	5	6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z GUS

Na terenie powiatu czynnie funkcjonuje 39 zespołów artystycznych, które łącznie liczą 577 osób. Ich działalność kulturalna i społeczna skupia się na czynnym udziale w różnego rodzaju imprezach kulturalnych organizowanych na obszarze powiatu i poza nim.

Za działalność kulturalną odpowiadają również kina i muzea, które oferują mieszkańcom szeroki wachlarz ofert kulturalnych.

Tabela 40. Liczba kin funkcjonujących na terenie powiatu skarżyskiego w latach 2000-2007

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ogółem liczba kin	2	3	3	3	2	2	2	2
sale	-	-	-	3	2	2	2	2
miejsca na widowni	599	1 002	1 001	998	655	655	655	655
seanse ogółem	661	1 008	1 023	800	632	536	516	423
widzowie	19 503	31 596	43 763	18 864	26 897	12 138	19 159	16519
obiekty przystosowane dla niepełnosprawnych	1	2	3	3	2	2	2	2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z GUS

Na terenie powiatu funkcjonują cztery domy kultury, które są organizatorami licznych imprez kulturalnych i wystaw o zasięgu lokalnym i krajowym. Prowadzą rozwiniętą działalność kulturalną i artystyczną ze szczególnym uwzględnieniem środowisk dziecięcych i młodzieżowych. Organizują liczne imprezy w plenerze oraz zajęcia dla dzieci głównie w okresie wakacyjnym. Mieszkańcy mogą realizować swoje zainteresowania kulturalne w dziedzinie: teatru, recytacji, muzyki, tańca, kabaretu, plastyki, filmu, rekreacji, turystyki, nauki języków obcych. Ponadto realizują zadania z zakresu upowszechniania kultury, czytelnictwa i informacji naukowej, zachowania dziedzictwa kulturowego oraz rekreacji, turystyki i sportu.

W skład ośrodków kultury wchodzi między innymi sekcje:

- klub plastyczny,
- sekcja szachowa,
- zajęcia teatralne,
- młodzieżowy klub piosenki,
- dziecięce i młodzieżowe kluby tańca,
- zespoły muzyczne,
- koła brydżowe.

Aktywność sportowa i promocja zdrowego stylu życia promowana jest przez liczne kluby sportowe w powiecie skarżyskim.

Tabela 41. Ilość i struktura klubów sportowych w powiecie skarżyskim

Wyszczególnienie	2002	2004	2006
kluby	13	14	13
członkowie	1423	1 471	1 099
ćwiczący	1 198	1 279	1 124
sekcje sportowe	43	48	38
trenerzy	11	13	16
instruktorzy sportowi	24	27	18
inne osoby prowadzące	16	20	14

Źródło: Dane uzyskane z GUS (informacje dotyczą tylko lat 2002, 2004, 2006 ponieważ GUS prowadzi dane co dwa lata)

Aktywność oraz bardzo dobra współpraca władz samorządowych, instytucji, organizacji pozarządowych oraz społeczników powoduje, że teren ten obfituje w mnogość imprez o charakterze kulturalnym, patriotycznym i sportowym. Wśród nich wyróżniamy:

- Centralne Obchody Rocznicy Wybuchu Powstania 1863r. - Marsz Szlakiem Historycznym Powstańców Styczniowych,
- Powiatowy Turniej w Piłce Siatkowej Nauczycieli,
- Zimowa Akademia Karate,
- Ogólnopolska Olimpiada Promocji Zdrowego Stylu Życia dla młodzieży w wieku 14-16 lat,
- Ogólnopolskie Mistrzostwa Pierwszej Pomocy PCK szkół ponadgimnazjalnych z Powiatu Skarżyskiego,
- Turniej Szkół Ponadgimnazjalnych w honorowym krwiodawstwie „Młoda krew – ratuje życie”,
- Powiatowy Konkurs Ekologiczny,
- Turniej Wiedzy Pożarniczej „Młodzież zapobiega pożarom”,
- Skarżyskie Spotkania z Melpomeną – Powiatowy Przegląd Twórczości Teatralnej Szkół Podstawowych i Ponadpodstawowych,
- Międzypowiatowy Konkurs Geograficzny,
- Konkursu Młodych Pianistów „Nad Kamienną”,
- Regionalny Przegląd Teatrów Obcojęzycznych,
- Powiatowy Konkurs Informatyczny,
- Regionalny Konkurs Informatyczny,
- Światowy Dzień Zdrowia,
- Powiatowy Międzyszkolny Konkurs „Wiosenne Trele”,
- Świętokrzyskie Dni Profilaktyki,
- „Festiwal Piosenki”,
- Bieg Uliczny o „Błękitną Wstęgę Kamiennej”,
- Ogólnopolski Wyścig Kolarski „Bliżyn TOUR”,
- Memoriał im. Prof. H. Wytrzyaszczewskiego,
- Impreza sportowo - rekreacyjna z okazji Dnia Dziecka,
- Światowy Dzień Krwiodawcy,
- Młodzieżowe Prezentacje Muzyczne,
- Światowy Dzień Ochrony Środowiska i Sprzątania Świata,
- Wakacyjny Turniej Piłkarski „Dolna Kamienna”,
- Półmaraton i minipółmaraton Rejów – Skarżysko-Kamienna,
- Powiatowe Święto Plonów,
- Konkurs Geograficzno-fotograficzny „Oblicza naszej Ziemi”,
- Powiatowy Drużynowy Turniej Szaradziarski Szkół Średnich,
- Międzynarodowy Turniej Badmintona „Puchar Gór Świętokrzyskich”,
- Powiatowy Drużynowy Turniej Szachowy Szkół Ponadgimnazjalnych,
- Konkurs Plastyczny Twórców Powiatu Skarżyskiego,
- Ogólnopolski Konkurs Literacki im. Leopolda Staffa,
- Dni Honorowych Dawców Krwi,
- Ogólnopolskie Dni Honorowych Dawców Krwi,
- Światowy Dzień walki z AIDS,
- Ogólnopolski Turniej Recytatorski im. Leopolda Staffa,
- Imprezy z Powiatowego Kalendarza Szkolnego Związku Sportowego,
- Imprezy w zakresie turystyki.

7. RAPORT Z ANALIZY DIAGNOSTYCZNEJ POWIATU SKARŻYSKIEGO

W toku prac związanych z budowaniem aktualizacji strategii rozwoju odbyły się spotkania konsultacyjne i przeglądowne z udziałem pracowników starostwa. W pracach niniejszego raportu uczestniczył zespół koordynatorów i Zarząd Powiatu.

Przeprowadzona diagnoza stanu aktualnego powiatu skarżyskiego dała możliwość dokładnego poznania powiatu oraz pozwoliła dodatkowo przybliżyć i określić najważniejsze jego atuty i problemy.

1. Odrębność przyrodnicza, bogactwo żywej przyrody, walory krajobrazowe oraz zachowany w dużym stopniu naturalny charakter zasobów środowiska naturalnego, spowodowały, iż obecnie region ten należy do wyjątkowych w skali kraju, w tym także pod względem wielkości powierzchni objętej przepisami o ochronie przyrody. Walory przyrodnicze powiatu skarżyskiego sprawiły, że znaczna część jego obszaru została objęta prawną ochroną przyrody w formie: parku narodowego, parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu, rezerwatów przyrody, pomników przyrody oraz stanowisk dokumentacyjnych.
2. O bogatej przeszłości powiatu świadczą liczne zabytki architektury sakralnej i architektury świeckiej.
3. Walory krajobrazowe (wysoka lesistość, występujące zbiorniki wodne), różnorodność terenu, liczne szlaki turystyczne piesze i rowerowe oraz konne predysponują ten obszar do rozwoju wypoczynku i turystyki dla mieszkańców i zwiedzających. W ostatnich latach zauważa się jednak mniejsze zainteresowanie wypoczynkiem na tym terenie, o czym świadczy mniejsza liczba osób korzystających z noclegów ogólnodostępnych (hotele, kemping, domki letniskowe).
4. Powiat posiada duże zasoby wód podziemnych, które są podstawowym źródłem zaopatrzenia mieszkańców w wodę pitną oraz powierzchniowych (rzeka Kamienna i jej dopływy oraz dopływy rzek: Pilicy, Nidy, Iłzanki). Oprócz oczywistych walorów, istnieją liczne słabe strony i zagrożenia dla środowiska przyrodniczego. Na ich obraz składają się: niezadawalający stan jakości wód ze względu na zawartość zanieczyszczeń tj. ścieki z oczyszczalni, punktowych skażeń gleb poprzez odprowadzane ścieki bezpośrednio do gruntu oraz duża dysproporcja pomiędzy długością sieci kanalizacyjnej i wodociągowej.
5. Powiat posiada stosunkowo dobrze ukształtowany system połączeń komunikacyjnych. W zakresie ruchu drogowego można ustalić podstawowe zadania strategiczne: doprowadzenie dróg do wymaganych norm i standardów oraz poprawę bezpieczeństwa ruchu. Również dobrze rozwinięty jest transport miejski, prywatny oraz kolej.
6. Ważnym elementem w poziomie infrastrukturalnego rozwoju powiatu jest wyposażenie w sieć wodociągową i kanalizacyjną. Z przeprowadzonej diagnozy stanu wynika, że w ostatnim analizowanym okresie (2006r.) wybudowano ok. 20 km sieci wodociągowej, w tym niespełna 13 km w mieście Skarżysko-Kamienna, natomiast sieci kanalizacyjnej wybudowano zaledwie ok. 2,8 km. Tak słaby poziom przedsięwzięć w tym zakresie stwarza ogromne problemy mające negatywny wpływ na środowisko przyrodnicze, a także rozwój gospodarczy i społeczny powiatu. Konieczne

jest podjęcie działań inwestycyjnych zwiększających zasięg systemów kanalizacyjnych oraz wodociągowych.

7. W ostatnim roku w powiecie zauważa się poprawę działań w zakresie gospodarowania odpadami, o czym świadczy wybudowana w 2007 roku sortownia odpadów wraz z produkcją paliwa alternatywnego. Ponadto wprowadzona została selektywna zbiórka odpadów na całym terenie. Występuje też znaczna ilość podmiotów zajmujących się zbieraniem i transportem odpadów komunalnych i surowców wtórnych.
8. W analizowanym okresie zauważa się zmniejszenie zainteresowania budową sieci gazowej.
9. W powiecie dobrze rozwinięta jest sieć telekomunikacyjna oraz telefonia komórkowa, do której mają dostęp mieszkańcy całego powiatu. Natomiast nieco słabiej rozwinięta jest sieć informatyczna, która dostępna jest głównie w instytucjach publicznych, szkołach, itp.
10. Powiat skarżyski cechuje dynamika wzrostu podmiotów gospodarczych. Wśród zarejestrowanych podmiotów gospodarczych najliczniejszą grupę stanowią podmioty prywatne (szczególnie z sektora usług i handlu). Dobrze rozwinięta jest sieć instytucji otoczenia biznesu: lokalne banki, oddziały i filie banków, towarzystwa ubezpieczeniowe itp.
11. Niezbyt korzystna struktura obszarowa gospodarstw (rozdrobnienie), gdzie dominują gospodarstwa rolne o powierzchni od 1 do 5 ha, które stanowią ponad 98% ogółu. Gleby o niskiej jakości stanowią ok. 64% ogółu użytków rolnych, a niespełna 3,6% należy do klas najwyższych. Duże znaczenie w strukturze użytkowania gruntów mają lasy i grunty leśne – 58,8%.
12. W analizowanym okresie zauważa się znaczny spadek ludności. Liczba mieszkańców w stosunku do roku bazowego (2000r.) spadła o 2253 osoby. Zauważa się postępujący spadek przyrostu naturalnego, który na koniec 2007r. wynosił -4,4‰ na 1000 osób. Pozytywnym zjawiskiem demograficznym jest duży udział ludności w wieku produkcyjnym, która stanowi 63,9% ogółu ludności.
13. Wskaźniki w strukturze bezrobocia w analizowanym okresie:
  - ✓ stopniowy spadek liczby bezrobotnych,
  - ✓ największa liczba bezrobotnych w wieku produkcyjnym ok. 28%,
  - ✓ najliczniejszą liczbę bezrobotnych stanowili bezrobotni z wykształceniem zasadniczym zawodowym – ok. 32% oraz policealnym i średnim zawodowym – ok. 27%,
  - ✓ wysoka stopa bezrobocia – 22,8%.
14. Realizacja wielu programów (projektów unijnych) aktywizujących bezrobotnych mieszkańców powiatu skarżyskiego.
15. W zakresie bezpieczeństwa publicznego zauważa się spadek liczby zagrożeń pożarami, zagrożeniami miejscowymi oraz spadek liczby przestępstw.
16. Znaczny spadek w 2005 roku liczby mieszkań osób fizycznych.
17. Teren powiatu w zakresie ochrony zdrowia zabezpiecza 8 placówek opieki zdrowotnej. Ochronę zdrowia w powiecie charakteryzuje: znaczny spadek liczby porad udzielonych mieszkańcom o 118138 w roku 2006 i niewielki wzrost o 5577 w 2007 roku, spadek liczby łóżek, wzrost liczby aptek.
18. Pomoc społeczną powiatu skarżyskiego cechuje: znaczny wzrost osób korzystających z pomocy społecznej zwłaszcza rodzin bezrobotnych,

żyjących w ubóstwie, niepełnosprawnych, czy mających problem alkoholowy. Ze wzrostem osób pobierających zasiłki systematycznie wzrasta kwota wydatków na opiekę społeczną. Na tym tle pozytywnie należy ocenić działalność szeregu instytucji tj. PCPR, WTZ, DPS niosących pomoc w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej, pomoc socjalną, poradnictwo prawne i psychologiczne. Instytucje te stale współpracują z organizacjami pozarządowymi, stowarzyszeniami i kościołem.

19. Powiat charakteryzuje duża liczba szkół ponadgimnazjalnych (liceów, szkół technicznych, szkół zawodowych). Ponadto uczniowie tych szkół uczestniczą w programach unijnych tj. wymiana uczniów oraz korzystają z kompleksowego doradztwa i pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Szkoły techniczne i zawodowe są wyposażone w niezbędne pomoce dydaktyczne oraz specjalistyczne pracownie do praktycznej nauki zawodu. Wszystkie placówki ponadgimnazjalne wyposażone są w łącza internetowe. Pomimo przeprowadzanych remontów część placówek oświatowych wymaga poprawy stanu technicznego.
20. Istniejącą obecnie w powiecie skarżyskim sieć placówek kultury należy uznać za zadowalającą. Są to bowiem biblioteki oraz ich filie, ośrodki kultury, kina, kluby sportowe, zespoły artystyczne itp. Obiekty kulturalne dostosowywane są dla osób niepełnosprawnych. Z przeprowadzonej diagnozy wynika, że od 2004 roku spada ilość wypożyczanych książek. Również tendencję malejącą można zauważyć w działalności klubów sportowych, w których liczba członków zmalała o 372 osoby w stosunku do 2004 roku, a co się z tym wiąże spadła również liczba sekcji sportowych. Zdecydowanie atutem powiatu w dziedzinie kultury jest duża liczba organizowanych imprez okolicznościowych (patriotycznych, sportowych, kulturalnych).

Strategia Rozwoju Powiatu Skarżyskiego przyjęta uchwałą Nr 218/XXVIII/2001 Rady Powiatu Skarżyskiego 5 lipca 2001r. składa się z 57 zadań ujętych w 3 celach strategicznych, pogrupowanych w 10 programach operacyjnych. Na mocy uchwały Nr 40/54/2001 z dnia 11 września 2001r. Zarząd Powiatu ustanowił koordynatorów do realizacji poszczególnych zadań.

Zapisane w poprzedniej strategii zadania zostały częściowo zrealizowane lub są realizowane na bieżąco. Natomiast inwestycje nie wykonane zostały uwzględnione do realizacji w zaktualizowanej Strategii.

CZEŚĆ II

ANALIZA SWOT

Analiza SWOT jest metodą stosowaną w opracowaniach strategii rozwoju jednostek terytorialnych, w tym: regionów, województw, powiatów, miast i gmin. Pozwala na przeanalizowanie atutów i słabości danej jednostki terytorialnej. W szczególności identyfikuje mocne strony (**Strengths**), słabe strony (**Weaknesses**), szanse (**Opportunities**) i zagrożenia (**Threats**).

Głównym celem analizy SWOT jest określenie aktualnej i perspektywicznej pozycji przedmiotu analizy SWOT oraz prognoza strategii postępowania. Zakres rodzajowy czynników, które mają wpływ na przedmiot analizy SWOT jest bardzo szeroki.

Przeprowadzona analiza SWOT pozwoli i ułatwi zidentyfikować problemy, potencjał rozwojowy, uwarunkowania zewnętrzne, stanowiące zagrożenia i szanse rozwoju powiatu. Jest ona podsumowaniem diagnozy stanu powiatu i w niej umiejscowionych większość rozstrzygnięć niezbędnych do wyznaczenia celów i zadań strategicznych.

Atuty i słabości powiatu stanowią bezpośredni fundament do wnioskowania szans i zagrożeń rozwoju, które bardziej bądź mniej przyczyniają się do poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej i wizerunku powiatu. Zjawiska i czynniki określane jako mocne lub słabe strony wywierają wpływ na dalszy rozwój jednostki samorządowej w sposób odpowiednio pozytywny (szanse) bądź negatywny (zagrożenia). Zagrożenia mają zawsze charakter obiektywny, które wymagają działań zapobiegawczych. Szanse mogą być również obiektywne, jednakże poprzez strategię należy je planowo i świadomie powiększać.

Mocne strony – to obszary, gdzie obecnie podejmowane działania uważane są za skuteczne w odniesieniu do obecnych i przyszłych potrzeb. To zjawiska pozytywne z punktu widzenia możliwości kształtowania rozwoju powiatu skarżyskiego, na które bezpośredni wpływ ma sam powiat.

Słabe strony – to obszary występowania słabości w odniesieniu do obecnych i przyszłych potrzeb oraz przeszkody w wykorzystaniu szans. To zjawiska ograniczające możliwości rozwoju, na które bezpośredni wpływ ma sam powiat.

Szanse – to obszary, które będą miały korzystny wpływ na rozwój powiatu. To zewnętrzne zjawiska pozytywne z punktu widzenia możliwości kształtowania rozwoju powiatu, których występowanie jest uwarunkowane czynnikami leżącym i poza możliwościami bezpośredniego wpływu powiatu.

Zagrożenia – to obszary, które będą miały niekorzystny wpływ na rozwój powiatu. To zjawiska negatywne z punktu widzenia możliwości kształtowania rozwoju powiatu, których występowanie jest uwarunkowane czynnikami leżącym i poza możliwościami bezpośredniego wpływu powiatu.

Analiza SWOT wymaga uprzedniej identyfikacji dziedzin, które podlegać będą programowaniu strategicznemu. W dziedzinach tych z jednej strony zawsze występują określone problemy, a z drugiej istnieją niewykorzystane czynniki rozwoju. W powiecie skarżyskim wybrano następujące dziedziny wspomagania rozwoju:

- I. Infrastruktura społeczna**
- II. Środowisko przyrodnicze i kulturowe**
- III. Sfera gospodarcza**
- IV. Infrastruktura techniczna i komunikacja**

INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ➤ stopniowy spadek bezrobocia w powiecie, ➤ wzrost zatrudnienia w sektorze prywatnym, ➤ prowadzenie przez Powiatowy Urząd Pracy działań aktywizujących osoby bezrobotne w ramach programów finansowanych z Funduszu Pracy i Europejskiego Funduszu Społecznego, ➤ korzystna struktura demograficzna ludności powiatu: duży udział ludności w wieku produkcyjnym, względna równowaga struktury płci, ➤ duża ilość placówek opieki zdrowotnej na terenie powiatu, ➤ funkcjonowanie szpitala powiatowego w Skarżysku-Kamiennej, ➤ działalność placówek specjalistycznej opieki zdrowotnej, których założycielem jest powiat, ➤ wykwalifikowana kadra medyczna, ➤ wdrażanie programów profilaktycznych mających na celu ochronę zdrowia mieszkańców, ➤ występowanie szkolnictwa wyższego na terenie powiatu, ➤ dostosowanie kierunków kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych do potrzeb rynku pracy, ➤ bogata oferta edukacyjna szkół ponadgimnazjalnych, ➤ podłączenie wszystkich placówek oświatowych do sieci Internetowej, ➤ możliwość kształcenia praktycznego i ustawicznego, ➤ dostępność różnorodnych księgozbiorów bibliotek publicznych, ➤ prężne funkcjonowanie instytucji kultury i sportu, ➤ działalność lokalnej prasy, ➤ podejmowanie wspólnych działań KPP, KPPSP, OSP, PCZK na rzecz bezpieczeństwa mieszkańców i powiatu, ➤ funkcjonowanie jednostek OSP w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym i ich dobre wyposażenie, ➤ dobre wyposażenie w specjalistyczny sprzęt Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej, ➤ działalność informacyjno – edukacyjna prowadzona przez służby pilnujące bezpieczeństwa, ➤ wzrost wykrywalności przestępstw, ➤ spadek liczby pożarów oraz przestępczości, ➤ prężnie działające Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Skarżysku-Kamiennej, 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ migracje osób młodych i wykształconych do większych aglomeracji miejskich, a nawet za granicę kraju, ➤ ujemny przyrost naturalny, ➤ postępujące starzenie się ludności, ➤ niska aktywność samorządowa w zakresie współpracy z partnerami z zagranicy (w ramach miast partnerskich), ➤ brak środków finansowych na zwiększenie etatów w KPP i KPPSP, ➤ przeznaczanie dużych nakładów finansowych na pomoc społeczną, ➤ duża liczba rodzin korzystająca z pomocy społecznej, ➤ zmniejszająca się liczba osób korzystająca z bibliotek publicznych, ➤ duża ilość szkół w stosunku do liczby uczniów (reorganizacja szkół), ➤ niezadowalający stan techniczny obiektów szkolnych, ➤ zmniejszająca się ilość mieszkań oddawanych do eksploatacji.

- korzystne wskaźniki zasobów mieszkaniowych (brak przeludnień).

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE I KULTUROWE

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ➤ opracowany Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Skarżyskiego oraz Plan Gospodarki Odpadami dla Powiatu Skarżyskiego, ➤ cenne bogactwo flory i fauny, ➤ ochrona przyrody w postaci obszarów prawnie chronionych i licznych rezerwatów, pomników przyrody, itp., ➤ niezagrożone i czyste środowisko przyrodnicze przy braku większych zakładów przemysłowych, ➤ funkcjonowanie licznych szlaków turystycznych i ich oznakowanie: pieszych, rowerowych i konnych (w tym międzynarodowy szlak rowerowy), ➤ walory i bogactwo środowiska naturalnego sprzyjające rozwojowi turystyki, wypoczynkowi i rekreacji, ➤ duża lesistość terenu, ➤ malownicze doliny rzeki Kamiennej i dopływów rzek: Pilicy, Nidy i Iżanki, ➤ duża ilość zbiorników retencyjnych o dobrej kondycji technicznej, ➤ duże ilości złóż mineralnych w postaci piasków i kruszyw naturalnych mających zastosowanie w inwestycjach drogowych i kamieniarskich, ➤ istniejące zabytki historyczno-kulturowe, ➤ liczne miejsca pamięci narodowej, ➤ aktywna działalność stowarzyszeń i organizacji, zespołów folklorystycznych, lokalnych artystów itp. ➤ sprawne funkcjonowanie ośrodków sportu i rekreacji na terenie powiatu. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ obciążenie środowiska przyrodniczego komunikacją drogową - emisja spalin i nadmierny hałas, ➤ zanieczyszczenia wód gruntowych np. nieszczelne zbiorniki ścieków z gospodarstw domowych, ➤ mało bogata oferta promująca walory turystyczne powiatu, ➤ zbyt mała popularność na działalność agroturystyczną, ➤ słabo rozwinięta baza noclegowa, ➤ brak punktów informacji turystycznej na terenie powiatu, ➤ zdegradowane tereny przemysłowe wymagające rekultywacji.

INFRASTRUKTURA GOSPODARCZA

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ➤ dogodne położenie komunikacyjne powiatu (przez powiat przebiega droga krajowa nr 7 i nr 42), ➤ szybkie tempo wzrostu rozwoju handlu i usług, ➤ zwiększenie udziału sektora prywatnego w gospodarce, ➤ rozwój przemysłu kamieniarskiego przy wykorzystaniu naturalnych surowców mineralnych, ➤ dobre zasoby siły roboczej, 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ brak uzbrojenia w media terenów inwestycyjnych na obszarach wiejskich, ➤ znaczne ograniczenie zatrudnienia w dużych przedsiębiorstwach na terenie powiatu, ➤ zbyt słabo urozmaicona baza ekonomiczna, głównie słaby poziom rozwoju przemysłu, ➤ niedostateczna ilość instytucji zrzeszających przedsiębiorców np. izba gospodarcza, ➤ wysokie oprocentowanie kredytów zaciąganych na inwestycje,

<ul style="list-style-type: none"> ➤ dobrze rozwinięta sieć instytucji otoczenia biznesu, ➤ duże zasoby terenów z przeznaczeniem na inwestycje przemysłowe i usługowe na terenie obszarów wiejskich, ➤ możliwość rozwoju agroturystyki, ekoturystyki i innych form krótkookresowego wypoczynku (np. zielone szkoły), ➤ korzystne warunki przyrodniczo-ekonomiczne do produkcji zdrowej żywności i do rozwoju odnawialnych źródeł energii, ➤ korzystna infrastruktura techniczna i komunikacyjna do prowadzenia biznesu, ➤ funkcjonowanie cechów rzemieślniczych. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ słaba jakość gleb, ➤ słaby rozwój rolnictwa – mały udział użytków rolnych.
--	---

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA I KOMUNIKACJA

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ➤ dobry układ komunikacyjny powiatu z innymi większymi aglomeracjami w kraju: droga krajowa nr 7 i 42 oraz droga wojewódzka nr 751, ➤ dobry układ dróg powiatowych i gminnych łączący ośrodek powiatu z jego gminami, ➤ systematyczny wzrost inwestycji w zakresie przebudowy i budowy dróg powiatowych, ➤ wysoki stopień zwodociągowania na obszarach wiejskich, ➤ rozpoczęty proces skanalizowania na obszarach wiejskich, ➤ zgazyfikowanie powiatu, ➤ znaczna dynamika rozwoju transportu indywidualnego (samochody osobowe, ciężarowe), ➤ dostęp do sieci elektroenergetycznych i telekomunikacyjnych, ➤ dostęp do rozwiniętej sieci kolejowej (duża liczba przewoźników kolejowych obsługująca pasażerów z terenu powiatu). 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ zła nawierzchnia dróg gruntowych na obszarze powiatu, ➤ niski stopień skanalizowania obszarów wiejskich, ➤ słaby dostęp do sieci internetowej (zwłaszcza na obszarach wiejskich).

Szanse:

- Możliwość realizacji i udział w projektach współfinansowanych z funduszy pomocowych w ramach programowania na lata 2007 – 2013,
- Możliwość skorzystania ze środków pomocowych i kredytów preferencyjnych na tworzenie nowych miejsc pracy,
- Dostosowanie obiektów użyteczności publicznej dla poruszania się osób niepełnosprawnych,
- Wzrost ogólnego poziomu życia społeczeństwa związany ze wzrostem gospodarczym kraju,
- Tworzenie i inicjowanie współpracy związków międzygminnych,
- Informatyzacja powiatu,
- Rozwój przedsiębiorczości i aktywności społecznej,
- Napływ kapitału zagranicznego,
- Budowa i modernizacja sieci kanalizacyjnej i wodociągowej na obszarach wiejskich,
- Promocja powiatu i jego walorów turystycznych i krajobrazowych,
- Rozwój systemu rodzinnej opieki zastępczej,
- Krzewienie wśród młodzieży powiatu wartości ekologicznych i lokalnych tradycji,
- Tworzenie warunków do prowadzenia zajęć wychowania fizycznego – budowa sal gimnastycznych,
- Rozwój działalności agroturystycznej, uzupełniającej ofertę turystyczną powiatu,
- Rozszerzanie zasięgu imprez kulturalnych,
- Organizacja imprez popularyzujących kulturę fizyczną.

Zagrożenia:

- Wysokooprocentowane kredyty inwestycyjne,
- Niestabilność przepisów prawa i przepisów wykonawczych,
- Zła polityka kredytowa państwa i banków komercyjnych,
- Skomplikowane procedury i wysokie wymagania instytucji pomocowych udzielających wsparcia finansowego,
- Słaby rozwój małych i średnich firm spowodowany dużymi kosztami pracy – podatki, ZUS,
- Migracja wykwalifikowanej siły roboczej i młodzieży,
- Niskie finansowanie świadczeń opieki zdrowotnej przez Narodowy Fundusz Zdrowia,
- Niska opłacalność produkcji rolnej,
- Słaby dostęp do Internetu na obszarze powiatu,
- Źle funkcjonująca reforma zdrowia,
- Konkurencyjność cenowa produktów rolnych importowanych z krajów UE,
- Zbyt mała liczba inwestycji generujących miejsca pracy,
- Bezrobocie i brak możliwości zatrudniania pozarolniczego na terenach wiejskich,
- Wzrost patologii społecznej,
- Zwiększenie środków finansowych na pomoc społeczną,
- Brak skutecznej polityki państwa i regionu w celu aktywizacji terenów o dużym potencjale produkcyjnym.

Dokonana analiza SWOT umożliwiła rozpoznanie i ocenę oraz ukazała potencjalne zagrożenia rozwojowe jak i potencjalne szanse rozwoju. Przyszłe tendencje rozwoju powiatu będą wypadkową działania różnych czynników wzrostu i regresu. Najważniejsze jest, aby czynniki wzrostu przeważały nad czynnikami regresu. Im ta przewaga będzie większa, tym tempo rozwoju będzie wyższe.

CZĘŚĆ III

SCENARIUSZE ROZWOJU POWIATU SKARŻYSKIEGO

Powiat skarżyski jest jednym z 13 powiatów województwa świętokrzyskiego i funkcjonuje w relacjach z otoczeniem. Uwarunkowania zewnętrzne mają duży wpływ na jego rozwój społeczno – gospodarczy. W okresie obowiązywania zaktualizowanego dokumentu strategicznego będzie oddziaływać wiele czynników, które będą modyfikować rozwój powiatu w kierunku osiągnięcia wyznaczonych celów.

Poniżej przedstawiony scenariusz rozwoju powiatu skarżyskiego odnosi się do wizji przyszłości, który ukazuje futurystyczny obraz powiatu po zrealizowaniu wszystkich założonych kierunków działań i zadań. Podstawę do opracowania scenariusza rozwoju stanowią założenia i instrumenty zewnętrzne. Scenariusz szans i zagrożeń obejmuje cały proces rozwoju przy uwzględnieniu wszystkich czynników oddziałujących.

1. INSTRUMENTY ZEWNĘTRZNE

Instrumentami, które mają bardzo duże znaczenie na przyszłościowy rozwój powiatu, są:

- członkostwo Polski w strukturach Unii Europejskiej, które przekłada się na możliwość korzystania z pomocy finansowej na rozwój regionu,
- nowy okres programowania 2007 – 2013 i dostępność do funduszy pomocowych, dzięki którym współfinansowane będą projekty inwestycyjne i rozwojowe,
- opracowanie i wdrożenie regionalnej polityki państwa, która powiązana jest z regionalnymi i lokalnymi strategiami rozwoju oraz narodową strategią, uwzględniającą:
  - ✓ politykę regionalną,
  - ✓ politykę zrównoważonego rozwoju,
  - ✓ rozwój transportu i komunikacji,
  - ✓ ochronę środowiska,
  - ✓ rozwój zasobów ludzkich i zatrudnienie.

Bardzo duży wpływ na rozwój powiatu będzie miała polityka regionalna, finansowa, gospodarcza i społeczna państwa. Ogromne oddziaływanie będzie również ze strony priorytetów rozwojowych opracowanych i przyjętych przez struktury instytucjonalne Unii Europejskiej.

Powyższe czynniki, w zależności z jakim natężeniem będą następowały, stanowić będą o szansach bądź zagrożeniach rozwoju powiatu w perspektywie do 2020 roku.

2. SCENARIUSZ OPTYMISTYCZNY

W scenariuszu optymistycznym pod uwagę bierze się atuty i potencjał powiatu, a także wszystkie uwarunkowania zewnętrzne, które mają bardzo istotny wpływ na jego przyszłościowy rozwój. W tym zakresie wymaga się pobudzenia aktywności społeczności lokalnej i jej integracji dla wspólnego celu. W scenariuszu optymistycznym rozwój powiatu skarżyskiego opiera się na prawidłowym i umiejętnym wykorzystaniu instrumentów krajowych, wojewódzkich i lokalnych.

W obecnym okresie programowania unijnego niezwykle szansę na realizację działań i zadań na terenie powiatu skarżyskiego stwarza pomoc finansowa w ramach funduszy pomocowych Unii Europejskiej. Dzięki współfinansowaniu unijnemu mogą być zrealizowane przedsięwzięcia inwestycyjne w zakresie budowy dróg, modernizacji i przebudowy budynków użyteczności publicznej (szpitala powiatowego, placówek szkolnych, itp.), budowy hal sportowych, sal gimnastycznych i boisk wielofunkcyjnych oraz szerokopasmowego Internetu. Dzięki unijnym środkom pieniężnym mogą być zrealizowane również projekty ukierunkowane na aktywizację osób bezrobotnych i wzrost zatrudnienia w powiecie.

Dla władz i społeczności lokalnej ważny jest rozwój oraz kształtowanie kapitału społecznego na terenie powiatu. Edukacja młodzieży odpowiadająca zapotrzebowaniom rynku pracy będzie kontynuowana przy współpracy z przedsiębiorcami, aby młodzież lepiej poznała środowisko biznesu i ekonomii. W procesie nauczania będą wykorzystywane nowoczesne techniki multimedialne, a metody kształcenia (wykorzystujące nauki przyrodniczo – matematyczne i techniczne) będą ukierunkowane głównie na innowacyjność i technologię (badania i rozwój). Działania w zakresie edukacji powinny być ukierunkowane również na propagowanie kształcenia zawodowego w celu wprowadzenia na rynek pracy wykwalifikowanych i fachowych pracowników.

Polityka zdrowotna dla władz powiatu ma również duże znaczenie. Wszelkie działania na szczeblu powiatu w zakresie ochrony zdrowia są tematem działań podejmowanych przez starostwo. W tej kwestii cele związane ze zdrowiem będą zmierzać do działań podejmowanych na szczeblu Unii Europejskiej oraz zgodnie z ustawodawstwem krajowym i rozporządzeniami wykonawczymi Ministra Zdrowia. W celu ochrony zdrowia będą prowadzone działania w zakresie profilaktyki zdrowotnej, promującej zdrowy styl życia. Ponadto będą prowadzone ciągłe zadania inwestycyjne w zakresie unowocześnienia bazy i wyposażenia Szpitala Powiatowego oraz Szpitalnego Oddziału Ratunkowego w celu poprawy dostępności do specjalistycznych usług medycznych.

Polityka zwalczania bezrobocia i promocji zatrudnienia nieodzownie łączy się z rozwojem ekonomicznym i przedsiębiorczości, które tworzą nowe miejsca pracy. Konsekwencją tego jest wzrost dochodowości mieszkańców i popyt na dobra konsumpcyjne. Promocja i aktywizacja rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw powinna być skierowana głównie do osób długotrwale bezrobotnych, którzy przy udziale dotacji jednorazowych i ułatwieniach prawno – finansowych będą mogli rozpocząć działalność gospodarczą. Wspieranie aktywizacji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, winny być realizowane wspólnie przez instytucje należące do sektora publicznego oraz sektora pozarządowego, które to prowadzą szereg działań na rzecz osób bezrobotnych

Pobudzenie przedsiębiorczości i mobilności wśród mieszkańców odbywać się będzie poprzez cykl szkoleń, warsztatów, seminariów, programów kształcenia organizowanych między innymi przez Centrum Kształcenia Praktycznego. Takie zajęcia mają głównie na celu podnoszenie bądź zmianę kwalifikacji zawodowych w odpowiedzi na dynamicznie zmieniający się rynek pracy. Dla celów promocji i udzielania niezbędnych informacji na temat prowadzenia i rozwoju przedsiębiorczości zostanie utworzony Powiatowy Punkt Informacji Gospodarczej, gdzie każdy przyszły i aktualny przedsiębiorca zdobędzie potrzebne informacje.

Powiat skarżyski odznacza się bardzo dużą lesistością terenu i bogactwem walorów środowiska przyrodniczego. Te tereny mogą być wykorzystane jak najbardziej do rozwoju turystyki, rekreacji i agroturystyki. Opracowanie profesjonalnej oferty promującej walory przyrodnicze i kulturalne powiatu przyczyni się również do aktywizacji gospodarczej w sektorze turystyki dla społeczności lokalnej.

Na podstawie powyższego scenariusza optymistycznego przyjmuje się, że w perspektywie do 2020 roku powiat poprzez dynamiczny i zrównoważony rozwój umocni swoją pozycję w stosunku do pozostałych powiatów województwa świętokrzyskiego. Stanie się względem nich bardziej konkurencyjny. Dzięki temu wzrośnie poziom zaspokojenia potrzeb materialnych i społecznych mieszkańców powiatu.

3. SCENARIUSZ PESYMISTYCZNY

Scenariusz pesymistyczny zakłada występowanie pewnych negatywnych procesów rozwojowych społeczno – ekonomicznych w układzie międzynarodowym, krajowym, wojewódzkim i lokalnym. Mogą mieć one charakter okresowy bądź długofalowy. W scenariuszu rozwoju należy założyć również możliwość występowania wewnętrznych czynników i zjawisk o znaczeniu ujemnym, które będą utrudniać dalszy zrównoważony rozwój. Takimi negatywnymi czynnikami może być niska aktywność społeczności lokalnej bądź częsta rotacja i niechęć władz powiatu. Za zjawiska utrudniające rozwój powiatu możemy uznać m.in.:

- zbyt dużą biurokratyzację w zakresie wsparcia finansowego z funduszy pomocowych,
- niestabilną politykę państwa odnośnie aspektów społeczno – gospodarczych,
- słabą promocję innowacyjnych sektorów gospodarki,
- negatywne skutki przeprowadzanych reform w zakresie ochrony zdrowia (przekształcenie placówek ochrony zdrowia w spółki kapitałowe na mocy prawa handlowego), oświaty, ubezpieczeń społecznych,
- wysoką stopę bezrobocia,
- zmniejszającą się liczbę wykwalifikowanych pracowników technicznych,
- negatywne zmiany w strukturze demograficznej – spadek ilościowy i jakościowy (starzenie się społeczeństwa, migracja do ośrodków większych aglomeracji miejskich i do krajów Unii Europejskiej),
- nakłady finansowe na pomoc społeczną.

W zależności jak wyżej wymienione negatywne zjawiska będą oddziaływać na rozwój powiatu, takie będą podejmowane działania, aby łagodzić ich skutki. Te przedsięwzięcia będą się koncentrować głównie w obszarach problemowych jak: efektywne ubieganie się i wykorzystywanie środków pomocowych na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych, przeciwdziałanie bezrobociu i aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych, utrzymanie i rozbudowa placówek ochrony zdrowia, bazy oświatowej, infrastruktury sportowej, ochrona i rozwój potencjału ekonomicznego przedsiębiorstw z sektora MŚP.

CZĘŚĆ IV

PRIORYTETOWE KIERUNKI ROZWOJU POWIATU ORAZ GMIN WCHODZĄCYCH W SKŁAD POWIATU SKARŻYSKIEGO

Aktualizacja Strategii Rozwoju Powiatu Skarżyskiego jest dokumentem programowym polityki rozwoju powiatu. Strategia wyznacza cele i kierunki działania, które przyczynią się do przełamania problemów społecznych i gospodarczych oraz do podniesienia konkurencyjności powiatu. Jest to wyzwanie, któremu powiat skarżyski musi sprostać w dobie postępującego procesu globalizacji, liberalizacji i rozwoju gospodarki opartej na wiedzy.

Diagnoza i ocena sytuacji strategicznej powiatu skarżyskiego wykazały, że zarówno czynniki wewnętrzne jak i zewnętrzne mają tu bardzo złożony charakter. Wiele jest atutów, które mogą stać się filarem strategii rozwoju powiatu, ale istnieje też wiele słabości i zagrożeń, z którymi powiat musi się zmierzyć.

W wyniku analizy szeregu uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych, określono priorytetowe kierunki rozwoju powiatu skarżyskiego. Uwzględniając zakres kompetencji powiatu oraz ograniczoność dostępnych środków do wykorzystania w celu stymulowania procesów rozwojowych, skoncentrowano się głównie na określaniu zadań publicznych ponadgminnych wynikających z ustawy o samorządzie powiatowym, mających charakter organizacyjny i systemowy, o kluczowym znaczeniu dla tworzenia podstaw do trwałego i zrównoważonego rozwoju społeczno – gospodarczego.

Kierunki rozwoju powiatu:

⇒ Infrastruktura drogowa

Jakość życia mieszkańców jest bardzo zróżnicowana w poszczególnych obszarach powiatu. Najlepsze warunki życia mają mieszkańcy miejscowości położonych najbliżej głównego ośrodka usługowo-administracyjnego na terenie powiatu, którym jest Skarżysko-Kamienna. W gorszej sytuacji znajdują się mieszkańcy oddalonych od tego miasta miejscowości. W celu wyrównania szans w dostępie do usług bardzo duże znaczenie odgrywa jakość dróg umożliwiających dogodny dojazd. Między innymi, dlatego niezbędne jest podejmowanie inwestycji związanych z budową i przebudową dróg powiatowych (co leży w kompetencji powiatu) oraz krajowych i wojewódzkiej znajdujących się w granicach powiatu.

⇒ Edukacja

Samorząd powiatowy będzie dążył do podnoszenia poziomu edukacji i rozszerzenia oferty kształcenia, wzrostu poziomu świadczonych usług edukacyjnych oraz standardu istniejącej bazy oświatowej.

W celu umożliwienia mieszkańcom dostatecznego życia należy zapewnić im odpowiedni poziom edukacji. Jednym z podstawowych zadań jest budowa, przebudowa i adaptacja do standardów europejskich budynków, sal dydaktycznych szkół ponadgimnazjalnych, obiektów i terenów sportowych, a także doposażenie ich w sprzęt multimedialny, audiowizualny i sportowy. Następnym zadaniem, przed którym stoją placówki oświatowe jest zmiana systemów nauczania, ze zwróceniem uwagi na zmieniające się potrzeby rynku pracy. W tym celu uczniowie nadal powinny brać czynny udział w unijnych i międzynarodowych programach wymiany uczniów i praktykach zagranicznych, dzięki którym zdobywają nowe doświadczenia, uczą się języka obcego, rozwijają zainteresowania naukowe. Dodatkowo szczególnej uwagi wymaga kształcenie dorosłych. Zadaniem powiatu jest także wspieranie inicjatyw w zakresie promocji lokalnych imprez kulturalnych wpływających na wizerunek oraz istotnie podnoszących atrakcyjność powiatu.

Doradztwem dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych w zakresie wyboru kierunków kształcenia, zawodu i planowania kariery zajmuje się Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, która nadal będzie realizowała programy dotyczące poradnictwa zawodowego. Działalność tej placówki zostanie wzbogacona o intensywne badania rynku pracy i monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych. W tym celu zostanie wyposażona w niezbędne narzędzia badawcze. Dodatkowo będzie realizowała projekty ukierunkowane na doradztwo zawodowe z przeznaczeniem dla młodzieży szkolnej.

⇒ **Ochrona zdrowia i pomoc społeczna**

Jednym z podstawowych zadań jest zapewnienie mieszkańcom powiatu skarżyskiego lepszego dostępu do opieki zdrowotnej, szczególnie specjalistycznej i opieki społecznej. Obecnie mieszkańcy powiatu mają możliwość leczenia się głównie w Szpitalu Powiatowym w Skarżysku-Kamiennej, który jest jednostką organizacyjną powiatu. Zespół Opieki Zdrowotnej zgodnie z uchwalonym przez Sejm projektem ustawy o placówkach zoz będzie miał czas do stycznia 2011r. obligatoryjnie przekształcić się w spółkę kapitałową na mocy prawa handlowego. W tym przekształceniu udział będzie brał samorząd powiatowy. Dodatkowo w ramach świadczenia specjalistycznych usług medycznych przez Zespół Opieki Zdrowotnej zostaną podjęte działania w zakresie wyposażenia bloku operacyjnego i oddziału intensywnej terapii.

Działania podejmowane w zakresie pomocy społecznej przez Dom Pomocy Społecznej powinny być zawarte w opracowanym programie naprawczym. Placówka ta swoim pensjonariuszom świadczy usługi medyczne, pielęgniarские, rehabilitacyjne, fizjoterapeutyczne. W ramach programu naprawczego powinny być powzięte zadania inwestycyjne w zakresie zmian materialnych Domu Pomocy Społecznej: modernizacja, rozbudowa i adaptacja nowych pomieszczeń z przystosowaniem do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych. Takie działania powinny być podjęte głównie ze względu na fakt starzenia się ludności powiatu i zwiększania się liczby ludzi w wieku poprodukcyjnym.

Powiat skarżyski podejmuje działania na rzecz stworzenia sprawnego systemu zapobiegania kryzysom rodziny oraz kompleksowego wsparcia osób starszych, samotnych i niepełnosprawnych objętych szeroko rozumianą pomocą społeczną. W przypadku osób niepełnosprawnych podejmowane są działania zmierzające do zwiększenia uczestnictwa tych osób w życiu społecznym powiatu, szczególnie poprzez niwelowanie barier architektonicznych, technicznych, transportowych oraz rozbudowywanie placówek zapewniających rehabilitację społeczną oraz pracę zawodową. Działania te winny być prowadzone we współpracy z organizacjami społecznymi, stowarzyszeniami, lokalnymi przedsiębiorcami i służbami bezpieczeństwa. Niezbędnym również wydaje się zapewnienie lokalnej społeczności możliwości rozwoju kultury fizycznej i intelektualnej. Podwyższanie poziomu intelektualnego i sprawności fizycznej mieszkańców powoduje wzrost aktywności społecznej i zaangażowanie w rozwiązywanie problemów oraz podejmowanie działań zmierzających do rozwoju powiatu. Zintegrowanie różnych grup mieszkańców oraz ich aktywizacja są niezwykle ważne, wręcz fundamentalne dla dalszego powodzenia wszelkich szeroko rozumianych działań prorozwojowych.

⇒ **Administracja**

Istotnym czynnikiem w rozwoju powiatu w sferze instytucjonalnej będzie poprawa jakości funkcjonowania administracji samorządowej, poprzez tworzenie profesjonalnej kadry urzędniczej, poprawy dostępności mieszkańców do usług publicznych oraz zapewnienie przejrzystości działań administracji. Wprowadzanie nowoczesnych metod i narzędzi zarządzania wiąże się z planowanym przystąpieniem powiatu do wdrożenia systemu zarządzania jakością ISO. Natomiast wykwalifikowana kadra pracowników zwiększa możliwości skutecznego i efektywnego realizowania zadań i projektów. Koncentracja potencjałów

intelektualnych i ekonomicznych stwarza większe szanse skorzystania ze środków zewnętrznych, w tym z funduszy Unii Europejskiej dla realizacji wspólnych przedsięwzięć rozwojowych powiatu.

KIERUNKI POLITYKI PROROZWOJOWEJ GMIN POWIATU SKARŻYSKIEGO

W trakcie prac zwrócono się do gmin powiatu skarżyskiego o zaprezentowanie na podstawie własnych strategii rozwoju najistotniejszych problemów i kierunków polityki prorozwojowej. Informacje te mają istotny wpływ na sytuację całego powiatu oraz na jego możliwości rozwojowe.

Przedstawione poniżej kierunki polityki prorozwojowej zadeklarowane przez samorządy gmin powiatu, stanowią ich suwerenne i indywidualne rozstrzygnięcia w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego, opartego na posiadanych zasobach. Informacje te zostały uzyskane z ankiet wypełnianych przez pracowników właściwych Urzędów Gmin i Miast.

GMINA BLIŻYN

1. Kierunki polityki prorozwojowej w gminie

W ramach własnej polityki rozwoju gmina zamierza wspierać na swoim terenie rozwój następujących funkcji:

a) w pierwszej kolejności:

- budowa sieci kanalizacyjnej na terenach jeszcze nieskanalizowanych oraz oczyszczalni ścieków
- agroturystyka i rekreacja
- ograniczenie bezrobocia
- podniesienie potencjału produkcyjnego
- poprawa stanu technicznego dróg gminnych oraz budowa chodników
- remonty i modernizacja mostów
- budowa sieci wodociągowej na obszarach charakteryzujących się niskim stopniem zwodociągowania
- scalenia gruntów
- budowa boisk
- budowa ścieżek rowerowych

b) w drugiej kolejności (uzupełniająco):

- budowa zbiorników retencyjnych
- budowa gazociągów

2. Zasoby do aktywizacji

a) tereny predysponowane do aktywizacji:

- tereny predysponowane do lokalizacji funkcji rekreacji i wypoczynku: tereny w sołectwie Bliżyn
- tereny wskazane pod budownictwo letniskowe: tereny w sołectwie Zagórze
- inne tereny do aktywizacji: tereny po byłych Zakładach Farb i Lakierów „Polifarb” w Bliżynie

b) obiekty do zagospodarowania:

W celu aktywizacji w/w terenów może być niezbędna zmiana ich przeznaczenia.

- zmiana przeznaczenia gruntów w miejscowym planie

3. Zadania inwestycyjne

Priorytety inwestycyjne proszę zapisać wg ich hierarchii ważności:

kanalizacja obszarów jeszcze nieskanalizowanych

budowa zalewu w Bliżynie

komunikacja: budowa, przebudowa i modernizacja dróg gminnych

GMINA ŁĄCZNA

1. Kierunki polityki prorozwojowej w gminie

W ramach własnej polityki rozwoju gmina zamierza wspierać na swoim terenie rozwój następujących funkcji:

a) w pierwszej kolejności:

- podniesienie stanu technicznego dróg gminnych w miejscowościach: Czerwona Górka, Jęgrzna, Zagórze, Zalezianka
- budowa sieci kanalizacyjnej w miejscowościach: Kamionki, Jęgrzna, Osełków, Gózd, Łączna, Podzagnańszcze

b) w drugiej kolejności (uzupełniająco):

- agroturystyka i rekreacja

2. Zasoby do aktywizacji

a) tereny predysponowane do aktywizacji:

- tereny predysponowane do lokalizacji funkcji rekreacji i wypoczynku: usługi turystyczne i wypoczynkowe ze szczególnym wskazaniem możliwości rozwoju takiej funkcji na wsiach: Klonów, Zalezianka i sąsiedztwo zbiornika wodnego w miejscowości Jaśle
- tereny wskazane pod budownictwo letniskowe: zaplecze letniskowe związane z bliskością dużych miast
- inne tereny do aktywizacji: usługi związane z wykorzystaniem nowego przebiegu drogi ekspresowej S7 polegające w szczególności na ponadstandardowej obsłudze podróżnych powiązanej z możliwością zorganizowania wymiany handlowej w ośrodkach na pograniczu wsi Gózd i Łączna

3. Zadania inwestycyjne

Priorytety inwestycyjne proszę zapisać wg ich hierarchii ważności:

- kanalizacja w miejscowościach: Kamionki, Jęgrzna, Osełków, Gózd, Łączna, Podzagnańszcze
- komunikacja drogowa w miejscowościach: Czerwona Górka, Jęgrzna, Zagórze, Zalezianka
- rolnictwo ekologiczne z drobnym przetwórstwem

MIASTO SKARŻYSKO-KAMIENNA

1. Kierunki polityki prorozwojowej w mieście/gminie

W ramach własnej polityki rozwoju miasto/gmina zamierza wspierać na swoim terenie rozwój następujących funkcji:

a) w pierwszej kolejności:

- podniesienie potencjału produkcyjnego

realizacja projektów: Kompleksowe przygotowanie terenów pod inwestycje w Skarżysku-Kamiennej i utworzenie inkubatora przedsiębiorczości w Skarżysku-Kamiennej

- poprawa stanu technicznego dróg na terenie miasta:

realizacja projektów: „Budowa dróg wraz z infrastrukturą towarzyszącą w osiedlu Dolna Kamienna w Skarżysku-Kamiennej – Etap I ul. Bobowskich i Wschodnia”, „Budowa dróg wraz z infrastrukturą towarzyszącą w osiedlu Place w Skarżysku-Kamiennej: ulice Sienkiewicza, Wyspiańskiego, Stokowa”, „Budowa dróg wraz z infrastrukturą towarzyszącą w osiedlu Dolna Kamienna w Skarżysku-Kamiennej – Etap II ulice: Ptasia, Gołębia, Jaskółcza, Krucza, Jastrzębia, Skowronkowa, Słowikowa”, „Przebudowa układu komunikacyjnego przed Dworcem PKP w Skarżysku-Kamiennej”

- ograniczenie bezrobocia

- budowa sieci kanalizacyjnej:

Realizacja projektu: Budowa i modernizacja kanalizacji sanitarnej w Skarżysku-Kamiennej i Skarżysku Kościelnym. Realizacja tego projektu doprowadzi do całkowitego skanalizowania miasta.

- budowa sieci wodociągowej - na bieżąco realizowane

b) w drugiej kolejności (uzupełniająco):

- agroturystyka i rekreacja

2. Zasoby do aktywizacji

a) tereny predysponowane do aktywizacji:

- tereny predysponowane do lokalizacji funkcji rekreacji i wypoczynku: tereny wokół zbiorników Rejów i Bernatka.
- inne tereny do aktywizacji: tereny poprzemysłowe (zagospodarowanie i rekultywacja)

b) obiekty do zagospodarowania:

W celu aktywizacji w/w terenów może być niezbędna zmiana ich przeznaczenia.

Nie ma konieczności zmiany przeznaczenia tych terenów, ze względu na fakt, że Uchwałą nr XXIII/57/2008 z dn. 29 maja 2008 roku została dokonana zmiana Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego miasta Skarżysko-Kamienne.

3. Zadania inwestycyjne

Priorytety inwestycyjne proszę zapisać wg ich hierarchii ważności:

- komunikacja w zakresie modernizacji dróg gminnych w celu poprawy ich stanu technicznego
- kanalizacja obszarów jeszcze nieskanalizowanych

GMINA SKARŻYSKO KOŚCIELNE

1. Kierunki polityki prorozwojowej w gminie

W ramach własnej polityki rozwoju gmina zamierza wspierać na swoim terenie rozwój następujących funkcji:

a) w pierwszej kolejności:

- budowa sieci kanalizacyjnej w ramach zadania pt.: „Budowa i modernizacja kanalizacji sanitarnej w Skarżysku – Kamiennej i Skarżysku Kościelnym” ujętego w zakresie dofinansowania z Funduszu Spójności
- poprawa stanu technicznego dróg w zakresie budowy dwujezdniowej obwodnicy Parszowa i Wąchocka klasy GP w ciągu DK42 na terenie Lasów

Państwowych znajdujących się w obrębie gminy Skarżysko Kościelne w kilometrze od 3+800 do 5+100

- ograniczenie bezrobocia

b) w drugiej kolejności (uzupełniająco):

- agroturystyka i rekreacja

2. Zasoby do aktywizacji

a) tereny predysponowane do aktywizacji:

- tereny predysponowane do lokalizacji funkcji rekreacji i wypoczynku: Rezerwat archeologiczny „RYDNO”, ścieżka rowerowa, oczko wodne i obiekty małej architektury do rekreacji w ramach Planu rewitalizacji centrum Gminy, budowa zbiornika rekreacyjno – retencyjnego w miejscowości Michałów, który jest ujęty w Programie małej retencji Województwa Świętokrzyskiego
- tereny wskazane pod budownictwo letniskowe w miejscowościach: Michałów, Majków, Świerczek
- inne tereny do aktywizacji: tereny przemysłowo–produkcyjne w miejscowości Skarżysko Kościelne

3. Zadania inwestycyjne

Priorytety inwestycyjne proszę zapisać wg ich hierarchii ważności:

- kanalizacja obszarów jeszcze nieskanalizowanych
- komunikacja w zakresie modernizacji dróg gminnych w celu poprawy ich stanu technicznego

GMINA SUCHEDNIÓW

1. Kierunki polityki prorozwojowej w gminie

W ramach własnej polityki rozwoju gmina zamierza wspierać na swoim terenie rozwój następujących funkcji:

a) w pierwszej kolejności:

- podniesienie potencjału produkcyjnego
- poprawa stanu technicznego dróg gminnych
- ograniczenie bezrobocia
- budowa sieci kanalizacyjnej

b) w drugiej kolejności (uzupełniająco):

- agroturystyka i rekreacja
- sport i kultura

2. Zasoby do aktywizacji

a) tereny predysponowane do aktywizacji:

- tereny predysponowane do lokalizacji funkcji rekreacji i wypoczynku:
  1. teren Ośrodka Sportu i Rekreacji w Suchedniowie i w Mostkach
  2. zagospodarowanie terenu wokół zalewu w Suchedniowie i w Mostkach
  3. teren przysiółka Kaczka w miejscowości Mostki
  4. teren przywodnego parku kultury, sportu i wypoczynku w Suchedniowie
  5. Dom Kultury w Suchedniowie i Mostkach
  6. Teren klubu sportowego „Orlicz” w Suchedniowie
- tereny wskazane pod budownictwo letniskowe
  1. sołectwo Mostki

- inne tereny do aktywizacji
  1. tereny objęte obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego
  2. tereny położone wzdłuż projektowanej drogi ekspresowej S7

b) obiekty do zagospodarowania:

W celu aktywizacji w/w terenów może być niezbędna zmiana ich przeznaczenia:

- gruntów rolnych na cele nierolnicze
- gruntów leśnych na cele nieleśne

3. Zadania inwestycyjne

Priorytety inwestycyjne proszę zapisać wg ich hierarchii ważności:

- kanalizacja na terenach charakteryzujących się niskim stopniem skanalizowania
- komunikacja drogowa w zakresie modernizacji i przebudowy w celu poprawy stanu technicznego

CZEŚĆ V

MISJA I WIZJA ROZWOJU POWIATU SKARŻYSKIEGO DO 2020 ROKU

MISJA

Po przeprowadzonej analizie stanu obecnego i raporcie dotyczącym diagnozy powiatu skarżyskiego wraz z analizą SWOT, kolejny etap prac to sformułowanie misji i wizji zaktualizowanej strategii, które wyznaczą generalny cel rozwoju regionu. Misja jest wyrazem aspiracji i długofalowych zamierzeń społeczności lokalnej i władz powiatu. Definiuje przyszłościowy obraz powiatu, formułuje trendy rozwojowe i zadania oraz informuje o wspólnych wartościach i przekonaniach leżących u podstaw podejmowania określonych działań. Misja rozwoju posiada wartość informacyjną dla mieszkańców powiatu, podmiotów gospodarczych i całego jego otoczenia. Nakreśla, co władze lokalne pragną osiągnąć w wyznaczonym horyzoncie czasowym w oparciu o własne możliwości i zasoby przy współudziale środków zewnętrznych.

Nadrzędną rolą misji jest wyznaczenie specyfiki powiatu i jego potencjału, warunków i możliwości, koncentracja uwagi nad działaniami strategicznymi. Mobilizuje do aktywności. Określenie misji jest niezbędne do nakreślenia wizji rozwoju, celów strategicznych i kierunków działań, które będą realizowane w najbliższym czasie.

Ta idea ujmuje główne i planowane kierunki działania strategicznego, którego założenia muszą być zrealizowane w wyznaczonym czasie. Formułowanie misji wymaga uprzedniego wyznaczenia roli i funkcji, jakie powiat ma pełnić w czasie określonym w dokumencie planistycznym.

Generalnym przesłaniem misji ujętej w zaktualizowanej Strategii Rozwoju Powiatu Skarżyskiego jest nakreślenie obrazu powiatu w perspektywie do 2020 roku oraz profil dążeń i aspiracji jego mieszkańców.

Za cel nadrzędny powiatu uznano:

**POWIAT SKARŻYSKI REGIONEM EUROPY
O DUŻYCH MOŻLIWOŚCIACH ROZWOJU**

Zredagowana w taki sposób misja powiatu jest esencją wszystkich społecznych oczekiwań i potrzeb mieszkańców, którzy dążą wraz z władzami powiatu skarżyskiego do poprawy standardu i jakości życia. Od momentu, kiedy Polska stała się państwem członkowskim Unii Europejskiej, powiat skarżyski stał się również regionem Europy, w rozwoju którym muszą być zachowane standardy i przepisy unijne. Promuje świadczenie usług administracji publicznej na wysokim poziomie, które po wprowadzeniu Systemu Zarządzania Jakością staną się dużo bardziej profesjonalne i mobilne. Ponadto misja odzwierciedla dążenia do rozwoju przedsiębiorczości i ożywienia gospodarczego tego regionu. Tereny inwestycyjne gmin powiatu skarżyskiego są najlepszym miejscem na inwestycje i rozwój przedsiębiorczości przemysłowej w celu pobudzenia potencjału w niej drzemiącego. Zdecydowanie rozwój sektora MŚP przyczyni się bardzo pozytywnie do systematycznego zmniejszania stopy bezrobocia w powiecie i zwiększonej mobilności zawodowej mieszkańców.

Wizja

Wizja rozwoju powiatu jest zwięzłą formułą, która opisuje pożądaną obraz przyszłego rozwoju do roku 2020, stan do którego pragną dążyć w swoich działaniach zarówno władze lokalne jak i mieszkańcy powiatu według reguł gwarantujących jej zrównoważony rozwój. Jej istotą jest urealnienie celu nadrzędnego. Przedstawia ulepszony obraz rozwoju powiatu skarżyskiego, konieczny do osiągnięcia.

Do 2020 roku powiat skarżyski będzie regionem, w którym dojdzie do radykalnych zmian w sferze społecznej i gospodarczej:

- wysoki standard i jakość życia mieszkańców,
- sprawne i efektywne funkcjonowanie administracji publicznej, świadczącej usługi w oparciu o System Zarządzania Jakością,
- poprawa warunków bytowych dzięki podjętym przedsięwzięciom inwestycyjnym,
- zdrowe i wolne od patologii społeczeństwo,
- szeroki zasięg ścieżek zdrowia i rowerowych,
- pełny rozwój kultury fizycznej,
- wysoki profesjonalizm w procesie kształcenia młodzieży zgodnie z zapotrzebowaniem rynku pracy,
- pełna teleinformatyzacja powiatu,
- wyższy standard techniczny dróg powiatowych,
- spadek bezrobocia poprzez mobilną aktywizację zawodową osób bezrobotnych,
- działalność instytucji ukierunkowanych na doradztwo merytoryczne i finansowe w celu promowania rozwoju przedsiębiorczości,
- utworzenie i funkcjonowanie inkubatora przedsiębiorczości.

Taka pragmatyczna wizja rozwoju powiatu będzie zdecydowanie urzeczywistniona dzięki intensywnej współpracy wszystkich podmiotów i instytucji funkcjonujących w powiecie. Będzie również możliwa, jeśli prawidłowo zostaną wykorzystane szanse, jakie w chwili obecnej daje Unia Europejska w postaci programów pomocowych i funduszy europejskich.

CZĘŚĆ VI

CELE STRATEGICZNE

1. CELE STRATEGICZNE

Zrównoważony rozwój powiatu charakteryzuje się tym, że odpowiada potrzebom społeczności lokalnej i nie stanowi równocześnie żadnych zagrożeń dla możliwości rozwoju przyszłych pokoleń. Dzięki temu zaspokojone są potrzeby aktualne i przyszłe. Zrównoważony rozwój to cel nadrzędny, który władze powiatu i społeczność wyznacza sobie, by go osiągnąć w wyznaczonym czasie, dzięki odpowiednio dobranym celom strategicznym, opracowanym na podstawie przeprowadzonej analizy i diagnozy stanu obecnego, przeprowadzonych konsultacji oraz przyjętej misji i wizji.

Opracowane cele strategiczne i operacyjne są odpowiedzią na potrzeby mieszkańców, instytucji publicznych, władz powiatu i podstawą do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju.

Cele strategiczne odznaczają się długim horyzontem czasowym, który wynika z wizji rozwoju, będącymi jej kwintesencją. Ustalają kierunek rozwoju życia społeczno – ekonomicznego powiatu. Wyznaczają zakres działań, które mają prowadzić do zwiększenia możliwości dalszego postępu w rozwoju.

CEL STRATEGICZNY 1:   **ZACHOWANIE BOGACTWA WALORÓW
PRZYRODNICZYCH I KULTUROWYCH
POWIATU SKARŻYSKIEGO**

CEL STRATEGICZNY 2:   **LIKWIDACJA ZJAWISKA BEZROBOCIA ORAZ
ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI
GOSPODARCZEJ GWARANCJĄ WZROSTU
EKONOMICZNEGO REGIONU**

CEL STRATEGICZNY 3:   **WYSOKI POZIOM OCHRONY ZDROWIA
I ŻYCIA MIESZKAŃCÓW POWIATU
ODZWIERCIEDLENIEM USPRAWNIONEJ
INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ**

CEL STRATEGICZNY 4:   **UDOSKONALONY UKŁAD KOMUNIKACYJNY
I SPRAWNA INFRASTRUKTURA TECHNICZNA
O STANDARDZIE EUROPEJSKIM**

CEL STRATEGICZNY 5:   **WZROST EFEKTYWNOŚCI
FUNKCJONOWANIA ADMINISTRACJI
PUBLICZNEJ NA TERENIE POWIATU
SKARŻYSKIEGO**

Powyższe cele wyrażają zgodność z celami, działaniami i zadaniami przyjętymi w nadrzędnych dokumentach planistycznych:

- Strategia Rozwoju Kraju na lata 2007–2015
- Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007-2013
- Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do 2020 roku

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007-2013
- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
- Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

2. CELE OPERACYJNE I KIERUNKI DZIAŁAŃ

Do każdego celu strategicznego przypisany jest cel operacyjny, do których z kolei przypisane są kierunki działań. W dalszej części dokumentu zostały przedstawione cele i kierunki działań.

Takie przedsięwzięcie jest niezwykle ważne i niezbędne, aby faktycznie i realnie realizować cele zawarte w tejże strategii.

CELE STRATEGICZNE	CELE OPERACYJNE	KIERUNKI DZIAŁAŃ
<p align="center">CEL 1. ZACHOWANIE BOGACTWA WALORÓW PRZYRODNICZYCH I KULTUROWYCH POWIATU SKARŻYSKIEGO</p> <p><i>Zgodnie ze Strategią Rozwoju Kraju 2007-2015</i> <i>Priorytet 2. Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej</i> <i>Priorytet 5. Rozwój obszarów wiejskich</i> <i>Priorytet 6. Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej</i> <i>Zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020:</i> <i>Cel warunkujący 3: Ochrona i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody i dóbr kultury</i> <i>Priorytet 1. Tworzenie warunków rozwoju kultury, turystyki, sportu i rekreacji</i> <i>Priorytet 2. Ochrona i udostępnienie dziedzictwa kulturowego</i> <i>Priorytet 3. Tworzenie warunków zrównoważonego rozwoju umożliwiających prawidłowe funkcjonowanie systemów ekologicznych</i> <i>Cel warunkujący 4. Wzmocnienie potencjału instytucjonalnego województwa</i> <i>Priorytet 5. Marketing regionalny</i></p>	<p>1.1. Tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi turystyki, agroturystyki, rekreacji i kultury</p>	<p>1.1.1. Opracowanie i wdrożenie programu rozwoju turystyki, wspierającego promocję lokalnych produktów turystycznych</p> <p>1.1.2. Opracowanie skutecznej oferty promującej walory turystyczne powiatu skarżyskiego</p> <p>1.1.3. Rozbudowa bazy sportowej i rekreacyjno – wypoczynkowej</p> <p>1.1.4. Wspieranie działalności organizacji prowadzących działalność pożytku publicznego.</p>
	<p>1.2. Ochrona zasobów dziedzictwa sakralnego, kulturowego i historycznego regionu</p>	<p>1.2.1. Wspieranie odnowy i renowacji zabytkowych obiektów na terenie powiatu</p> <p>1.2.2. Wspieranie działań celem zachowania zasobów dziedzictwa kultury i historii regionu</p>
	<p>1.3. Edukacja proekologiczna mieszkańców powiatu</p>	<p>1.3.1. Współdziałanie w zajęciach z ekologii w szkołach na terenie powiatu</p> <p>1.3.2. Współdziałanie w konkursach szkolnych o tematyce ekologicznej</p> <p>1.3.3. Organizacja szkoleń, warsztatów i seminariów dla pracowników jednostek samorządu terytorialnego oraz społeczności lokalnej w celu zwiększenia świadomości ekologicznej</p> <p>1.3.4. Pomoc w organizacji szkoleń, warsztatów i seminariów tematycznych w ramach podnoszenia świadomości ekologicznej</p>
	<p>1.4. Ochrona bogactwa flory i fauny wynikająca z Programu Ochrony Środowiska</p>	<p>1.4.1. Pomoc w organizowaniu przez szkoły akcji ekologicznych</p> <p>1.4.2. Współdziałanie w prowadzeniu edukacji ekologicznej prowadzonej przez podmioty na terenie powiatu</p> <p>1.4.3. Współpraca przy wdrażaniu monitoringu środowiska</p> <p>1.4.4. Opiniowanie zamierzeń i pomoc przy wykorzystywaniu w promocji walorów przyrodniczych powiatu</p>

		KIERUNKI DZIAŁAŃ
--	--	-------------------------

<p style="text-align: center;">CEL 2. LIKwidACJA ZJAWISKA BEZROBOCIA ORAZ ROZwÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI GOSPODARCZEJ GwARANCJA WZROSTU EKONOMICZNEGO REGIONU</p> <p><i>Zgodnie ze Strategią Rozwoju Kraju 2007-2015</i> <i>Priorytet 1. Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki</i> <i>Priorytet 3. Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości</i> <i>Priorytet 4. Budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa</i> <i>Zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020:</i> <i>Cel warunkujący 1. Przyspieszenie rozwoju bazy ekonomicznej i wzrostu innowacyjności województwa</i> <i>Priorytet 1. Tworzenie otoczenia przyjaznego dla rozwoju nowoczesnego biznesu, szczególnie sektora małych i średnich przedsiębiorstw,</i> <i>Priorytet 2. Wspieranie rozwoju gospodarki opartej na wiedzy</i> <i>Priorytet 3. Kształtowanie specjalizacji regionalnej w gospodarce</i> <i>Priorytet 4. Kreowanie rozwoju i dywersyfikacja wyższego rzędu w Kieleckim obszarze Metropolitalnym oraz racjonalny rozwój miast i centrów gmin województwa</i> <i>Cel warunkujący 2. Rozwój zasobów ludzkich</i> <i>Priorytet 4. Aktywna polityka rynku pracy</i></p>	2.1. Promocja rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw	2.1.1. Utworzenie i działalność Powiatowego Punktu Informacji Gospodarczej	
		2.1.2. Promocja przedsiębiorczości i postaw innowacyjnych	
		2.1.3. Współpraca z przedsiębiorcami, stowarzyszeniami i instytucjami otoczenia biznesu w zakresie rozwoju gospodarczego powiatu	
		2.2. Kształtowanie dobrego klimatu na rozwój regionalnej przedsiębiorczości	2.2.1. Prowadzenie działalności informacyjnej w zakresie dostępu do instrumentów wsparcia finansowego dla przedsiębiorców
			2.2.2. Sporządzenie i aktualizacja katalogu terenów o charakterze inwestycyjnym z przeznaczeniem na działalność gospodarczą dla potencjalnych inwestorów
			2.2.3. Opracowanie przewodnika „ABC Przedsiębiorczości” skierowanego do osób pragnących rozpocząć własną działalność gospodarczą
			2.2.4. Organizacja kursów i szkoleń dla osób pozbawionych zatrudnienia, pragnących rozpocząć własną działalność gospodarczą
		2.3. Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw gwarancją ożywienia gospodarczego i społecznego regionu	2.3.1. Wsparcie finansowe w postaci dotacji jednorazowych na rozpoczęcie działalności gospodarczej w celu aktywizacji osób bezrobotnych
			2.3.2. Pobudzanie lokalnych inicjatyw społecznych w zakresie rozwoju przedsiębiorczości i likwidacji zjawiska bezrobocia
			2.3.4. Współpraca lokalnych firm, Powiatowego Urzędu Pracy i władz powiatu w zakresie opracowywania projektów na rzecz aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych i zagrożonych bezrobociem w celu zainteresowania ich rozwojem przedsiębiorczości, zarządzaniem i marketingiem oraz umiejętności interpersonalnych

		KIERUNKI DZIAŁAŃ
--	--	-------------------------

<p style="text-align: center;">CEL 3. WYSOKI POZIOM OCHRONY ZDROWIA</p> <p style="text-align: center;">I ŻYCIA MIESZKAŃCÓW POWIATU ODZWIERCIEDLENIE USPRAWNIONEJ INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ</p> <p><i>Zgodnie ze Strategią Rozwoju Kraju 2007-2015</i> <i>Priorytet 3. Wzrost zatrudnienia i podniesienie jego jakości</i> <i>Priorytet 4. Budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa</i> <i>Zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020:</i> <i>Cel warunkujący 2. Rozwój zasobów ludzkich,</i> <i>Priorytet 1. Doskonalenie systemu</i></p>	3.1. Powiat skarżyski jako ośrodek edukacji, kultury i sportu	3.1.1. Wspieranie rozwoju szkolnictwa wyższego poprzez zawiązanie współpracy z władzami Uniwersytetu Humanistyczno – Przyrodniczego im. Jana Kochanowskiego w Kielcach w celu utworzenia filii uczelni ze strategicznymi kierunkami nauczania w Skarżysku – Kamiennej
		3.1.2. Wsparcie i promocja dla rozwoju inicjatyw artystycznych i kulturalnych
		3.1.3. Modernizacja i rozbudowa obiektów instytucji kultury potrzebnych dla ich rozwoju
		3.1.4. Utrwalanie tożsamości kulturalno-historycznej regionu skarżyskiego
		3.1.5. Rozpropagowanie i wsparcie kształcenia ustawicznego i praktycznego
		3.1.6. Zapewnienie doradztwa metodycznego w zakresie przedmiotów maturalnych
		3.1.7. Organizacja imprez kulturalno-sportowych
		3.2.1. Poprawa stanu i wyposażenia placówek oświatowych w specjalistyczne pomoce dydaktyczne
		3.2.2. Bieżące monitorowanie rynku pracy w celu dostosowywania kierunków kształcenia do jego potrzeb i trendów
		3.2.3. Opracowanie bogatej oferty zajęć pozalekcyjnych, kółek zainteresowań, klubów uczniowskich w celu organizacji wolnego czasu młodzieży
		3.2.4. Promocja uczestnictwa młodzieży szkolnej w programach wymiany międzynarodowej (nawiązanie współpracy z placówkami oświatowymi w innych krajach członkowskich)
	3.2.5. Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty	
	3.2.6. Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego	
	3.2.7. Upowszechnianie kształcenia ustawicznego	
	3.2.8. Podniesienie kwalifikacji kadr systemu oświaty	
	3.2.9. Rozwój i wsparcie dla kształcenia w zakresie nauk przyrodniczo – matematycznych oraz komunikacyjnych	
	3.2.10. Udzielanie uczniom pomocy w wyborze kierunków kształcenia, zawodu i planowania kariery zawodowej	
	3.2.11. Wykorzystywanie nowoczesnych technologii multimedialnych w procesie nauczania	

	3.4. Rozwój ogólnodostępnej infrastruktury sportowej	3.4.1.	Rozwój bazy sportowej przy placówkach oświatowych poprzez budowę nowych boisk wielofunkcyjnych i modernizację już istniejących
		3.4.2.	Rozwinięta i ogólnodostępna baza sportowo – rekreacyjna (ścieżki zdrowia i rowerowe)
		3.4.3.	Wysoki poziom uczestnictwa społeczności lokalnej w sporcie w organizowanych imprezach sportowych
		3.4.4.	Zagospodarowanie terenu wokół zbiorników retencyjnych z wyznaczeniem miejsc na dozwolone kąpieliska
		3.4.5.	Wsparcie działań ośrodków sportu i rekreacji na terenie powiatu
	3.5. Aktywizacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych intelektualnie i ruchowo	3.5.1.	Opracowanie i wdrażanie programów o znaczeniu terapeutycznym rehabilitacyjnym w celu przeciwdziałania patologiom społecznym
		3.5.2.	Likwidacja barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej
		3.5.3.	Promocja zatrudnienia osób niepełnosprawnych
		3.5.4.	Wsparcie finansowe dla przedsiębiorców tworzących miejsca pracy dla osób niepełnosprawnych w celu dostosowania dla nich stanowiska pracy
		3.5.5.	Intensyfikacja działań w celu powołania Powiatowego Centrum na rzecz Aktywizacji Zawodowej Osób Niepełnosprawnych
		3.5.6.	Wsparcie finansowe dla rozwoju rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych
	3.6. Doskonalenie systemu wsparcia i poradnictwa specjalistycznego dla rodzin	3.6.1.	Poradnictwo specjalistyczne dla rodzin dotkniętych skutkami patologii społecznych
		3.6.2.	Opracowanie systemu monitoringu i identyfikacji problemów wymagających rozwiązania i wsparcia ze strony specjalistów
		3.6.3.	Opracowanie i wdrożenie programu szkoleń z zakresu prowadzenia różnych form opieki nad dziećmi
		3.6.4.	Utworzenie Punktu Mediacji i Poradnictwa Rodzinnego

	3.7. Sprawny system bezpieczeństwa mieszkańców	3.7.1. Promocja systemu wczesnego powiadamiania ICE (In Case of Emergency – w nagłym wypadku)
		3.7.2. Opracowanie mapy miejsc o największym zagrożeniu przestępczością
		3.7.3. Kontynuacja programów dotyczących zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańcom oraz opracowywanie nowych: „Bezpieczne wakacje”, „Bezpieczna droga do szkoły i domu”, itp.
		3.7.4. Prowadzenie szkoleń w ramach działań informacyjnych i prewencyjnych mających głównie na celu zapewnienia poczucia bezpieczeństwa publicznego
		3.7.5. Koordynacja wspólnych działań Państwowej Straży Pożarnej i Policji na terenie powiatu
		3.7.6. Wspieranie działań w zakresie doposażenia w sprzęt specjalistyczny Państwowej Straży Pożarnej i Policji w celu ochrony ludzi i mienia
		3.7.7. Wzrost stanu etatowego w Policji na terenie powiatu skarżyskiego przy wsparciu finansowym władz powiatu

		KIERUNKI DZIAŁAŃ
--	--	-------------------------

<p style="text-align: center;">CEL 4. UDOSKONALONY UKŁAD KOMUNIKACYJNY I SPRAWNA INFRASTRUKTURA TECHNICZNA O STANDARDZIE EUROPEJSKIM</p> <p><i>Zgodnie ze Strategią Rozwoju Kraju 2007-2015</i> <i>Priorytet 2. Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej</i> <i>Priorytet 6. Rozwój regionalny i podniesienie spójności terytorialnej</i> <i>Zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020:</i> <i>Cel warunkujący 5. Rozwój systemów infrastruktury technicznej i społecznej</i> <i>Priorytet 1. Rozbudowa i podnoszenie standardów infrastruktury społecznej</i> <i>Priorytet 2. Podnoszenie standardów i stworzenie spójnego układu komunikacyjnego oraz gospodarki przestrzennej stymulującej rozwój regionu</i> <i>Priorytet 3. Rozwój systemów informatycznych – szerokopasmowego dostępu do Internetu oraz regionalnej zintegrowanej platformy usług elektronicznych</i> <i>Priorytet 4. Rozwój komunalnej infrastruktury ochrony środowiska</i> <i>Priorytet 5. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego</i></p>	<p>4.1. Sprawny układ komunikacyjny poprzez jego modernizację i budowę nowych elementów przy wykorzystaniu funduszy pomocowych</p>	4.1. Rozbudowa i modernizacja sieci dróg powiatowych stanowiących połączenie z drogami krajowymi i wojewódzkimi
		4.2. Modernizacja i przebudowa dróg powiatowych (w tym ulic) na terenie powiatu jako czynnik stymulujący rozwój społeczno-gospodarczy
		4.3. Przebudowa już istniejących i budowa nowych chodników wzdłuż ulic i dróg powiatowych
		4.4. Modernizacja i poprawa infrastruktury kolejowej na terenie powiatu
		4.5. Budowa nowych ścieżek zdrowia oraz ciągów rowerowych i pieszych
		4.6. Modernizacja mostów i przepustów w ciągach dróg powiatowych
	<p>4.2. Modernizacja funkcjonalnych systemów grzewczych i energetycznych</p>	4.1. Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej i placówek szkolnych
		4.2. Modernizacja systemów grzewczych
		4.3. Promocja wykorzystywania odnawialnych źródeł energii
		4.4. Budowa nowoczesnych ekologicznych kotłowni z wykorzystaniem biopaliw
		4.5. Eliminacja paliw stałych wykorzystywanych do ogrzewania obiektów
	<p>4.3. Nowoczesne społeczeństwo informacyjne</p>	4.31. Wdrożenie jednolitego systemu elektronicznego obiegu dokumentów w jednostkach samorządu powiązanego z automatyczną skrzynką podawczą
		4.32. Budowa platform teleinformatycznych dla systemów informatycznych powiatu skarżyskiego
		4.33. Tworzenie e-usług dla sektora publicznego i prywatnego
		4.34. Promocja usług edukacyjnych za pomocą systemu e-learnig

		KIERUNKI DZIAŁAŃ
<p align="center">CEL 5. WZROST EFEKTYWNOŚCI FUNKCJONOWANIA ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ NA TERENIE POWIATU SKARŻYSKIEGO</p> <p><i>Zgodnie ze Strategią Rozwoju Kraju 2007-2015</i> <i>Priorytet 1. Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki</i> <i>Priorytet 4. Budowa zintegrowanej wspólnoty społecznej i jej bezpieczeństwa</i> <i>Zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020:</i> <i>Cel warunkujący 4. Wzmocnienie potencjału instytucjonalnego województwa</i> <i>Priorytet 1. Instytucjonalne przygotowanie województwa do realizacji polityki rozwoju regionalnego</i> <i>Priorytet 2. Wzmocnienie kadr administracji regionalnej i lokalnej</i> <i>Priorytet 4. Zapewnienie wysokiej jakości i usług publicznych</i></p>	<p>5.1. Starostwo Powiatowe w Skarżysku – Kamiennej świadczące usługi o wysokim standardzie</p>	Wdrożenie Systemu Zarządzania Jakością zgodny z normą PN-EN ISO 9001:2001
		Promocja postaw etycznych wśród urzędników gwarantujących świadczenie profesjonalnych usług
		Podnoszenie kompetencji i doskonalenie kwalifikacji zawodowych pracowników Starostwa Powiatowego i powiatowych jednostek organizacyjnych
		Kontynuacja procesu informatyzacji w zakresie rozwoju usług elektronicznych e-administracja (elektroniczny obieg dokumentów)
		Wysoka jakość i skuteczność świadczonych usług w sferze publicznej
		Opracowywanie, aktualizacja i wdrażanie programów ułatwiających rozwój powiatu

CZĘŚĆ VII

PRZYKŁADOWE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA INWESTYCJI I DZIAŁAŃ NA RZECZ ROZWOJU POWIATU SKARŻYSKIEGO

Realizacja kierunków działań inwestycyjnych zapisanych w zaktualizowanym dokumencie strategicznym wymagać będzie wsparcia ze strony zewnętrznego finansowania. Szczegółowe zadania inwestycyjne planowane do realizacji w okresie obowiązywania dokumentu określa Wieloletni Plan Inwestycyjny opracowany na lata 2009-2013. Przewidziane zadania do realizacji wynikają z zakresu zadań powiatu i obejmują głównie dziedziny tj.: infrastruktura drogowa, edukacja, ochrona zdrowia i pomoc społeczna oraz administracja. Kolejność realizacji tych zadań będzie dokonywany przez powołaną w tym celu Komisję ds. wyboru zadań zapisanych w WPI zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Najważniejszym źródłem finansowania realizacji strategii będą środki pieniężne pochodzące z budżetu państwa i województwa oraz w ramach celowych funduszy pomocowych, które bardzo ułatwią wykonanie zaplanowanych działań.

Środki pieniężne na realizację kierunków działań zapisanych w Aktualizacji Strategii Rozwoju Powiatu Skarżyskiego do 2020 roku pochodzić będą z następujących źródeł finansowania:

I. Publiczne środki krajowe:

1. budżet państwa – przeznaczone na budowę, modernizację i przebudowę dróg, gospodarkę odpadami, inwestycje w zakresie ochrony środowiska naturalnego, tworzenie nowych i dodatkowych miejsc zatrudnienia,
2. krajowe organizacje pozarządowe, które wspierają rozwój społeczeństwa obywatelskiego, inicjatyw społecznych ukierunkowanych na poprawę wizerunku i aktywności regionu. Finansowo wspierają edukację, ochronę bogactwa przyrodniczo – kulturalnego, rozwój turystyki, sektora małej i średniej przedsiębiorczości,
3. instytucje otoczenia biznesu i finansowe, które wspierają rozwój przedsiębiorczości, zadania inwestycyjne realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego i jednostki organizacyjne, działania na rzecz aktywizacji osób bezrobotnych i zagrożonych bezrobociem.

II. Publiczne środki wspólnotowe:

Powiat Skarżyski na realizację zadań wpisanych w zaktualizowaną strategię będzie korzystał z funduszy pomocowych w ramach programów operacyjnych UE dostępnych na lata 2007 - 2013. Środki finansowe udzielane przez Instytucję Wdrażającą będą przeznaczone na poprawę infrastruktury komunikacyjnej i technicznej, rozwój zasobów ludzkich, ochronę środowiska przyrodniczego, odnawialne źródła energii, kulturę i edukację.

Innym źródłem zagranicznej pomocy finansowej jest Instrument Finansowy EOG, Norweski Mechanizm Finansowy, a także Szwajcarski Mechanizm Finansowy. Zadania i projekty finansowane przez te mechanizmy skierowane są głównie na zmniejszenie różnic rozwojowych, społecznych i ekonomicznych.

Dodatkowym źródłem finansowego wsparcia działań powiatu mogą być również zagraniczne organizacje pozarządowe, których działanie skierowane jest na rozwój społeczeństwa obywatelskiego i informacyjnego. Mogą one wspomóc finansowo również działania z zakresu rozwoju zasobów ludzkich i usług publicznych.

Powiat skarżyski w ramach aplikowania o środki unijne musi opracować wnioski aplikacyjne do odpowiednich programów operacyjnych w zależności od realizowanej inwestycji. Dzięki zewnętrznej pomocy finansowej władze powiatu będą mogły zrealizować działania z zakresu edukacji, zdrowia, likwidacji bezrobocia, kultury i turystyki, czy infrastruktury komunikacyjnej. Środki finansowe w ramach funduszy pomocowych są szansą również na rozwój przedsiębiorczości w regionie i tym samym wzrost jakości życia mieszkańców.

1. PRAKTYCZNE MOŻLIWOŚCI WYKORZYSTANIA FUNDUSZY POMOCOWYCH NA REALIZACJĘ ZADAŃ

SFERA SPOŁECZNA

Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007-2013

Oś priorytetowa 5. Wzrost jakości infrastruktury społecznej oraz inwestycje w dziedzictwo kulturowe, turystykę i sport

- Działanie 5.1. Inwestycje w infrastrukturę ochrony zdrowia
- Działanie 5.2. Podniesienie jakości usług publicznych poprzez wspieranie placówek edukacyjnych i kulturalnych
- Działanie 5.3. Inwestycje w sferę dziedzictwa kulturowego, turystyki i sportu

Program Operacyjny Kapitał Ludzki na lata 2007-2013

Priorytet VI. Rynek pracy otwarty dla wszystkich

- ✓ Działanie 6.1 Poprawa dostępu do zatrudnienia oraz wspieranie aktywności zawodowej w regionie
  - Poddziałanie 6.1.2 Wsparcie powiatowych i wojewódzkich urzędów pracy w realizacji zadań na rzecz aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych w regionie

Priorytet VII. Promocja integracji społecznej

- ✓ Działanie 7.1. Rozwój i upowszechnienie aktywnej integracji
  - Poddziałanie 7.1.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej - projekty systemowe
  - Poddziałanie 7.1.2 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez powiatowe centra pomocy rodzinie – projekty systemowe
  - Poddziałanie 7.1.3 Podnoszenie kwalifikacji kadr pomocy i integracji społecznej – projekty systemowe
- ✓ Działanie 7.2. Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej
  - Poddziałanie 7.2.1. Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym - projekty konkursowe
  - Poddziałanie 7.2.2. Wsparcie ekonomii społecznej – projekty konkursowe
- ✓ Działanie 7.3. Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji

Priorytet IX. Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach

- ✓ Działanie 9.1 – Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty

Poddziałanie 9.1.3 – Pomoc stypendialna dla uczniów szczególnie uzdolnionych

- ✓ Działanie 9.2 – Podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego
- ✓ Działanie 9.3 – Upowszechnienie formalnego kształcenia ustawicznego
- ✓ Działanie 9.4 – Wysoko wykwalifikowane kadry systemu oświaty
- ✓ Działanie 9.5 – Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich

Społeczeństwo informacyjne

Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007-2013

Oś priorytetowa 2. Wsparcie innowacyjności, budowa społeczeństwa informacyjnego oraz wzrost potencjału inwestycyjnego regionu

- Działanie 2.2. Budowa infrastruktury społeczeństwa informacyjnego

Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka na lata 2007-2013

- Priorytet VII. Społeczeństwo informacyjne – budowa elektronicznej administracji
- Priorytet VIII. Społeczeństwo informacyjne – zwiększanie innowacyjności gospodarki

Infrastruktura drogowa i techniczna

Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007-2013

Oś priorytetowa 3. Podniesienie jakości systemu komunikacyjnego regionu

- Działanie 3.1. Rozwój nowoczesnej infrastruktury komunikacyjnej o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym
- Działanie 3.2. Rozwój systemów lokalnej infrastruktury komunikacyjnej

Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej na lata 2007-2013

Oś priorytetowa III: Wojewódzkie ośrodki wzrostu

- Działanie III.1 Systemy miejskiego transportu zbiorowego

Przedsiębiorczość

Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007-2013

Oś priorytetowa 1. Rozwój przedsiębiorczości

- Działanie 1.1. Bezpośrednie wsparcie sektora mikro, małych i średnich przedsiębiorstw
- Działanie 1.2. Tworzenie i rozwój powiązań kooperacyjnych przedsiębiorstw

Oś priorytetowa 2. Wsparcie innowacyjności, budowa społeczeństwa informacyjnego oraz wzrost potencjału inwestycyjnego regionu

- Działanie 2.1. Rozwój innowacji oraz wspieranie działalności dydaktycznej i badawczej szkół wyższych oraz placówek sektora „badania i rozwój”
- Działanie 2.3. Promocja gospodarcza i turystyczna regionu

- Działanie 2.4. Tworzenie kompleksowych terenów inwestycyjnych

Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka na lata 2007-2013

Priorytet III. Kapitał dla innowacji

Działania:

- 3.1. Inicjowanie działalności innowacyjnej
- 3.2. Wspieranie funduszy kapitału podwyższonego ryzyka
- 3.3. Tworzenie systemu ułatwiającego inwestowanie w MŚP

Priorytet IV. Inwestycje w innowacyjne przedsięwzięcia

Działania:

- 4.1. Wsparcie wdrożeń wyników prac B+R
- 4.2. Stymulowanie działalności B+R przedsiębiorstw oraz wsparcie w zakresie wzornictwa przemysłowego
- 4.3. Kredyt technologiczny
- 4.4. Nowe inwestycje o wysokim potencjale innowacyjnym
- 4.5. Wsparcie inwestycji o dużym znaczeniu dla gospodarki

Priorytet V. Dyfuzja innowacji

Działania:

- 5.1. Wspieranie rozwoju powiązań kooperacyjnych o znaczeniu ponadregionalnym
- 5.2. Wsparcie instytucji otoczenia biznesu świadczących usługi proinnowacyjne oraz ich sieci o znaczeniu ponadregionalnym
- 5.3. Wspieranie ośrodków innowacyjności
- 5.4. Zarządzanie własnością intelektualną

Priorytet VIII. Społeczeństwo informacyjne - zwiększenie innowacyjności gospodarki

Działania:

- 8.1. Wspieranie działalności gospodarczej w dziedzinie gospodarki elektronicznej
- 8.2. Wspieranie wdrażania elektronicznego biznesu typu B2B
- 8.3. Przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu-eInclusion
- 8.4. Zapewnienie dostępu do Internetu na etapie „ostatniej mili”.

Program Operacyjny Kapitał Ludzki na lata 2007-2013

Priorytet II. Rozwój zasobów ludzkich i potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw oraz poprawa stanu zdrowia osób pracujących

- Działanie 2.1 Rozwój kadr nowoczesnej gospodarki
  - Poddziałanie 2.1.1 Rozwój kapitału ludzkiego w przedsiębiorstwach
  - Poddziałanie 2.1.2 Partnerstwo dla zwiększania adaptacyjności
  - Poddziałanie 2.1.3 Wsparcie systemowe na rzecz zwiększania zdolności adaptacyjnych pracowników i przedsiębiorstw
- Działanie 2.2 Wsparcie dla systemu adaptacyjności kadr

Poddziałanie 2.2.1 Poprawa jakości usług świadczonych przez instytucje wspierające rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności

Poddziałanie 2.2.2 Poprawa jakości świadczonych usług szkoleniowych

- Działanie 2.3 Wzmocnienie potencjału zdrowia osób pracujących oraz poprawa jakości funkcjonowania systemu ochrony zdrowia

Poddziałanie 2.3.1 Opracowanie kompleksowych programów zdrowotnych

Poddziałanie 2.3.2 Doskonalenie zawodowe kadr medycznych

Poddziałanie 2.3.3 Podniesienie jakości zarządzania w ochronie zdrowia

Priorytet VIII. Regionalne kadry gospodarki

- Działanie 8.1 Rozwój pracowników i przedsiębiorstw w regionie

Poddziałanie 8.1.1 Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo dla przedsiębiorstw

Poddziałanie 8.1.2 Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie

Poddziałanie 8.1.3 Wzmacnianie lokalnego partnerstwa na rzecz adaptacyjności

Poddziałanie 8.1.4 Przewidywanie zmiany gospodarczej

- Działanie 8.2 Transfer wiedzy

Poddziałanie 8.2.1 Wsparcie dla współpracy sfery nauki i przedsiębiorstw

Poddziałanie 8.2.2 Regionalne Strategie Innowacji

2. DOTYCHCZASOWA POMOC FINANSOWA DLA POWIATU SKARŻYSKIEGO

Poniżej znajduje się zestawienie dotyczące wsparcia krajowego i zagranicznego dla powiatu skarżyskiego w ramach realizowanych programów rozwojowych.

Tabela 42. Zestawienie środków uzyskanych z pomocy krajowej i zagranicznej przez powiat skarżyski w latach 2001 - 2006

Wyszczególnienie	Program	Przyznane dofinansowanie (w zł)
Wydział Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa	NFOŚiGW	3 156 500,00
	WFOŚiGW	2 796 500,00
Wydział Edukacji, Kultury i Sportu	ZPORR, Dz. 2.2	2 182 760,00
Ogółem Wydziały		8 135 760,00
Zespół Opieki Zdrowotnej	NFOŚiGW	1 099 999,99
	WFOŚiGW	76 001,00
Powiatowy Urząd Pracy	Fundusz Pracy	14 160 347,00
	Phare	123 540,00
	SPO RZL	6 831 607,00

Zarząd Dróg Powiatowych	ZPORA, Dz 1.1	6 956 075,00
	PAOW C	299 881,00
	SAPARD	958.892,00
Ogółem jednostki organizacyjne		30 506 342,99
II Liceum Ogólnokształcące im. A. Mickiewicza	SPO RZL	86 668,17
III Liceum Ogólnokształcące im. S. Staszica	SPO RZL	14 655,64
Zespół Szkół Zawodowych Nr 1	SPO RZL	160 363,91
Zespół Szkół Ekonomicznych	SPO RZL	91 752,60
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 3	SPO RZL	112 263,16
	Phare SSG 2001	18 954,20
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 4	SPO RZL	97 352,54
Techniczne Zakłady Naukowe	SPO RZL	56 664,67
Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy Nr 1	SPO RZL	208 451,42
Centrum Kształcenia Praktycznego	SPO RZL	244 930,00
Ogółem placówki oświatowe		1 092 056,31
Ogółem Starostwo Powiatowe		39 734 159,30

Źródło: Dane uzyskane ze Starostwa Powiatowego w Skarżysku-Kamiennej

Tabela 43. Wsparcie finansowe zagraniczne i krajowe na realizację projektów w powiecie skarżyskim w 2007r.

Rodzaj projektów	Ilość	Wartość całkowita (w zł)	Wartość dofinansowania (w zł)
Projekty współfinansowane z Unii Europejskiej	13	11 528 324,84	8 810 212,60
Projekty współfinansowane ze środków krajowych	14	7 765 153,44	7 293 583,44
Seminaria na temat środowiska	1	1 220,00	
Razem	28	19 294 698,28	16 103 796,04

Źródło: Dane uzyskane ze Starostwa Powiatowego w Skarżysku-Kamiennej

CZĘŚĆ VIII

SYSTEM WDRAŻANIA I ZARZĄDZANIA ZAKTUALIZOWANĄ STRATEGIĄ ROZWOJU POWIATU SKARŻYSKIEGO DO 2020 ROKU

System wdrażania i monitorowania realizacji Strategii

Proces wdrażania dokumentu strategicznego każdej jednostki samorządu terytorialnego wymaga ciągłego monitorowania osiągnięć w realizacji kierunków działań i zadań wpisanych do Strategii.

Efektywne wdrażanie zaktualizowanej Strategii ściśle wiąże się z regulaminem organizacyjnym Starostwa Powiatowego w Skarżysku – Kamiennej, procedur realizacji poszczególnych zadań, które stanowią podstawę do osiągnięcia celów i wyznaczonych kierunków działań. Prace nad wdrażaniem tego dokumentu strategicznego rozpoczną się tuż po przyjęciu go Uchwałą Rady Powiatu.

Wdrażanie Strategii na szczeblu administracyjnym należy do Zarządu Powiatu, który ocenia zasadność realizacji kierunków działań i zadań inwestycyjnych. W tym celu Starostwo Powiatu powoła Zespół ds. realizacji Strategii, który aktywnie będzie czuwał nad sprawną realizacją i wdrażaniem.

Bardzo ważnym elementem procesu wdrażania zaktualizowanej Strategii Rozwoju Powiatu Skarżyskiego do 2020 roku jest system monitoringu, którego celem jest prawidłowa i skuteczna realizacja założeń strategicznych i związanych z nim zadań. Monitoring pozwala na ewentualne wychwycenie zmian i wprowadzenie ich w związku ze zmieniającą się rzeczywistością społeczno – gospodarczą.

System monitorowania ma charakter ciągły, którego celem jest przedstawienie stanu zaawansowania realizacji przedsięwzięć i kierunków działań, które są podporządkowane celom operacyjnym i strategicznym. Dzięki niemu jest przejrzystość w zgodności zadań i celów z dokumentami szczebla wojewódzkiego i krajowego. Proces ten ma umożliwić wyciąganie wniosków z podjętych działań i przedsięwzięć o charakterze inwestycyjnym, na jakim etapie realizacji znajdują się i co zostało wykonane, a co nie. Ponadto monitorowanie pozwala na modyfikację tych zadań, które w czasie ich realizacji wykazują trudności, by w sposób bardziej efektywny osiągnąć wyznaczony jego cel i oczekiwania.

Powołany przez Starostę Zespół ds. realizacji Strategii będzie, co najmniej raz w roku oceniał, na jakim etapie jest realizacja Strategii. Będzie opracowywał analizy i raporty o stanie powiatu oraz z wykonanych zadań, a w razie pewnych niezgodności będzie proponował Zarządowi i Radzie Powiatu dokonanie zmian w dokumencie, by osiągnąć zamierzone cele.

Zespół ds. realizacji Strategii będzie odpowiedzialny za:

- monitorowanie i nadzór nad realizacją Strategii,
- opiniowanie dokumentów programowych w zakresie zgodności ze Strategią,
- przygotowanie propozycji zmian,
- opracowywanie i przedkładanie okresowych ocen realizacji,
- kontrolę rozwoju prac związanych z realizacją projektów i zadań inwestycyjnych,
- obserwację stanu wdrażania projektów inwestycyjnych ukierunkowanych na rozwój w ramach ich zgodności z celami strategicznymi, operacyjnymi i kierunkami działań,
- konsultacje publicznie – społecznie.

Raz w roku Zarząd Powiatu będzie oceniał pracę powołanego przez siebie Zespołu pod kątem efektów realizacji celów strategicznych zapisanych w Strategii na podstawie przedłożonego raportu opracowanego przez ten zespół.

Proponowane wskaźniki:

Sfera społeczna:

- liczba nauczycieli podnoszących kwalifikacje zawodowe,
- liczba osób podnoszących kwalifikacje zawodowe w ramach kształcenia ustawicznego,
- liczba uczniów i absolwentów szkół zawodowych,
- wartość nakładów finansowych na inwestycje w zakresie poprawy stanu i wyposażenia placówek oświatowych w pomoce dydaktyczne,
- liczba uczniów biorących udział w programach wymiany międzynarodowej,
- liczba uczniów korzystających z pomocy Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej,
- wartość nakładów inwestycyjnych na modernizację placówek ochrony zdrowia,
- ilość udzielanych specjalistycznych porad medycznych,
- liczba osób korzystających z wdrażanych programów profilaktycznych,
- jakość świadczonych usług zdrowotnych,

- liczba rodzin i osób korzystających z pomocy społecznej,
- liczba osób korzystających z usług opiekuńczych i bytowych,
- liczba osób niepełnosprawnych podejmujących pracę,
- ilość odnowionych i zrewitalizowanych obiektów zabytkowych i historycznych,
- liczba miejsc noclegowych i osób korzystających z obiektów noclegowych,
- liczba nowopowstałych gospodarstw agroturystycznych,
- ilość wybudowanych obiektów rekreacji i sportu.

Rynek pracy:

- liczba osób bezrobotnych,
- stopa bezrobocia,
- udział osób długotrwale bezrobotnych,
- liczba osób pracujących,
- wskaźnik zatrudnienia w powiecie,
- liczba osób podejmujących pracę,
- liczba osób bezrobotnych biorących udział w szkoleniach,
- liczba osób bezrobotnych rozpoczynających działalność gospodarczą.

Gospodarka:

- liczba podmiotów gospodarczych ogółem,
- liczba instytucji otoczenia biznesu,
- liczba osób korzystających z wsparcia finansowego,
- przeciętne wynagrodzenie brutto,
- liczba wydanych przewodników na temat rozwoju przedsiębiorczości,
- ilość terenów o charakterze inwestycyjnym,
- wartość nakładów finansowych w postaci dotacji jednorazowych na rozpoczęcie działalności gospodarczej,
- ilość podmiotów gospodarczych świadczących e-usługi.

Infrastruktura techniczna i komunikacyjna:

- długość przebudowanych i zmodernizowanych odcinków dróg powiatowych,
- długość wybudowanych dróg powiatowych,
- ilość przebudowanych i zmodernizowanych przepustów i mostów,
- długość wybudowanych ciągów rowerowych i pieszych,
- długość wybudowanych chodników przy drogach powiatowych,
- ilość wybudowanych elementów systemu oświetlenia przy drogach powiatowych,
- długość zmodernizowanych linii kolejowych,
- liczba placówek oświatowych, gospodarstw domowych i firm z dostępem do sieci internetowej,
- liczba obiektów użyteczności publicznej i placówek oświatowych objętych systemem termomodernizacji,
- ilość wybudowanych nowoczesnych ekologicznych kotłowni.

Ochrona środowiska:

- ilość zrekultywowanych terenów,
- przyrost powierzchni terenów objętych ochroną prawną,
- powierzchnia i objętość zbiorników wodnych,
- ilość energii uzyskanej z odnawialnych źródeł energii,
- liczba uczniów uczestniczących w akcjach ekologicznych.

Sposoby oceny realizacji Strategii

Skuteczność wdrażania i realizacji zaktualizowanej Strategii Rozwoju Powiatu Skarżyskiego do 2020 roku będzie poddawana bieżącej ocenie w zakresie realizowanych celów i działań strategicznych. Całościowa ocena zostanie sporządzona po zakończeniu wyznaczonego horyzontu czasowego, jakim objęto proces zarządzania i monitorowania strategicznego. Kompleksową ocenę dokona Starosta Powiatu oraz Zarząd Powiatu przy pomocy opracowanego końcowego raportu, w którym zostaną przedstawione wskaźniki osiągnięcia wdrażanych i zrealizowanych przedsięwzięć.

Ostateczna ocena realizacji Strategii powinna zawierać dokładną rzeczywistą datę rozpoczęcia i zakończenia realizowanych projektów przy wsparciu krajowym i zagranicznym oraz koszty jakie zostały poniesione. Raport z końcową oceną powinien zawierać stopień ewaluacji wykonanych zadań, czy założenia opracowanego dokumentu strategicznego zostały osiągnięte w postaci widzialnych efektów poprawy sytuacji społeczno – ekonomicznej.

Komunikacja społeczna Strategii

Realizacja wyznaczonych kierunków działań i przedsięwzięć wymaga nawiązania kompatybilnej współpracy Starostwa Powiatowego z instytucjami otoczenia biznesu, podmiotami gospodarczymi, lokalną społecznością oraz organizacjami pozarządowymi w ramach partnerstwa lokalnego. W tej gestii niezbędne jest informowanie o podejmowanych zadaniach i działaniach, które bezpośrednio łączy się ze Strategią i jej realizacją. Władze powiatu w tym zakresie mogą wykorzystywać różne formy przekazu informacji:

- umieszczenie zaktualizowanej Strategii Rozwoju Powiatu Skarżyskiego do 2020 roku na stronie internetowej Biuletynu Informacji Publicznej Starostwa Powiatowego w Skarżysku – Kamiennej oraz na tablicy ogłoszeń w gmachu Starostwa, by dokument był upowszechniony do wiadomości publicznej,
- ujawnienie instytucji, które bezpośrednio zaangażowane są w realizację Strategii,
- bieżące informacje o realizowanych zadaniach i projektach współfinansowanych z funduszy pomocowych wynikających ze Strategii.

Sprawna komunikacja społeczna wymaga efektywnej współpracy władz powiatu z zaangażowanymi instytucjami, grupami docelowymi i podmiotami za pośrednictwem środków masowego przekazu: media, prasa lokalna. Takie działania mają przede wszystkim na względzie szersze i bogatsze promowanie walorów przyrodniczych i kulturowych powiatu jako doskonałego miejsca między innymi na aktywny wypoczynek i rekreację oraz rozwój przedsiębiorczości, które niweluje zjawisko bezrobocia.

Do grup docelowych należą:

- społeczność lokalna jako bezpośredni beneficjent projektów o charakterze rozwoju zasobów ludzkich,
- instytucje i grupy społeczne, które korzystają z wdrażanej pomocy,
- jednostki organizacyjne samorządu powiatowego,
- podmioty gospodarcze,
- organizacje zrzeszające przedsiębiorców,
- organizacje pozarządowe i inne organizacje społeczne,
- media.

Grupy docelowe obok władz lokalnych pełnią ważną funkcję w budowaniu i kształtowaniu pozytywnego wizerunku powiatu. Za pośrednictwem opracowanej i wdrożonej Strategii jest kształtowana świadomość społeczności lokalnej o możliwościach pozyskania środków pomocowych na rozwój regionu, który z czasem stanie się miejscem konkurencyjnym dla innych powiatów w Polsce.